

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА**

На правах рукопису

**Н І П І А Л І Д І
О л ь г а Ю р і ї в н а**

УДК 658.15

**АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА
ШЛЯХИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ
ВІДНОСИН
(НА ПРИКЛАДІ ХЛІБОПРИЙМАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Спеціальність 08.06.04. – бухгалтерський облік, аналіз та аудит

**ДИСЕРТАЦІЯ
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

**Науковий керівник:
доктор економічних наук,
професор ФАРІОН І.Д.**

Тернопіль - 2002

ЗМІСТ

Список умовних позначень.....	3
Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретичні аспекти аналізу фінансового стану.....	10
1.1. Фінансовий стан і фінансова стратегія підприємства в умовах ринку.....	10
1.2. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства та перспективи його вдосконалення.....	20
Висновки до першого розділу.....	47
Розділ 11. Методика аналізу фінансового стану підприємства.....	49
2.1. Критерії та показники оцінки фінансового стану підприємства.....	49
2.2. Оцінка діючих методів і методик аналізу фінансового стану підприємств.....	68
2.3. Комплексний аналіз фінансового стану підприємства.....	97
Висновки до другого розділу.....	110
Розділ 111. Математичні методи розв’язання аналітичних задач оцінки фінансового стану.....	112
3.1. Економіко-математична модель аналізу фінансового стану підприємства	112
3.2. Резерви поліпшення фінансового стану підприємств в сучасних умовах.....	128
3.3. Напрями автоматизації розрахунково-аналітичних процедур аналізу фінансового стану.....	141
Висновки до третього розділу.....	149
Висновки.....	151
Список використаних джерел.....	155
Додатки.....	175

Список умовних позначень

П(С)БО - Положення (стандарт) бухгалтерського обліку.

МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

ООН – Організація об'єднаних націй.

ЄС – Європейська співдружність.

IASC – International Accounting Standards Committee.

КМСБО – Комітет із Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність господарської діяльності хлібоприймальних підприємств заготівельної галузі потребує виваженого оптимального співвідношення необхідних засобів і джерел їх формування. Забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання в сфері заготівлі безпосередньо пов'язане з аналізом фінансового стану. При цьому принципове значення має дослідження вихідної концепції його ролі при формуванні фінансової стратегії. Як показують теоретичні дослідження й дані практики, об'єктивна необхідність врахування дійсного фінансового стану при прийнятті перспективних управлінських рішень дозволяє досягти:

- забезпечення сумісності стратегії з можливостями підприємства;
- оптимального співвідношення ресурсів;
- виявлення ступеня ризику.

Не менш важливими проблемами функціонування хлібоприймальних підприємств, які можна вирішувати на основі проведеного аналізу фінансового стану господарської діяльності є:

- зниження обсягів заготівлі та погіршення рівня фінансового забезпечення діяльності;
- скорочення кількості найменувань можливої заготівлі сільськогосподарської продукції внаслідок кризової ситуації в аграрному секторі економіки;
- зниження оперативності розрахунків (зростання періоду погашення кредиторської та дебіторської заборгованості);
- недостатність інвестицій та інші.

Окрім того, в умовах виходу підприємств на зовнішній ринок, необхідні гарантії стійкості їх фінансового стану, ліквідності, платоспроможності, позитивного гудвілу. При цьому виникає потреба в об'єктивній інформації з цих питань, забезпечення якої неможливе без досконалої методики аналізу та якісної інформаційної бази. З огляду на це, удосконалення вимагають

щонайменше дві взаємопов'язані ланки – фінансова звітність і методика аналізу фінансового стану.

Значний внесок у розвиток системи бухгалтерської звітності з метою її удосконалення в напрямку підвищення аналітичності зробили вітчизняні вчені Білуха М.П., Валуєв Б.І., Голов С.Ф., Завгородній В.П., Кужельний М.В., Кузьмінський А.М., Пархоменко В.М., Сопко В.В. та багато інших. Проблематичні дослідження в галузі аналізу фінансового стану здійснювали українські вчені Андрущак Є.М., Балик І.М., Біленька Н.Б., Верига Ю.А., Литвин Б.М., Мних Є.В., Фаріон І.Д., Шкарабан С.І., Яремчук І.Г. та інші, а також зарубіжні дослідники Барнгольц С.Б., Баканов М.І., Безруких П.С., Гаврилова В.А., Зуділін О.П., Єфімова О.В., Ковальов В.В., Шеремет А.Д.

Проте, незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків з даної теми, ряд важливих проблем організації та методики аналізу фінансового стану підприємств вимагають подальших досліджень, глибокого вивчення і формування нових підходів та напрямів вдосконалення.

Усі вищезазначені причини підкреслюють актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільської академії народного господарства та належить до кафедральної науково-дослідної роботи “Організація оперативного економічного аналізу діяльності підприємств в умовах ринкової економіки” (Державний реєстраційний № 0101U002352). Особисто автором розроблена методика аналізу фінансового стану підприємств, яка є частиною названої теми.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у виробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств, пошуку резервів його поліпшення в ринкових умовах господарювання. Відповідно до мети

дослідження були поставлені такі завдання науково-методичного та прикладного характеру:

- дати критичну оцінку існуючих форм фінансової звітності з метою внесення пропозицій щодо їх удосконалення;
- визначити критерій оцінки фінансового стану, що відповідає сучасним вимогам;
- обґрунтувати та розробити розрахунок показника для визначення тенденцій збитковості підприємств;
- вдосконалити методикку аналізу фінансового стану шляхом врахування вимог користувачів і визначити етапи її проведення;
- розробити економіко-математичну модель аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств;
- виявити шляхи поліпшення фінансового стану хлібоприймальних підприємств в умовах ринкових відносин;
- розробити алгоритм рішення аналітичної задачі з врахуванням вимог користувачів і побудувати блок-схему для забезпечення можливості здійснення розрахунків автоматизованим способом.

Об'єктом дослідження виступає фінансовий стан хлібоприймальних підприємств. Дослідження проводилися на показниках виробничо-фінансової діяльності хлібоприймальних підприємств Тернопільської області за 1997-2000 роки.

Предметом дослідження є методологічні та методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємств заготівельної галузі.

Методи дослідження. Для забезпечення досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі використовувались наступні методи: групування й порівняння показників при здійсненні горизонтального й вертикального аналізу, обчисленні величини відхилень за роками та побудові порівняльних аналітичних балансів; індексний метод при виявленні тенденцій обсягів реалізації, собівартості та прибутку; узагальнення з метою визначення

інтегрального показника; середні величини при визначенні вагових значень розрахункових показників для галузі заготівлі; економіко-математичне моделювання при визначенні резервів поліпшення фінансового стану тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає у розробці розгорнутої концептуальної моделі аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств, яка ґрунтується на таких основних наукових результатах проведеного дослідження:

- узагальнено зарубіжний і вітчизняний практичний досвід формування фінансової звітності та внесено пропозиції по удосконаленню її форм, що сприяє отриманню деталізованої інформації при здійсненні аналізу фінансового стану.
- запропоновано в якості критерію оцінки фінансового стану інтегральний показник, основою розрахунку якого виступають фактичні значення показників, обраних користувачами, помножені на їх вагове значення, що забезпечує віднесення досліджуваних підприємств до певної класифікаційної групи.
- теоретично обґрунтовано необхідність і розроблено формулу розрахунку показника для виявлення тенденцій збитковості, яка полягає у визначенні відношення величини збитку до чистого доходу (виручки) від реалізації.
- вдосконалено методикау аналізу фінансового стану, що ґрунтується на розрахунку лише показників, обраних користувачами. Це дозволяє значно скоротити затрати часу для отримання кінцевих результатів оцінки. Даний напрям удосконалення розроблено з врахуванням того, що існує велика кількість рекомендованих для розрахунку показників. Окремі з них лише дублюють один одного, а відсутність їх граничних значень, встановлених для конкретної галузі, змушує використовувати метод порівнянь. У зв'язку з цим у роботі обґрунтовано необхідність врахування інтересів користувачів при виборі показників фінансового стану та встановленні рівня їх значимості.

- розроблено економіко-математичну модель аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств, яка передбачає розрахунок інтегрального показника фінансового стану, факторний аналіз впливу відповідних обраних користувачами показників на загальну інтегральну оцінку.
- визначено шляхи поліпшення фінансового стану підприємств галузі заготівлі за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Для цього автором запропоновано використати коефіцієнти парної та множинної кореляції щодо чинників впливу на зміну інтегрального показника.
- побудовано блок-схему алгоритму рішення аналітичної задачі за запропонованою методикою аналізу фінансового стану для забезпечення можливості здійснення розрахунків автоматизованим способом.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що застосування розробленої методики в аналітичній практиці хлібоприймальних підприємств дозволить значно скоротити обсяги розрахунків, внаслідок чого відпадає потреба розраховувати всі рекомендовані діючими методиками показники.

Теоретичні й практичні розробки, запропоновані в дисертації, можуть бути використані в практичній діяльності хлібоприймальних підприємств, аудиторських фірм, на курсах підготовки та перепідготовки обліково-аналітичних працівників, а також в навчальному процесі при підготовці фахівців за спеціальностями “Облік і аудит”, “Менеджмент організацій”.

Пропозиції автора враховують об’єктивні потреби управління на хлібоприймальних підприємствах, мають практичну цінність, про що свідчать довідки про їх впровадження у ВАТ “Борщівхлібопродукти”, ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство”, ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”, в діяльності аудиторської фірми “Контролінг – 95”.

Ряд положень дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Тернопільської академії народного господарства при викладанні курсів економічного аналізу, фінансів та бухгалтерського обліку.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Окремі пропозиції, розроблені дисертантом, були оприлюднені й одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, зокрема:

- Міжнародній науково-практичній конференції “Новітні тенденції розвитку бухгалтерського обліку, контролю і аналізу в системі управління підприємством” (м. Тернопіль, 1999 р.);

- Міжнародній науково-практичній конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття” (м. Львів, Львівський національний університет ім. І. Франка, 2001 р.);

- Всеукраїнській науково-практичній конференції “Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в Україні” (м. Чортків, 2001 р.);

- Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми розвитку бухгалтерського обліку в умовах реформування економіки України” (м. Полтава, 2001 р.).

Публікації. За результатами наукового дослідження опубліковано 11 наукових праць, загальним обсягом 2.4 друкованого аркуша, з яких 5 – у фахових виданнях (обсягом 1.3 друкованого аркуша), 4 – у збірниках наукових праць (0.6 друкованого аркуша), 2 – у тезах міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференцій (0.5 друкованого аркуша).

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків. Обсяг роботи – 208 сторінок машинописного тексту, в якому 17 таблиць займають 12 сторінок, 15 рисунків – 7 сторінок, 17 додатків – 34 сторінки, список літератури охоплює 179 найменувань на 20 сторінках.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

1.1. Фінансовий стан і фінансова стратегія підприємства в умовах ринку

Важливою складовою економічного успіху підприємств такої галузі промисловості як заготівля в сучасних умовах є правильний вибір стратегії та тактики функціонування. Дослідження статистичних даних, що мають безпосереднє відношення до кінцевого результату такого вибору, а також проведення детального аналізу фінансового стану підприємств галузі заготівлі дозволяють зробити висновок про те, що пошуки можливості підвищення ефективності та результативності їх функціонування вимагають розробки принципово нових стратегічних напрямів і відповідних тактичних підходів до здійснення діяльності.

В останні роки проявляється тенденція до зниження питомої ваги збиткових підприємств галузі заготівлі, хоча в цілому загальний рівень збиткових підприємств, порівняно з 1995 роком зріс більше, ніж у 10 разів. Так, рентабельність даної галузі в Тернопільській області є від'ємною величиною (- 4.6), що свідчить про її збитковість (табл. 1.1).

Однак порівняння з іншими галузями, наприклад, сільським господарством, яке тісно пов'язане з галуззю заготівлі хлібопродуктів і рівень рентабельності якого є значно нижчим, свідчить, що досліджувані підприємства мають кращий фінансовий стан.

Практика діяльності хлібоприймальних підприємств показує, що сьогодні все актуальнішим стає питання запобігання виникненню будь-яких негативних моментів, що знижують кінцеві здобутки, проте зберегти стабільні фінансові позиції можна лише за умови врахування отриманих на основі аналізу висновків при подальшому здійсненні виробничо-господарської діяльності.

Таблиця 1.1

Показники рівня рентабельності (збитковості) галузей економіки
Тернопільської області, % [143, с. 51]

Галузі економіки	1999	2000	Відхилен
Усього по області :	-7.7	-7.6	-0.1
у тому числі:			
Промисловість	-0.7	-0.7	-
Сільське господарство	-36.7	- 36.65	-0.5
Транспорт	-19.7	-19.7	-
Будівництво	-5.7	-5.7	-
Торгівля і громадське харчування	1.1	1.15	+0.05
Матеріально-технічне постачання	2.9	2.3	-0.6
Заготівлі	-4.6	-4.65	+0.05
Побутове обслуговування населення	-4.6	-4.6	-
Житлово-комунальне господарство	-5.2	-5.2	-
Інші галузі	53.3	53.7	+0.4

Саме тому аналіз, який ґрунтується на вивченні даних про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності у минулому з метою оцінки майбутніх умов і результатів, відіграє надзвичайно важливу роль в системі управління господарюючими суб'єктами. Неважко зауважити, що головним завданням такого аналізу є зниження неминучої невизначеності, пов'язаної з прийняттям економічних рішень, орієнтованих на майбутнє [129, с.7].

При цьому, на думку О.Є.Кузьміна, А.Г.Загороднього, Л.С.Гром'яка, загальна структура процесу визначення (планування) результатів повинна включати аналіз навколишнього середовища, результатів діяльності підприємства, факторів впливу на них [71, с.71].

В цілому підтримуючи вищезазначене твердження, зауважимо, що уточнення вимагає також загальна структура розробки фінансової стратегії, спрямованої на кінцеві результати новостворених підприємств. Водночас,

якщо підприємство тільки організовується, то неможливо зробити аналіз результатів його діяльності, як це пропонують вищезгадані автори, оскільки їх взагалі ще немає.

При формуванні стратегії сучасного хлібоприймального підприємства, аналіз фінансового стану виступає основою планування, а отже, вимагає постійного удосконалення й дослідження. Такий підхід до аналізу є цілком обґрунтованим, оскільки він дає можливість оцінити:

- майновий стан підприємства;
- ступінь підприємницького ризику, зокрема, можливість погашення зобов'язань;
- величину зобов'язань перед третіми особами;
- достатність капіталу для поточної діяльності та довгострокових інвестицій;
- необхідність у додаткових джерелах фінансування;
- здатність до зростання капіталу;
- раціональність залучення позичених коштів;
- обґрунтованість політики розподілу та використання прибутку;
- доцільність вибору інвестицій тощо.

У широкому розумінні аналіз фінансового стану може бути використаний як інструмент обґрунтування короткострокових економічних рішень, доцільності інвестицій, засіб оцінки професіоналізму та якості управління, спосіб прогнозування майбутніх результатів.

Визначення аналізу фінансового стану, враховуючи його взаємозв'язок з найзагальнішими видами аналітичної діяльності, не є вичерпним, оскільки погляди вчених і практиків при його формулюванні суттєво відрізняються.

Так, оцінка фінансового стану підприємства як спроможності здійснення тих чи інших операцій у визначених умовах, відокремлених рамками економічного механізму, на думку О.С.Вартанова, припускає дослідження потенціалу його економічної активності [22, с. 7].

Це достатньо складна та клопітка робота, яка потребує поглибленого вивчення поведінки підприємства при здійсненні діяльності в даних конкретних умовах. На нашу думку, частіше викликає інтерес рівень фінансового стану, зафіксований з одної сторони, визначеним моментом часу, а з іншої - відповідним цьому моменту фіксованим набором значень показників, що як найповніше можуть відображати існуючий потенціал підприємства, а також його можливість здійснювати той чи інший крок по відношенню до інших суб'єктів взаємовідносин.

Важливим завданням у цьому випадку є визначення можливості (наявності альтернативи) кращої організації діяльності. І якщо така можливість існує, тоді відповідний алгоритм аналізу дозволить оцінити ймовірність дій підприємства у зовнішніх по відношенню до нього умовах, які складаються на даний момент часу.

Слід зауважити, що врахування альтернативних можливостей є поняттям не новим. Воно широко використовується в світовій практиці, причому виникає воно в системі бухгалтерського обліку. Наприклад, в Данії при обліку витрат використовують методику розрахунку "втрачених можливостей" і вона базується на аналітичних прийомах обчислень.

Фінансовий стан підприємства - це узагальнююча якісна характеристика і вона повинна відображати наявність (потенціал), розміщення фінансових ресурсів та ефективність їх використання, але для цього необхідно враховувати можливість застосування поряд з показниками фінансової діяльності, що є на даний момент загальноприйнятими, також розрахунок відносних синтетичних показників та їх граничних значень.

В більшості випадків фінансовий стан підприємства залежить від структури засобів та джерел їх фінансування, що відображаються в бухгалтерському балансі. Під впливом різних факторів на підприємстві може скластись незадовільна структура бухгалтерського балансу (питома вага кожної статті в загальному підсумку балансу).

На нашу думку, це такий стан майна та зобов'язань боржника, коли за рахунок належного йому майна неможливо забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами через недостатній рівень ліквідності майна підприємства - боржника. При цьому загальна вартість вказаного майна може бути рівною загальній сумі зобов'язань або перевищувати її. Незадовільна структура бухгалтерського балансу, на думку В.В.Сопка, яку ми повністю підтримуємо, говорить про те, що підприємство фінансово нестійке [142, с.2-8].

Зауважимо також, що це концептуальне питання стосується не лише структури бухгалтерського балансу по відношенню до складу активів підприємства, але й його капіталу і зобов'язань.

В умовах ринку фінансова самостійність підприємств, з одного боку, вимагає розробки нових підходів до фінансового забезпечення діяльності, а з другого, виникає велика кількість зовнішніх і внутрішніх користувачів фінансової інформації й звітності, мета й потреби яких різні.

Призначення фінансової звітності, виходячи з цього, полягає в тому, щоб максимально згладити суперечності між інтересами різних користувачів, а отже концептуальні основи теорії обліку та звітності повинні ґрунтуватися на врахуванні допустимої межі уніфікації звітних форм.

А.І.Ковальов характеризує "фінансовий стан" як найважливішу характеристику економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі, яке визначає конкурентоздатність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, а також оцінює, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів щодо фінансових та інших відносинах" [60, с. 4].

Дещо по іншому трактує це поняття А.М.Поддєрьогін, зокрема, він вважає, що "фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодій всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і

характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів" [110, с. 282].

В працях вчених А.М. Бондарєвої, Ю.А.Вериги, В.А. Гаврилової, В.М. Беленької [13, с.195; 23, с.21-22; 30, с.32] "фінансове становище (стан) підприємства" характеризується розміщенням та використанням засобів (активів) та джерел їх формування (власного капіталу та зобов'язань, тобто пасивів).

Однак ряд науковців, в тому числі М.Я.Коробов, вважають, що під фінансовим станом підприємства слід розуміти міру його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [65, с. 151]. Тобто, фінансовий стан підприємства слід розуміти як забезпеченість господарського суб'єкта власними та позиченими засобами, можливість та ефективність їх використання в даних економічних умовах.

На наш погляд, фінансовий стан підприємства - це якісна характеристика, яка визначається системою показників, обраних конкретним замовником (користувачем) аналізу, що дозволяє висвітлити результати фінансово-господарської діяльності підприємства. При цьому необхідно зазначити, що система параметрів та перелік показників не можуть бути раз і на завжди встановлені.

Характерною ознакою аналізу фінансового стану є комплексне і системне дослідження фінансової діяльності підприємств, оцінка ефективності виробничо-фінансової діяльності та ринку, а також діагностика та пошук резервів і можливостей їх мобілізації.

Як відомо, в основі оцінки фінансового стану лежить аналіз і управління фінансовими ресурсами господарюючих суб'єктів. Оскільки саме ці ресурси виступають в сучасних умовах найважливішим чинником ефективно організованого виробництва, то, відповідно, перед керівництвом підприємств виникає багато проблемних запитань.

По-перше, якою повинна бути стратегія підприємства для забезпечення його прибутковості й успішного функціонування. По-друге, закономірним питанням, яке виникає одразу після першого є питання, якою може бути тактика підприємства для досягнення стратегічної мети. По-третє, як забезпечити ефективне управління ресурсами, і особливо фінансовими, щоб отримати якнайвищі кінцеві результати. По-четверте, що можна зробити для забезпечення стійкості фінансового стану, високої платоспроможності й ліквідності підприємства.

Ці та цілий ряд інших запитань вимагають розробки відповідної базової системи аналітичних показників і методики їх розрахунку, що мала б ґрунтуватися на джерелах, сформованих відповідно до вимог національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку і враховувати основні завдання, які стоять перед аналізом фінансового стану в сучасних умовах.

До останніх, у свою чергу можна віднести:

- оцінку фінансових результатів діяльності;
- загальну характеристику фінансового стану підприємства і на його основі оцінити фінансовий стан на перспективу;
- виявлення умов ринкової та фінансової стійкості, платоспроможності й ліквідності тощо (рис. 1.1).

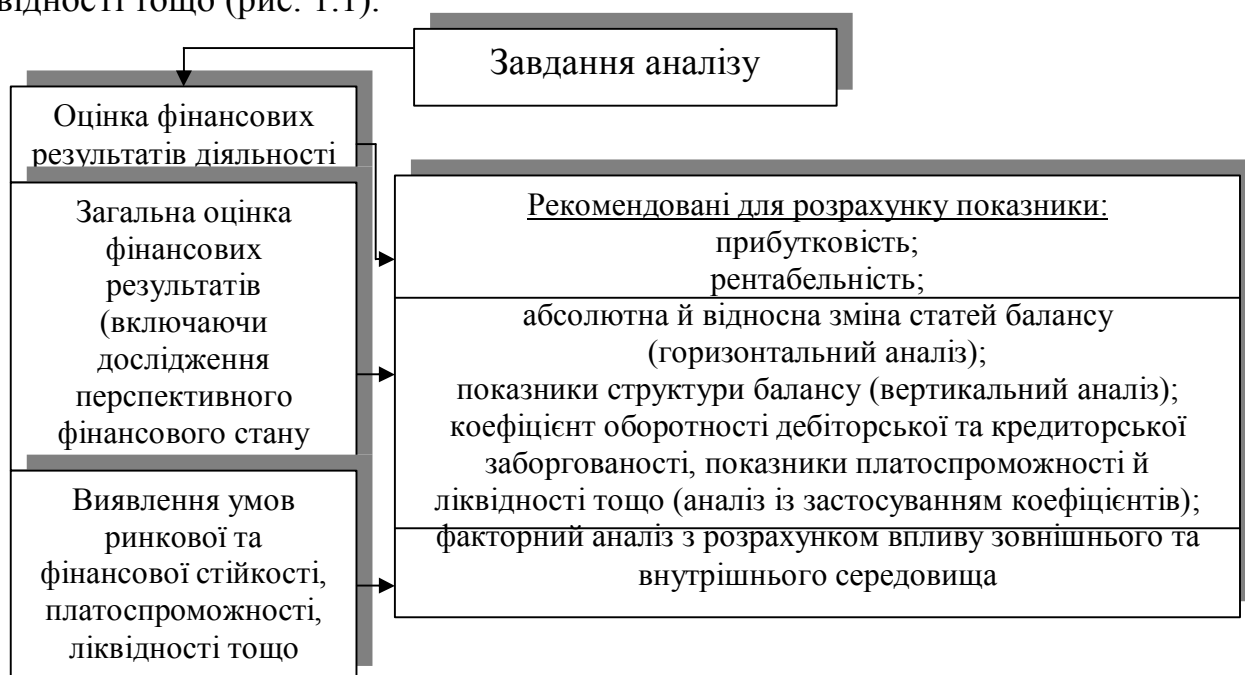

Рис. 1.1. Склад завдань аналізу фінансового стану

Створення системи фінансової стратегії і є реакцією апарату управління на можливі зміни зовнішнього й внутрішнього середовища та його коливання (додаток А).

В ринкових умовах, коли рівень нестабільності економічного життя в Україні дуже високий, зміна та використання принципів системи формування фінансової стратегії, основою якої виступає оцінка фінансового стану, є вкрай актуальною.

Ми підтримуємо думку ряду зарубіжних вчених, які вважають, що фінансова стратегія - це основа для вибору альтернативи, яка обумовлює природу та напрями організації фінансових відносин. Одночасно, кожне підприємство, на наш погляд, проводить також свою фінансову політику, яка базується на детальних конкретизованих даних фінансових планів.

При цьому, стратегічне планування на підприємстві розглядається західними економістами з різних точок зору [179, с. 23-68]. По-перше, як одна з функцій управління; по-друге як вибір з деяких варіантів в умовах невизначеності та ризику; по-третє як поведінка юридичної особи (підприємства) під впливом невизначеності зовнішнього середовища та особливостей розвитку внутрішніх факторів.

Фінансове планування розглядається економістами як важливий засіб у здійсненні фінансової стратегії підприємства та як розробка деталізованого розпорядку дій на майбутній період для проведення стратегії. Тому складання таких фінансових документів, як бюджет грошових витрат і доходів, прогноз прибутку є важливими частинами фінансового планування.

Фінансова стратегія узгоджується з загальною стратегією економічного розвитку підприємства. Вона розглядається як фактор забезпечення нормального функціонування підприємства в майбутньому. Першочерговим завданням керівників підприємств виступає розвиток здорової конкурентної позиції, яка конкретно визначається під час розробки інноваційного, маркетингового, цінового, збиткового, організаційного та інших напрямків як стратегії, так і політики.

В зарубіжній літературі зазначається, що загальні стратегічні плани часто знаходяться в протиріччі з фінансовими [37, с. 84]. Це пояснюється тим, що ці плани базуються на різних вихідних моментах: перший - на обліку можливостей укріплення конкурентної позиції на ринку конкретних товарів, а другий - на їх фактичній позиції на ринку конкретних товарів та послуг. Однак фінансова стратегія, окрім цього, ґрунтується на русі капіталів. Тенденція розвитку ринків різна, тому загальна стратегія часто не може бути підтримана відповідним фінансовим забезпеченням.

Таким чином, ми схильні до думки, що фінансова стратегія підприємства в вузькому понятті має розглядатися як напрямок дій підприємства по перерозподілу засобів, які надходять в його розпорядження, а точніше, якими розпоряджається підприємство на момент оцінки його фінансового стану.

Отже, фінансова стратегія повинна включати в себе фінансову оцінку, фінансовий аналіз та фінансове планування (рис. 1.2).

Кожна з цих складових включає в себе взаємопов'язані елементи, які дозволяють досягти певних кінцевих результатів через здійснення розрахункових процедур.

Так, фінансова оцінка складається з формування системи показників, розробки процедури їх оцінки, опрацювання синтезування показників. Фінансовий аналіз має у своєму складі оцінку результатів діяльності, оцінку фінансового стану господарюючого суб'єкта та виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства за допомогою раціональної фінансової політики.

Фінансове планування включає прогнозування фінансової діяльності, поточне й оперативне планування. Аналіз фінансового стану є важливою складовою фінансової стратегії підприємства, а звідси впливає його виняткове значення та актуальність удосконалення й адаптування до сучасного економічного середовища.

1.2. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства та перспективи його вдосконалення

Незважаючи на різноманітність підходів до визначення фінансового стану підприємства, практично всі вчені однозначно висловлюються, про склад інформаційної бази проведення такого аналізу. Основними її складовими вважаються дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Згідно Закону України від 16.07.99р. № 996 XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (зі змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 11.05.2000 року № 1707 III), фінансова звітність - це бухгалтерська звітність, що містить відомості про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітній період [47, с. 3]. Одразу ж зауважимо, що це визначення є не зовсім точним для суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, для яких національними положеннями (стандартами) встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати (для порівняння п. 2 статті 11 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" вказує, що фінансова звітність підприємства (крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва , визнаних такими відповідно до чинного законодавства) включає баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до звітів .

Слід відмітити, що в цілому визнаючи фінансову звітність основною складовою інформаційної бази аналізу фінансового стану підприємства, вітчизняні та зарубіжні вчені розглядають цю категорію по різному (табл. 1.2).

Окремі автори ототожнюють поняття фінансова і бухгалтерська звітність. На наш погляд, поняття бухгалтерська звітність в буквальному

розумінні слова може включати і звітні форми структурних підрозділів (наприклад звіт касира чи матеріально-відповідальної особи, завідувача складом тощо), тому доцільніше вживати термін “фінансова звітність”.

Найбільш вдалим, на наш погляд, є визначення, дане В.В.Сопком, який вважає, що звітність - це система узагальнюючих показників, які характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємства за минулий період. На його думку, фінансова звітність містить інформацію про результати господарської діяльності підприємства, яка потрібна акціонерам, інвесторам, банкам, державним фінансовим органам.

Варто зазначити, що ринкові умови ставлять свої вимоги до фінансової звітності. У зв'язку з цим, ця складова інформаційної бази аналізу фінансового стану постійно удосконалюється.

Як відомо, перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку був передбачений Указом Президента України від 23 травня 1992р. Проте фактично виконання цього завдання розпочалося з 1 січня 1998р. при переході на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку банківської системи. Наступним кроком стало затвердження Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в 1999 році.

Ці заходи, на думку багатьох вчених, були пов'язані з необхідністю адаптувати вітчизняну звітність до міжнародних стандартів. Проте, як свідчать дослідження літератури й практики організації обліку в зарубіжних країнах, єдиної універсальної міжнародної системи обліку та звітності не існує.

Світовий досвід засвідчує також, що досягти єдиної стандартизації неможливо. Це, на наш погляд, пояснюється різними підходами країн до формування юридичної основи функціонування підприємств, різноманітністю складових податкової системи (у тому числі різними підходами в оподаткуванні), історичними й культурними розбіжностями. Та й навіть серед міжнародних організацій, такими як : ООН (з 1949р.), ЄС (з 1957 р.) і IASC (з 1973 р.) немає єдиної думки стосовно трактування багатьох

визначень. Це стосується, наприклад концептуальних підходів до трактування таких категорій як "принцип доцільності", "обережності", "чистого прибутку", "зобов'язань" тощо. По різному ці організації підходять також до визначення кола користувачів фінансових звітів.

Дослідження вітчизняних вчених [159, с. 10] свідчать, що навіть самі окремо взяті країни юридично фіксують відмову від застосування єдиного підходу до фінансової звітності та формування бухгалтерського обліку в цілому. Чумаченко М.Г., зокрема стверджує, що багато країн, що входять в IASC, дуже обережно та вдумливо підходять до вирішення питання практичного використання класифікацій міжнародних організацій. Свою обережність вони обґрунтовують такими причинами:

- не бажають змінювати свою національну звітність на чужу, надаючи перевагу в цьому питанні прагненню мати міжнародну співставність;
- бажають зберегти балансову традицію континентальної Європи;
- при використанні міжнародних стандартів хочуть мати справу з тими, на які вони можуть реально розраховувати.

Національні стандарти багатьох західних країн взагалі забороняють мати консолідований баланс, що не відповідає їх Торговим кодексам або іншим національним положенням чи законам. Ми не підтримуємо такої категоричності з двох причин.

По-перше, часто такі баланси складаються з метою спрощення взаємовідносин між різними учасниками економічних процесів, для забезпечення взаєморозуміння між ними.

По-друге, для виходу за межі підприємства ефективна стандартизація повинна базуватися на стабільних компромісах між порівняльністю, яка передбачає використання універсальних методів аналізу і доцільністю, яка навпаки вимагає застосування правил, що враховують конкретну ситуацію.

Таким чином, фінансова звітність, як основа інформаційної бази аналізу фінансового стану може бути видозмінена залежно від того, хто буде її користувачем (зарубіжні партнери чи внутрішні зацікавлені особи).

Обґрунтуванням цього висновку може також служити порівняння визначень принципів бухгалтерського обліку, які мають вирішальний вплив на зміст фінансової звітності.

Отже, вітчизняна фінансова звітність, як інформаційна база аналізу фінансового стану згідно Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" ґрунтується на таких основних принципах як обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів і витрат тощо. Порівняння підходів до визначень вказаних принципів (додаток Б) свідчать про значні розбіжності у трактуваннях, що, на наш погляд, і зумовлює невідповідність статей і показників фінансової звітності вітчизняних суб'єктів господарської діяльності відносно зарубіжних.

Внаслідок дослідження складу вітчизняних і зарубіжних форм звітності нами розроблена їх порівняльна характеристика (табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Порівняльна характеристика складу бухгалтерських звітів України та країн з ринковою економікою

Елементи річного звіту в Україні у 2000 році		Елементи річного бухгалтерського звіту закордонних фірм	
1.	Баланс підприємства форма №1	1.	Бухгалтерський баланс
2.	Звіт про фінансові результати форма №2	2.	Звіт про прибутки і збитки
3.	Звіт про рух грошових коштів форма №3	3.	Звіт про рух грошових коштів
4.	Звіт про власний капітал форма №4	4.	Звіт про зміни у власному капіталі
5.	Примітки до річної фінансової звітності форма №5	5.	Пояснювальні примітки до звіту
		6.	Висновок аудитора про правильність складання звіту
		7.	Доповідь директорів (пояснювальна записка про діяльність корпорації (фірми))

Зіставлення елементів фінансового звіту дозволяє зробити висновок, що за складом форм Україна наближається до вимог міжнародних стандартів, але за даними звітності, яка існує в Україні, неможливо відповісти на питання, наскільки прибутковим може бути підприємство в умовах ринкових відносин.

У липні 1999 року Парламент України прийняв Закон "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", котрий почав діяти з 1 січня 2000 року та Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (№2, 3, 4, 5), згідно яких фінансова звітність складається з наступних форм: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до річної фінансової звітності.

Говорячи про склад фінансової звітності закордонних фірм [32, с.93], можна зазначити, що основним в них є річний звіт, який на відміну від вітчизняного охоплює:

- звіт президента фірми перед акціонерами;
- загальну характеристику умов функціонування фірми в звітному періоді;
- бухгалтерська звітність до складу якої належать:
 1. Баланс.
 2. Звіт про прибутки і збитки.
 3. Звіт про рух грошових коштів.
 4. Звіт про зміни у власному капіталі.
 5. Пояснювальні примітки до звіту.
 6. Висновок аудитора про правильність складання звіту.
 7. Доповідь директорів про діяльність корпорації (фірми) .

Перехід на міжнародні стандарти обліку і статистики, задекларований Указом Президента України ще у 1992 році, фактичний перехід відповідно до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" з 1 липня 1997

року та порядок визначення фінансового результату за методом "затрати-випуск" вимагає подальшого удосконалення фінансової звітності.

Слід зазначити, що для аналізу та оцінки фінансового стану підприємства найбільше інформації містить у собі бухгалтерський баланс.

Удосконалення структури бухгалтерського балансу вимагає вивчення досвіду його побудови в зарубіжних країнах. Актив балансу може бути побудований за принципами зростаючої чи спадаючої ліквідності (можливості аналізувати заборгованість). В Україні, Франції, ФРН та інших країнах високоліквідні засоби подаються в кінці активу балансу, а в США, Японії, актив починається з грошових коштів. Причому, якщо в першому розділі активу балансу розташовані високоліквідні засоби, тоді в першому розділі пасиву короткострокові зобов'язання. При складанні балансу за принципом зростаючої ліквідності з початку активу балансу розташовані необоротні активи, а з початку пасиву власний капітал [117, с. 11].

Однак це не єдина розбіжність, яка стосується такого елемента інформаційної бази як баланс. У вітчизняній економічній літературі, наприклад, немає єдиного підходу до визначення активу й пасиву балансу.

На нашу думку, найдоцільнішим є визначення активу і пасиву, яке дають науковці Мних Є.В. і Буряк П.Ю. "Активи підприємства відображені в балансі як вартість майна і боргових прав, якими розпоряджається і які контролює підприємство на звітну дату. Пасиви - це зобов'язання підприємства за позиками і кредиторською заборгованістю, або джерела утворення господарських засобів, а також власний капітал" [91, с. 124]

Ці та інші трактування вчених відрізняються від визначення, що подане в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", відповідно до якого "активи - це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до економічної вигоди у майбутньому". - (курсив наш. - О.Н.) На жаль, вживання у визначенні вставки "які очікується", вносить відчуття непевності у фактичному отриманні економічної вигоди. Тому ми вважаємо, що

конкретнішим є визначання, що дається відповідно з міжнародними стандартами, а саме: під активами розуміють ресурси, контрольовані підприємством, які є результатом минулих подій і джерелом майбутніх економічних вигод .

Відповідність вітчизняного бухгалтерського балансу міжнародним стандартам вимагає уточнення термінології облікової практики. Це, насамперед, стосується запровадженого в бухгалтерський баланс поняття "капітал".

Це поняття слід відокремити від поняття "фонд", адже капітал це запас засобів, утворених початковими внесками власників, а якщо не початковими, то тільки внесками зовні, тобто не зв'язаними з внутрішніми процесами. Фонди ж означають реальне надходження засобів на підприємство шляхом залишення частини прибутку, який вже визначений, збільшенням збитків, основних внесків, які перевищують капітал, цільове формування фондів. Ще одним моментом, який відрізняє фонди від капіталу є те, що участь капіталу тривала, бо вона становить основу господарської діяльності підприємства, а фонди зовсім не обов'язкові в балансі. Крім цього, на відміну від капіталу, фонди тимчасові, тобто їх використовують за визначеною метою.

З цього приводу варто також зауважити, що в жодному із затверджених положень (стандартів) бухгалтерського обліку немає визначення капіталу. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" дає тільки визначення власного капіталу як частини в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Згідно міжнародних стандартів, капітал - це частка в активах компанії, що залишається після врахування його зобов'язань. Іншими словами в Положенні (стандарті) 1 така економічна категорія трактується як власний капітал . Причому згідно міжнародних стандартів капітал складається з засобів, внесених акціонерами, нерозподіленого прибутку і резервів для підтримки капіталу (переоцінки).

Тепер проаналізуємо активну частину балансу. Так, розділ "Запаси і затрати" на наш погляд, ідентичний до розділу балансу зарубіжних фірм. Відповідно з п.6 МСБО 2 визначається, що запаси в бухгалтерському обліку відображаються за найменшою з двох оцінок: собівартістю та вартістю можливої чистої ціни продажу. Аналогічні рекомендації подані в п.24 П(С) БО 9, у відповідності з яким запаси на дату балансу відображаються в обліку та звітності за однією з наступних оцінок: первісною вартістю та чистою вартістю реалізації. Згідно п.25 цього стандарту запаси показують на дату балансу за вартістю реалізації, якщо їх ціна знизилась або вони застарілі чи зіпсовані. Така вартість визначається шляхом вирахування з очікуваної ціни продажу одиниці запасів очікуваних витрат на завершення їх виробництва та збут [123, с. 37]. Однак дане трактування, на нашу думку, вносить елемент невизначеності величини оцінки та суперечить таким вимогам бухгалтерського обліку як точність і достовірність.

Найбільш прийнятним для України в цих питаннях є досвід Німеччини, де майже не існує різниці між правилами оцінки, які використовуються для фінансової звітності третіми сторонами (користувачами) і для податкових цілей. Наприклад, якщо держава надає пільги в оподаткуванні через дозвіл прискореного списання засобів, то ця пільга обов'язково супроводжується відстроченням права власника на отримання дивідендів. Дуже важливо в цьому випадку звернути увагу на особливості економічної ситуації в країні, де власники є одночасно менеджерами компаній і мають вільний доступ до обліково-економічної інформації.

Процеси приватизації в Україні, в тому числі в такій галузі промисловості, як заготівля, підводять до того, що менеджмент може бути відокремлений від власника, а, отже, виникає об'єктивна потреба врахування, в першу чергу, інтересів акціонерів при формуванні фінансової звітності. Цінним у цьому випадку може бути досвід Франції, де застосовуються обов'язкові правила для ув'язки річної звітності окремих підприємств з податковим законодавством.

На можливості, які податкове законодавство західних країн надає підприємствам для проведення гнучкої політики оцінки товарних запасів, амортизації основних фондів в умовах спаду ділової активності, інфляції, конкуренції, звертають також увагу вітчизняні вчені й практики, які займаються проблемами удосконалення податкових відносин. Можливості українських підприємств у здійсненні власної облікової політики в цьому плані поки що дуже обмежені.

Однак національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, певною мірою вирішують цю проблему, оскільки рекомендують для використання різні альтернативні методи оцінки цінностей та їх відображення в балансі, що є безумовно одним з позитивних моментів в організації обліку в цілому.

Аналізуючи структуру балансу закордонних країн, на відміну від балансу нашої країни, в них окремо зазначені статті: "поточні активи", "поточні зобов'язання", "чисті поточні активи", "власний капітал", "всього зобов'язань". Це має важливе значення при проведенні фінансового аналізу, тому що ці дані застосовуються при визначенні коефіцієнта покриття, коефіцієнта маневрування, ліквідності, рентабельності власного капіталу, коефіцієнта ефективності використання основних та оборотних засобів.

Багато публікацій вітчизняних вчених пов'язані з методикою застосування міжнародного досвіду аналізу фінансової звітності підприємств і банків в умовах України. Цілком справедливим є твердження Л.Толстової [151, с. 166-168], що перед таким аналізом необхідно порівняти зміст показників звітності, зокрема бухгалтерського балансу, з вимогами міжнародних стандартів обліку. Адже, незважаючи на ряд певних змін у формах звітності, вони не відповідають цим вимогам.

Ми схильні до думки, що в умовах України не можна погодитись з прямим застосуванням нормативних значень, встановлених для деяких фінансових коефіцієнтів (ліквідності, платоспроможності тощо) у міжнародній практиці для оцінки фінансового стану українських

підприємств. Тим більше, що в зарубіжній практиці ці нормативні значення обов'язково розглядаються з врахуванням конкретних умов діяльності підприємства і лише на цій основі роблять висновки про його фінансовий стан.

Варто також звернути увагу на особливості структури балансу зарубіжних підприємств, які, на наш погляд, доцільно було б використати в вітчизняній практиці. Зокрема, розглянути такі питання :

- розташування балансових статей (статті активу в порядку зменшення ліквідності, пасиву зростання строку погашення зобов'язань);
- горизонтальна або вертикальна форма балансу;
- невідповідність певних статей обліковим даним, хоча вони відповідають системі облікових принципів (нетто-сума дебіторської заборгованості не включає суму безнадійних боргів);
- відображення прибутку, який направляється на розвиток виробничої діяльності і його показують в балансі окремою статтею, яка має назву "Нагромаджений прибуток".

Вивчення нами досвіду зарубіжних країн з ринковою економікою з питань складання фінансової звітності підтверджує позитивність введення в склад звітності форми "Звіту про рух грошових коштів".

Метою даної форми звітності є надання інформації про надходження та вибуття грошових коштів протягом звітного періоду. Будь-якому підприємству така інформація необхідна для розрахунку ліквідності, платоспроможності визначення дивідендів, для оцінки впливу на загальний стан підприємства рішення про додаткові інвестиції в інші підприємства. Кредитори та інвестори на основі вказаного звіту визначають здатність підприємства керувати рухом грошових коштів, генерувати достатню кількість готівки на рахунок підприємства для погашення кредиторської заборгованості, виплати дивідендів. Звіт про рух грошових коштів є звітом про зміну фінансового стану. Ці зміни відображаються так, що дозволяють встановити зв'язок між залишками грошових коштів на початок і кінець

звітнього періоду на основі методу потоку грошових коштів. При використанні цього методу облік доходів і витрат здійснюється лише в момент надходження або виплати грошей незалежно від періоду до якого вони належать.

Критично оцінюючи форми фінансової звітності з метою кращої їх адаптації до проведення аналізу фінансового стану ми отримали дещо суперечливі висновки.

Так, твердження про те, що “Звіт про рух грошових коштів” є звітом про зміну фінансового стану суперечить нашому уявленню про показники, які необхідно розрахувати щоб отримати об'єктивний висновок про фінансовий стан. Ми вважаємо, що інформаційна база аналізу фінансового стану має охоплювати значно ширше коло питань, а ніж вищезазначений звіт. Тобто ми включаємо до неї також облікові документи спеціально розроблені для цього (рис. 1.3)

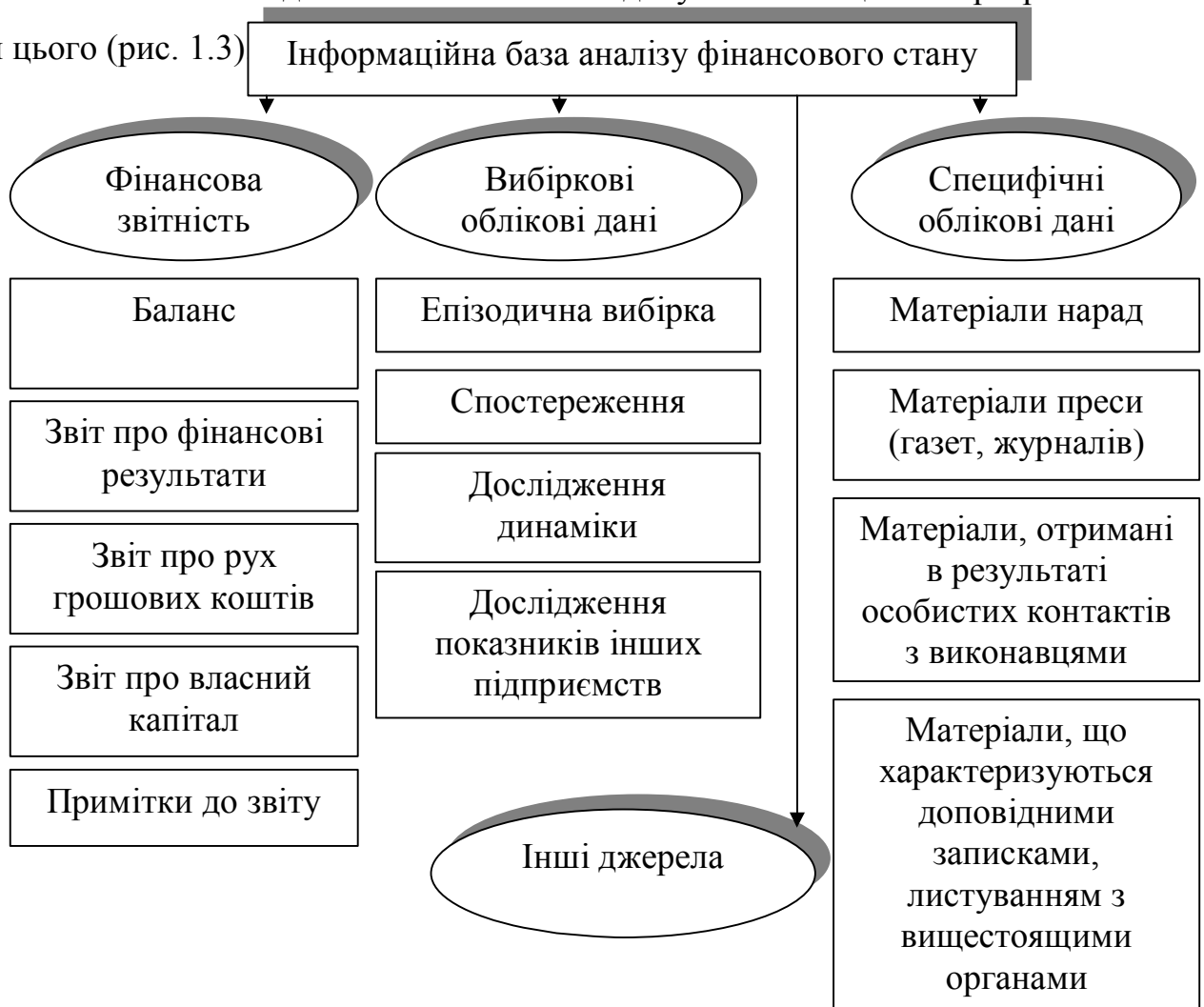

Рис. 1.3. Інформаційна база аналізу фінансового стану та її складові

Причому всі вони мають ґрунтуватися на принципах обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, перевалювання сутності над формою, фактичної собівартості, єдиного грошового вимірника. Зауважимо, що визначення деяких з цих принципів доцільно видозмінити для забезпечення кращої змістовності й зрозумілості.

Врахувавши наші власні дослідження та думки вчених, що стосуються вимог до інформаційної бази зазначимо, що сучасний її стан вимагає удосконалення. Яскравим прикладом обґрунтування цього висновку може послужити також критична оцінка вітчизняних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку "1", "2", "3".

Так, наприклад, користувачами фінансової звітності, відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", є "юридичні і фізичні особи". Загалом позитивно оцінюючи таке твердження, ми схильні до думки про необхідність його конкретизації, оскільки дотримання принципу конфіденційності вимагає деталізації умов отримання даних звітних форм у користування .

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття відповідних рішень неупередженої інформації про фінансові результати діяльності та фінансового стану підприємства. Залишаються незрозумілим кому необхідно подавати звітність і чи включається до переліку користувачів звітності податкова адміністрація. Даний стандарт не дає конкретної відповіді на це питання. Водночас Міжнародні стандарти фінансової звітності конкретно називають користувачів: інвестори, робітники, позикодавці, постачальники, кредитори, покупці, урядові органи, громадськість. Затвердженим національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" практично не визначено також, які особи відповідають за складання й подання звітності.

Відповідно до п. 9 та 10 стаття може наводитись у звітності, якщо:

- 1) існує ймовірність надходження і вибуття майбутньої економічної вигоди, пов'язаних з цією статтею;
- 2) оцінка статті може бути достовірно визначена.

Система оцінки має величезне значення для всього облікового процесу. Проте самому процесу оцінки елементів звітності в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 уваги не надається.

Стаття 19 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 передбачає, що фінансова звітність повинна містити дані про валюту звітності й одиниці її виміру. Одночасно в даному Положенні (п. 22 другий абзац) зазначається, що "якщо валюта звітності відрізняється від валюти, у якій ведеться бухгалтерський облік", то в такому випадку підприємства повинні будуть розкрити в звітності причини цього і методи перерахунку однієї валюти в іншу. Але в стандарті не зазначено, які підприємства і в якому порядку можуть скористатись цим правом. Водночас, статтею 5 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" визначено інше: "Підприємства ведуть бухгалтерський облік і складають фінансову звітність у грошовій одиниці України".

Окрім того, в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" за основу покладено принцип оцінки статей за фактичною собівартістю, а іншими стандартами передбачені й інші варіанти оцінки, що може призвести до неузгодженості у принципах оцінки статей .

Отже, узагальнюючи все вищесказане, можна виділити такі основні недоліки Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності":

1. Відсутність чіткості і конкретності в частині формувань термінів, положень.
2. Неточність щодо визначення відповідальності за підготовку й подання звітності.

3. Не зазначені права підприємства щодо визначення валюти обліку й валюти звітності.
4. Існують розбіжності в одних і тих самих поняттях і термінах із Міжнародних стандартів фінансової звітності, що істотно заплутає іноземних інвесторів.
5. Наявна неузгодженість у принципі оцінки статей між Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" та іншими національними стандартами.
6. Відсутня чіткість у визначенні користувачів фінансової звітності й умов користування нею.

Основною метою складання фінансової звітності, і перш за все балансу, є повне відображення в табличній формі на певну дату шляхом належного двохстороннього групування всіх активів, зобов'язань і капіталу підприємств після проведення господарських операцій з обов'язковою рівністю сторін.

До фінансової звітності підприємства відносяться також звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до річної фінансової звітності.

Бухгалтерський баланс, як один із основних елементів методу бухгалтерського обліку, відображає вартість майна підприємства в цілому по активах і обсяги вкладеного в це майно власного й залученого капіталу по пасивах. Саме на основі балансу визначається фінансовий стан підприємства на певну дату і робляться висновки про господарську діяльність. Адресна частина балансу містить як мінімум назву компанії, її юридичний статус і дату складання. Використання при розробці вітчизняних стандартів принципів міжнародних стандартів дозволяє не тільки зробити більш зрозумілою фінансову інформацію в Україні для іноземних інвесторів, але і скоротити затрати, які були б необхідні для розробки національних стандартів "із нуля".

При цьому для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що здійснені для

отримання цих доходів. Крім цього, згідно із згаданим Законом, при оцінці активів підприємства передбачається в якості пріоритетного використовувати принцип історичної (фактичної) собівартості, у відповідності з яким активи відображаються в обліку і звітності виходячи із витрат на їх виробництво і придбання.

Національним стандартом встановлюється фактично дві форми звітності (повна й скорочена по показниках) для всіх підприємств, що здійснюють повний облік і окремо для нерезидентів і підприємств, що ведуть спрощений облік. Причому скорочена по показниках форма звітності, що передбачена законом, в тексті Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" відсутня. Це фактично свідчить про застаріння цього стандарту ще до його використання, оскільки він, на наш погляд, потребує відповідного доопрацювання.

Економічний зміст дозволяє класифікувати визначення стандарту згідно таких груп, які, на наш погляд, стосуються оцінки фінансового стану:

Перше визначення, що характеризує організаційні питання.

Операційний цикл, тобто час здійснення обороту капіталу, визначений в Положенні як проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності і отриманням грошових коштів від реалізації виготовленої із них продукції, товарів, послуг. На думку Горицької Н.Г. [33, с.184] правильніше було б уточнити дане формулювання, оскільки з точки зору як організації виробничого процесу, так і з бухгалтерської позиції під операційним циклом слід розуміти час від придбання оборотного капіталу до здійснення реалізації нагромадженого капіталу включно.

Наступне визначення - пов'язані підприємства. Це підприємства, відносини між якими обумовлюють можливість однієї сторони контролювати іншу або здійснювати суттєвий вплив на прийняття фінансових і оперативних рішень іншою стороною. Здавалось би, все зрозуміло, але в цьому визначенні відсутні в якості пов'язаних сторін фізичні особи, які також можуть контролювати рішення іншої сторони. Крім того, це визначення має

неузгодженість із діючим визначенням Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" ст. 1, п. 1.26 від 22.05.97 року, згідно якого пов'язана особа - це особа, що відповідає одній із вказаних ознак:

1) юридична особа, що здійснює контроль над платником податків, або знаходиться під спільним контролем із таким платником податків;

2) фізична особа або члени її сім'ї, що здійснюють контроль над платником податків;

3) посадова особа платника податків, що уповноважена від імені платника податків здійснювати юридичні дії щодо встановлення, зміни або призупинення правових відносин. Під здійсненням контролю слід розуміти володіння безпосередньо або через більшу кількість фізичних або юридичних осіб найбільшою часткою голосів у керуючому органі такого платника податків або володіння часткою (пакетом акцій) не менше 20 % від статутного капіталу платника податків [46, с. 10].

Друге визначення, що характеризує активну частину балансу [33, с. 184]:

- Активи - ресурси, використання яких призведе до збільшення економічних вигод у майбутньому. При цьому вони діляться на: оборотні - грошові засоби та їх еквіваленти, та інші активи, призначені для реалізації та використання, та необоротні - ті активи, що не відносяться до оборотних. При цьому у міжнародних стандартах такий поділ відсутній, а зазначається поділ активів на короткострокові й довгострокові.

Фінансові інвестиції - активи, якими розпоряджається підприємство для збільшення прибутку. Це визначення не співпадає з визначенням фінансової інвестиції у Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" ст. 1 п. 1. 28.2, де під фінансовою інвестицією розуміється господарська операція, яка передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів та інших фінансових інструментів [46, с.12].

Практично стандарт дає більш загальне, а не конкретне визначення фінансової інвестиції, у зв'язку з чим може виникнути складність у

смісловому трактуванні, а, отже, - у правильності ведення бухгалтерського й податкового обліку.

Основними вимогами й умовами національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку з питань складання звітності є :

1) не допускається згортання статей активів і зобов'язань, крім випадків, що передбачені стандартами. Це, безумовно, правильно, оскільки недотримання цієї вимоги повністю перекрутить фінансовий стан підприємства, що може послужити основою різноманітних махінацій.

2) відповідна рівність активів сумі зобов'язань і капіталу, що є наслідком застосування подвійного запису при відображенні операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

3) передбачається можливість введення скороченої форми балансу для малих підприємств, що на сьогоднішній день навряд чи можна назвати позитивним моментом, оскільки в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" не приведена ця форма балансу.

Визначення, що характеризують пасивну частину балансу [33, с.185]:

Зобов'язання - це заборгованість підприємств в результаті минулих подій, погашення якої призведе до зменшення ресурсів (поточні й довгострокові).

Власний капітал - це активи за вирахуванням зобов'язань. У II розділі активу "Оборотні активи" балансу основним недоліком є те, що тут не передбачено окремих рядків для відображення продажної вартості товарів і товарних надбавок, як це було передбачено у старій формі балансу. В новій формі балансу також не передбачено окремих рядків для відображення первісної вартості малоцінних і швидкозношуваних предметів, їх зносу і залишкової вартості. Перший розділ пасиву нового балансу згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" відрізняється від відповідного розділу у старому балансі.

Так, додана стаття "Пайовий капітал", в якій повинна відображатися сума пайових внесків інших підприємств, що передбачена засновницькими документами.

Стаття "Додатково вкладений капітал" відображає тільки суму, в якій вартість реалізації випущених акції перевищує їх номінальну вартість. Частково зміст статті "Додатковий капітал" відображається у статті "Інший додатковий капітал", оскільки в цю статтю включається сума дооцінки тільки необоротних активів, безплатно отриманих від інших юридичних і фізичних осіб, інші види додаткового капіталу.

У статті "Нерозподілений прибуток" також змінене смислове значення, оскільки у статті відображається або сума прибутку, що реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку, що вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

Форма балансу по Положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" значно відрізняється від рекомендацій Міжнародних стандартів фінансової звітності й від старої форми. І саме ця форма балансу більш об'ємно й детально відображала економічну інформацію, що необхідна для оцінки фінансового стану підприємства, ніж МСБО, оскільки останні значну частину необхідної для фінансового аналізу інформацію рекомендують відображати у примітках.

Велике значення має оцінка статей балансу, причому історично склалося так, що оцінка статей вітчизняного балансу здійснювалася на основі фактичної собівартості (історичної собівартості) у суворій відповідності з документами. Міжнародні стандарти мають інший підхід, оскільки оцінка статей балансу може здійснюватися декількома способами:

- 1) історичної вартості;
- 2) поточної вартості;
- 3) вартості реалізації;
- 4) діючої вартості;
- 5) справедливої вартості [33, с.187].

Дані бухгалтерського балансу більш детально розшифровують в інших формах звітності і в примітках до річної фінансової звітності.

Отже, можна відмітити, що Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" має значні відмінності від відповідного міжнародного стандарту фінансової звітності. Дані відмінності зумовлені як особливостями і традиціями українського законодавства (в першу чергу господарського й податкового), так і традиціями вітчизняної школи бухгалтерського обліку. Отже, створене вже не положення діючої системи, але ще і не міжнародний стандарт. Слід відмітити, що багато економічно розвинутих країн мають національні стандарти обліку, які в більшій або меншій мірі відрізняються від рекомендацій МСБО, і це не сприймається як дещо особливе.

Звідси випливає, що впровадження і застосування у вітчизняній практиці обліку положень Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку необхідно розглядати не як мету, а лише як засіб, який дозволяє із меншими затратами і в більш короткі строки досягнути якісного реформування системи бухгалтерського обліку і звітності - важливої частини загальноекономічних перетворень в Україні, характерних для перехідного періоду до ринкової економіки.

Зауважимо також, що незважаючи на відсутність єдиного підходу до методики аналізу фінансового стану в економічній літературі, порядок розрахунку кожного з рекомендованих коефіцієнтів є однозначним. Проте вимагають удосконалення самі джерела аналізу.

Так, на наш погляд, сам по собі баланс не містить інформації, яка б без додаткових розрахунків характеризувала фінансовий стан підприємства.

Критична оцінка статей балансу як інформаційної бази, дозволяє стверджувати, що в умовах України деякі з них необхідно адаптувати для забезпечення отримання достовірних показників фінансового стану.

Так, наприклад, в міжнародній практиці прийнято дебіторську заборгованість відносити до високоліквідних активів, однак в умовах

України вона зовсім не є такою. В Україні, на жаль, відсутні дієві важелі регулюючого законодавства, які б забезпечували обов'язковість погашення дебіторської заборгованості в визначений термін. Незважаючи на можливість застосування штрафних санкцій до порушників строків повернення цієї заборгованості, на практиці часто виникають ситуації, коли вона взагалі не може бути погашена. У зв'язку з цим, доцільно, на наш погляд, в балансі передбачити відокремлене (роздільне) відображення дебіторської заборгованості, яка вважається сумнівною і такою, яку можна вважати високоліквідною. Однак в цьому випадку відповідні зміни необхідно внести і в Національний план рахунків.

Позитивним моментом можна вважати загальні умови визнання згідно Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 дебіторської заборгованості як активу, а також її розподіл на поточну і довготермінову, що відповідає вимогам Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" та IASC 13 "Подання поточних активів і поточних зобов'язань". Проте детальне ознайомлення з національними стандартами бухгалтерського обліку дозволяє стверджувати, що порядок визнання і оцінка поточної дебіторської заборгованості за продукцію (роботи чи послуги) згідно різних Положень (стандартів) мають певні відмінності.

Існують певні протиріччя у визначеннях, поданих національними стандартами із зарубіжним досвідом.

Пункт 6 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" вказує, що "поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю". А пункт 21 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" (розділ "Оцінка доходу") говорить, що "дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню". Отже, стає очевидним той факт, що первісна та справедлива вартість не завжди

співпадають, тобто повинні бути визначені умови використання тої чи іншої оцінки.

В цілому практичний досвід проведення аналізу фінансового стану та дослідження тенденцій динаміки основних показників свідчить про те, що вітчизняній фінансовій звітності притаманні багато факторів, які мають спотворювальний і обмежуючий вплив, на її застосування та розрахунок показників (додатковим викривляючим фактором при цьому виступають також інфляційні процеси). Найбільш суттєвими проблематичними факторами, на наш погляд, є історична сутність балансу (тобто це те, що в балансі відображена інформація про активи, капітал, зобов'язання на певну дату). Цей фактор має наступні негативні наслідки:

по-перше, неможливо вже якось виправити виявлені недоліки (бо факт відбувся);

по-друге, на підставі балансу й інших форм звітності можна робити висновки про фінансовий стан підприємства на момент складання звітності, хоч сам аналіз проводять у будь-який момент часу;

по-третє, відображення засобів й зобов'язань в даний момент часу (що впливає з історичної сутності балансу). Цей факт має негативний вплив на аналітичність і можливість здійснення факторного аналізу, адже баланс включає зведені дані на кінець звітного періоду, а не динаміку статей;

по-четверте, недостатнє відображення складових формування прибутку, як основної мети функціонування підприємства.

Наведена абсолютна величина прибутку без показу витрат, обсягів реалізації та інших факторних показників не є такою, по якій можна зробити детальні висновки й пропорції, які б сприяли зростанню цього показника.

Досить цікавою і обґрунтованою, на наш погляд, є пропозиція ряду авторів розташувати статті активу балансу у порядку, що відображає наближення строку їх погашення. Чим довший строк, тим раніше повинно показуватися зобов'язання. Власний капітал доцільно відображати залежно від його постійності.

Враховуючи вищезазначене доцільно статті "Витрати майбутніх періодів", "Доходи майбутніх періодів" і "Забезпечення майбутніх витрат і платежів" відображати в розрізі "довгострокові" та "короткострокові" і при цьому статтю "Витрати майбутніх періодів" згідно принципу розташування за ступенем ліквідності недоцільно показувати після оборотних активів.

Використання вказаних пропозицій дозволить легко унаочнити форму, що дасть можливість швидко зробити проміжні висновки про фінансовий стан підприємства, а подальший аналіз сприятиме отриманню конкретних аналітичних обґрунтувань для прийняття відповідних управлінських рішень.

Існують також своєрідні проблеми, що стосуються вимог оцінки і відображення в балансі об'єктів обліку приросту (убутку) запасів, що має ланцюговий вплив на кінцеві показники фінансового стану. Ці проблеми пов'язані з неузгодженістю податкових актів та затверджених національних стандартів.

Наказ ДПАУ від 12. 06. 2000 року №306 рекомендує застосовувати в частині визначення нового об'єкта обліку приросту (убутку) "Запаси, які не надійшли на підприємство, але вартість яких авансом вже сплачена". Іншими словами, згідно наказу №306 треба враховувати об'єкт, який з'явиться на підприємстві в майбутньому. Отже, маємо неіснуючий об'єкт обліку, який треба враховувати на складах, у незавершеному виробництві, залишках готової продукції тощо. Тобто штучно змінюється склад активної частини балансу, що відповідно має негативний вплив на достовірність показників фінансового стану. На відміну від наказу, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" не передбачає зарахування на баланс не одержаних, але оплачених матеріальних ресурсів. Отже, правильніше було б дотримуватися саме цього положення.

Суттєвий вплив на результативні показники діяльності мають також визначені Національними стандартами підходи до організації обліку витрат. Сюди, наприклад, відноситься організація обліку і списання витрат на

виправлення браку, дотримання принципу обачності стосовно включення до собівартості запасів понаднормативних витрат тощо.

Однак вказані проблеми мають безпосередній вплив на правильність і точність визначення кінцевих результатів діяльності, а тому є надзвичайно важливими при дослідженні таких категорій як прибуток і рентабельність, платоспроможність і загальна оцінка фінансового стану тощо.

При висвітлені питань організації обліку витрат, неможливо опустити таку категорію як собівартість продукції (робіт, послуг), яка є вартісним вираженням витрат на її (їх) виробництво і реалізацію. В умовах ринкової економіки рівень виробничої собівартості є основою для формування цін і рентабельності продукції. Чим нижча собівартість, тим вищий прибуток підприємства.

Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” передбачено, що інформація про вищевказані категорії відображається в “Звіті про фінансові результати” (Ф. № 2), регламентація заповнення якого міститься в П(С)БО 3.

Як і в інших стандартах бухгалтерського обліку, в цьому Положенні (стандарті) знаходяться визначення термінів, причому визначення доходів і витрат повторюються із пункту 3 Положення (стандарту) 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, а визначення власного капіталу із пункту 2 Положення (стандарту) 2 “Баланс”.

Деякі визначення, на думку Горицької Н.Г. [33, с.194], яку ми підтримуємо, недостатньо згруповані і досить розпливчасті. Так, наявні визначення звичайної, операційної та основної діяльності досить подібні один на одного, але насправді між ними існує ряд відмінностей.

Основна діяльність - операції, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції (робіт, послуг, товарів), які забезпечують основну частку доходу підприємства.

Операційна діяльність - це не тільки основна діяльність (тобто вона включає основну), але і інші види (неосновної) діяльності (крім інвестиційної

та фінансової). Це поняття є ширшим від першого і включає в себе статутні види діяльності.

Звичайна діяльність - це будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують або виникають в результаті її здійснення. Іншими словами - це вся діяльність підприємства.

Дещо інший підхід щодо визначень вищевказаних видів діяльності існує в Міжнародних стандартах фінансового обліку.

Так, основною діяльністю відповідно до зазначених нормативних документів, вважається та діяльність, яка приносить доход або інша, яка не відноситься до інвестиційної або фінансової діяльності.

В цьому випадку, на думку Н.Г.Горицької [33, с. 194], практично немає критерію обов'язковості забезпечення основної частини доходу від виду діяльності, а також діяльність при цьому може не бути метою створення підприємства. Це зовсім інший економічний зміст порівняно із визначенням, поданим вітчизняними стандартами.

Звичайною діяльністю, згідно з МСБО, є будь-яка діяльність, що здійснюється компанією в якості складової частини її бізнесу, а також пов'язана з нею діяльність, яка є її продовженням, побічною щодо неї або виникає з неї. Тобто сюди включається (на відміну від П(С)БО) також і побічна діяльність.

Дослідження рекомендацій Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” та П(С)БО щодо методу визначення доходів і витрат дозволяють стверджувати, що в даному випадку проявляється двозначність у трактуваннях.

Так, згідно методу нарахування відповідно до Закону, як зазначає Горицька Н.Г. [33, с. 194], при визначенні фінансових результатів доходи слід зіставити з затратами, здійсненими для їх отримання. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження чи сплати грошових коштів. Проте, згідно пункту 13 П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати” в статті

“дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)” відображається загальний дохід (виручка) від реалізації. Таким чином, виручка з’являється лише після оплати, а дохід може виникати за фактом надання послуг (відвантаження товарів, продукції або виконання робіт незалежно від оплати). Однак, згідно пункту 7 П(С)БО 3 дохід відображається в звітності в момент надходження активу або погашення зобов’язання, а витрати - в момент вибуття активу або збільшення зобов’язання [120, с.15]. Така двозначність у трактуваннях призводить до низки непорозумінь та неточностей при здійсненні оцінки фінансового стану, оскільки спотворюється реальна картина величини доходів і витрат.

До цього слід також зазначити наступне. Важливе значення для визначення величини прибутку має собівартість реалізованої продукції, тобто поточні витрати, склад яких визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16. При заповненні звіту про фінансові результати слід врахувати наступні рекомендації нормативних документів.

По-перше, частина змінних загальновиробничих витрат списується на собівартість реалізації, знижуючи, відповідно, виробничу собівартість.

По-друге, стаття калькуляції "Загальногосподарські витрати" повністю виведена з переліку статей калькуляції, що також провокує зниження виробничої собівартості продукції.

По-третє, витрати на збут (раніше стаття "Позавиробничі витрати"- включалася до повної собівартості реалізованої продукції) згідно Національних стандартів повністю виведені з собівартості реалізованої продукції, що також впливає на її зниження. В цілому введення нової методології списання витрат на собівартість продукції (робіт, послуг) без відповідних коригувань визначення ціни вироблюваної продукції й без нового підходу до визначення рентабельності виробництва продукції (прибутковості) значно ускладнює облікову та аналітичну роботу, а отже повинно супроводжуватися певними удосконаленнями, які власне мають

стосуватися прибутку (рентабельності) та будуть охарактеризовані при подальшому висвітленні теми дослідження.

Все викладене вище свідчить про те, що зазнавши суттєвих категоріальних змін, облік витрат продовжує виступати першоосновою досягнення мети кожного суб'єкта господарювання - отримання прибутку. І навіть незважаючи на ряд недоліків, які також стосуються форм первинних і зведених документів з обліку витрат (в т.ч. журналів-ордерів, як це є на досліджуваних підприємствах), сучасну облікову систему можна вважати такою, що почала удосконалюватися й розвиватися.

Внесені пропозиції, що стосуються удосконалення інформаційної бази аналізу, на наш погляд, матимуть позитивний вплив на достовірність і точність показників фінансового стану підприємства.

Що ж стосується такого елемента інформаційної бази як "Звіт про власний капітал", який регламентується П(С)БО 5, то доцільно зазначити наступне. По-перше, цей стандарт складений на основі окремих параграфів МСБО 1, де відповідно з п.87 зміни в капіталі відображають зміни чистих активів або їх стану протягом звітного періоду в залежності від конкретного принципу оцінки. По-друге, в примітках до фінансової звітності МСБО 1 міститься приблизна форма звіту про зміни в капіталі, яка взята за основу в П(С)БО 5. В основі вітчизняної форми "Звіту про власний капітал", на нашу думку, лежать принципи МСБО, однак кількість показників передбачених П(С)БО 5 значно більше, ніж за міжнародними стандартами. Тобто процес його заповнення більш трудомісткий. Крім того, в П(С)БО 5 приділена увага заповненню приміток до річної фінансової звітності (форма № 5), які деталізують інформацію про власний капітал [122, с. 20 - 21].

Слід зазначити, що на формування інформаційної бази аналізу фінансового стану підприємств в сучасних умовах великий вплив мало законодавче регулювання питань організації обліку в Україні з метою його наближення до міжнародних стандартів. Як показали наші дослідження, здійснити кардинальне й точне наближення до міжнародних стандартів не

вдалося, однак це і не було основною метою реформування обліку. Жодна з розвинутих країн “великої сімки” не застосовує міжнародні стандарти в чистому вигляді. В цьому питанні важливо обрати альтернативний ефективний варіант. Однак внесення деяких змін у структуру складових інформаційної бази дозволить здійснювати аналіз фінансового стану, який характеризуватиме справді реальне становище підприємства. Проте в цьому випадку суттєву роль відіграватиме також правильний науковий вибір критеріїв оцінки та показників фінансового стану підприємства. Причому ці критерії й показники, безумовно, залежатимуть від конкретних користувачів.

Висновки до першого розділу

Фінансовий стан підприємства слід розуміти як забезпеченість господарського суб'єкта власними та позиченими засобами, можливість та ефективність їх використання в своєму обороті в даних економічних умовах.

Аналіз, який ґрунтується на вивченні даних про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності у минулому з метою оцінки майбутніх умов і результатів, відіграє надзвичайно важливу роль в системі управління господарюючими суб'єктами.

Визначення аналізу фінансового стану, враховуючи його взаємозв'язок з найзагальнішими видами аналітичної діяльності, не є вичерпним, оскільки погляди вчених і практиків при його формулюванні суттєво відрізняються. З метою удосконалення інформаційної бази аналізу фінансового стану й забезпечення високої інформаційності фінансової звітності, як її основи необхідно:

- мати чітке розмежування статей, яке б враховувало національні особливості (деякі активи, які в міжнародній практиці відносяться до високоліквідних, в умовах України зовсім не є такими) і відповідну класифікацію доходів, витрат, прибутку й збитків;

- мати можливість аналізувати фінансовий стан підприємства з точки зору різних користувачів і відокремлено аналізувати вплив внутрішніх

факторів ефективності діяльності господарюючого суб'єкта та вплив податкового фактора;

- мати можливість отримувати інформацію для аналізу в зручній адаптованій формі.

Кожна із цих можливостей дозволяє забезпечити відповідний рівень аналітичності й точності показників, що розраховуються, й отримати деталізовану інформацію для прийняття відповідних рішень.

Однак цей процес, на наш погляд, має ґрунтуватися на врахуванні вимог різних користувачів. В зарубіжній практиці з метою вирішення зазначеної проблеми складається декілька форм балансів. В облікових стандартах структура фінансової звітності не регламентується, а вказується тільки перелік і економічний зміст основних статей, сутність деталізації визначається підприємством самостійно.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Критерії та показники оцінки фінансового стану підприємства

Проведене дослідження літературних джерел і практики здійснення аналізу фінансового стану підприємств в умовах ринку дало можливість зробити висновок про необхідність врахування нових вимог до інформаційної бази з метою забезпечення більшої достовірності та реальності розрахованих показників, у тому числі врахування національних особливостей економіки та підходів до трактування таких понять, як дебіторська заборгованість, високоліквідні активи. Поява нових економічних відносин дає підприємству повну свободу у формуванні своїх засобів та вилучення частки його доходів тільки у вигляді податків, що змушує підприємство шукати шляхи досягнення фінансової стабілізації та найбільш ефективного використання засобів.

В сучасних умовах виникла проблема визначення ролі та місця підприємства на ринку, головна мета вирішення якої полягає в проведенні детальної оцінки його фінансового стану. На теоретико-методологічному й емпіричному рівнях проблема здійснення такої оцінки тісно пов'язана з необхідністю вибору функціонально-цільових її критеріїв.

При виборі критеріїв оцінки, як свідчить вивчення літературних джерел, думки вчених зводяться до двох основних аспектів : по-перше, здійснювати оцінювання фінансового стану підприємства за структурою балансу, а по-друге, обрати критерієм платоспроможність підприємства [15, с. 73-75]. При цьому якщо структура статей балансу визнається незадовільною, то підприємство є неплатоспроможним і рекомендується розрахувати два показники: коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт забезпечення власними засобами. Вказані коефіцієнти визначаються розрахунковим

шляхом та порівнюються з критичними значеннями. Такий підхід до оцінки фінансового стану, на наш погляд, не зовсім вірний, оскільки має вузько направлене значення. Позитивний висновок базується лише на оцінці можливостей підприємства сплатити свої боргові зобов'язання та використати засоби на його подальші перспективи розвитку.

З іншого боку подальша оцінка фінансового стану підприємства, визнаного неплатоспроможним зводиться лише до розглядання динаміки окремих груп статей та розділів балансу, господарських засобів та джерел. Рекомендації в цьому випадку розпливчаті, а висновки можуть бути неоднозначні.

Дещо інші напрями мають дослідження вчених В.А.Гаврилової та В.М.Беленької. Вони розглядають більш широкий спектр показників [30, с.17-82], однак і він недостатній. Автори, в основному, докладно розглядають забезпечення цінних паперів підприємства (облігацій та акцій), що мають певний інтерес для інвесторів. При цьому в тіні залишаються показники ефективності використання засобів підприємства.

Крім того, ними визначені граничні значення по наведених показниках. Тому робити висновок про фінансовий стан підприємства пропонується за динамікою цих показників або шляхом порівняння з аналогічними показниками іншого підприємства. Більше того, методика базується на системі обліку, прийнятій в США. Такий підхід різко обмежує її застосування в умовах підприємств такої галузі економіки України, як заготівля, оскільки система обліку зарубіжних фірм значно відрізняється від системи обліку, прийнятої у нас.

Названі вище автори рекомендують при цьому використовувати чотири основні групи показників. Останні відображають фінансовий стан підприємства, є зручними для користувачів, оскільки дозволяють проводити обчислення, лише за визначеним колом питань. Однак зведення показників в групи, на наш погляд, не зовсім правильне, оскільки це веде до отримання абстрактних висновків. Інша справа, якщо ці показники обираються залежно

від вимог користувачів, тоді їх склад може бути різним. При цьому і методика оцінки фінансового стану буде включати різні елементи. Всі користувачі результатів аналізу застосовують їх для прийняття рішень з метою пошуку резервів оптимізації своїх інтересів, однак кожного з них цікавить лише ним визначене коло питань. Так, власники майна аналізують фінансову звітність з метою пошуку резервів підвищення доходності капіталу і забезпечення стабільності підприємства. Кредитори та інвестори аналізують фінансові звіти з метою мінімізації своїх ризиків по позиках і внесках. Отже, критерії оцінки фінансового стану підприємств для кожного з користувачів є різними.

Деякі автори, зокрема С.Б.Барнгольц, В.А. Малич, І.Т.Балабанов і інші [7, с.29-35; 80, с.3-60; 5. с. 3-224], для врахування фактора користувача як критерію оцінки фінансового стану пропонують використовувати синтезований рейтинг, який є середньою сумою балів по всіх досягнутих показниках. Проте такий підхід нівелює принципи, закладені в методиці, і тим більше не може відповісти на питання як поліпшити фінансовий стан підприємств.

Над вирішенням цієї проблеми працює багато вчених-економістів і практиків. Так, питанням оцінки фінансового стану підприємства присвячені роботи С.Б.Барнгольц [7, с.29-35]. Певний інтерес представляють і рекомендовані нею показники, однак, на наш погляд, хоч методика націлена на оцінку платоспроможності і фінансової стійкості підприємства, всі наведені показники, крім одного, розглядають ефективність діяльності підприємства і його економічний потенціал. Така оцінка дає можливість лише побічно судити про фінансову стійкість і платоспроможність підприємства, а відсутність критеріїв оцінки робить її малоприйнятною для застосування.

В. А. Малич [80, с.3-55] рекомендує в якості критеріїв обрати платоспроможність підприємства і його фінансові результати, а при оцінці

платоспроможності за допомогою одного і того ж коефіцієнту робити спробу судити і про фінансову стійкість.

Детальніше стан підприємства можна проаналізувати використавши методику оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкту за І.Т.Балабановим [5,с.3-220]. Однак наведені даним автором показники доходності, фінансової сталості, кредитоспроможності й інші припускають детальний розгляд окремих моментів господарської діяльності підприємства, що виступає вже завданням економічного аналізу. Крім того, окремі показники лише підтверджують один одного, загромаджуючи вихідні дані зайвою інформацією. А відсутність граничних значень більшості показників змушує використовувати метод порівнянь. Наведені ж значення показників вимагають уточнення, оскільки вони базуються на даних банків, що не зовсім правильно. Відомо, що банку, як користувачу інформації, притаманне перестраховання, особливо в нинішніх умовах.

Достатньо обґрунтованою щодо критерію оцінки фінансового стану є пропозиція таких авторів, як І.В.Залізко та В.С. Швець [48, с.236-246]. Вони вважають, що значна кількість показників, які характеризують фінансовий стан підприємства у різних його аспектах, часом не дозволяє скласти цілісне уявлення про дійсний стан справ. Це зумовлює необхідність здійснювати комплексну інтегровану оцінку фінансового стану. Для цього доцільно використовувати систему коефіцієнтів, яку автори умовно ділять на такі групи:

- 1) коефіцієнти ліквідності;
- 2) коефіцієнти фінансової стійкості;
- 3) коефіцієнти якості активів;
- 4) коефіцієнти ефективності використання активів;
- 5) коефіцієнти прибутковості.

Кожна з названих груп, у свою чергу, включає детальніший перелік (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Групи показників фінансового стану
та система їх складових

Групи показників	Назва одиничного показника	База порівняння
1. Показники ліквідності	1.1. Коефіцієнт загальної ліквідності.	2.5
	1.2. Коефіцієнт проміжної ліквідності.	0.7
	1.3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності.	0.2
2. Показники фінансової стійкості	2.1. Коефіцієнт автономії.	0.5
	2.2. Коефіцієнт фінансування.	0.6
	2.3. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.	0.9
3. Показники якості активів	3.1. Коефіцієнт вартості реальних активів у майні.	1
	3.2. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів.	1
4. Показники ефективності використання активів	4.1. Коефіцієнт оборотності всіх активів.	Рівень базового періоду
	4.2. Коефіцієнт оборотності основного капіталу.	
	4.3. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів.	
5. Показники прибутковості	5.1. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу.	Рівень базового періоду
	5.2. Коефіцієнт рентабельності всіх активів.	
	5.3. Валова маржа.	

Розроблена вищевказаними авторами система одиничних показників дає змогу за допомогою двох - трьох коефіцієнтів по кожній групі найбільш повно відобразити певний аспект стану фінансів. Цінним досвідом вибору таких критеріїв є також встановлення науково обґрунтованої бази їх порівняння (див. графа 3 табл. 2.1).

Усі вище приведені підходи нашоухують на думку про необхідність врахування інтересів користувачів при виборі критеріїв оцінки й показників фінансового стану. В цьому плані дослідження мають бути спрямовані, в першу чергу, на виявлення рівня значимості вибраного користувачем показника (показників). Розробці методики визначення значимості тих чи інших показників має передувати вияснення суті основних з них і вибір оптимальних варіантів визначень.

Проведені нами дослідження свідчать про наявність великої кількості показників, з допомогою яких вчені та практики рекомендують здійснювати оцінку й аналіз фінансового стану. Цих показників нараховується більше ста. Багато з них різними авторами називаються по-різному (хоч часто формули їх обчислень співпадають) та мають різну встановлену граничну межу, а також склад їх у різних методиках корінним чином відрізняється.

Так, наприклад, в запропонованій Ю.Веригною й В.Подольскою методиці [23,с.20-23] досить докладно розглянуті критерії та показники фінансової стійкості підприємства і його платоспроможності, а також наведені граничні значення більшості з використовуваних показників. Однак недоліком є те, що багато показників повторюють один одного або є зворотними величинами. Наприклад, коефіцієнт фінансування є оберненою величиною до коефіцієнта покриття зобов'язань власним капіталом, а сума коефіцієнтів ліквідності дорівнює коефіцієнту загальної ліквідності. Крім того, при розрахунку показників використані статті і розділи балансу без перетворення, що не зовсім правильно, оскільки групування статей балансу, яким користуються підприємства, не повною мірою відображають фактичну наявність засобів і джерел їх утворення.

І, нарешті, оцінка тільки фінансової сталості і платоспроможності підприємства, на наш погляд, не повною мірою характеризує фінансовий стан підприємства через те, що не розглядає ні ефективності його діяльності, ні економічний потенціал. Окрім того, не зрозуміла мета поділу фінансового стану підприємства на оцінку ліквідності і платоспроможності

підприємства, а також оцінку його платоспроможності та ліквідності балансу, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнює грошовій платоспроможності.

Слід зауважити, що за даною методикою при оцінці платоспроможності до короткострокових зобов'язань прирівнюються і власні оборотні засоби, що не можна вважати правильним. Власні оборотні засоби, визначаються згідно твердження автора, як сума статутного фонду (згідно національних стандартів "капіталу") і нерозподіленого прибутку з вирахуванням залишкової вартості основних засобів і можуть бути найбільш ліквідними засобами, а тому ніяк не можуть стояти в знаменнику формули розрахунку поряд з короткостроковими зобов'язаннями.

Таким чином, аналіз існуючих підходів до вибору критеріїв оцінки та показників фінансового стану підприємства дозволяє зробити висновок, що всі вони мають деякі недоліки.

По-перше, це відсутність або недостатнє обґрунтування граничних значень більшості із розглянутих показників. Динаміка росту показника як основа прогнозу подальшого розвитку подій і рекомендацій щодо поліпшення фінансового стану підприємства сама по собі ні про що не говорить, бо відсутня єдина база порівняння. В цьому випадку можна зробити висновок, що стан поліпшується, однак кількісної характеристики цей показник не дає. В зв'язку з цим будь - які рекомендації щодо поліпшення фінансового стану підприємства не мають аргументації і можуть бути вироблені тільки з допомогою експертних оцінок. Порівняння ж показників підприємства, що аналізується з іншим аналогічним підприємством, припускає встановлення еталону. З таким підходом можна зробити висновок лише про те, що підприємство є кращим від іншого.

В випадку отримання протилежних висновків щодо пошуку шляхів стабілізації фінансового стану потрібні додаткові дослідження.

По-друге, більшість авторів розглянутих тверджень схильні до використання термінології та показників, прийнятих в іноземних фірмах.

Таке прагнення цілком природне при побудові нових економічних відносин. Однак тут треба враховувати, що просте копіювання інформаційної бази може призвести до суттєвих неточностей вихідних даних, оскільки вітчизняна звітність і звітність, прийнята в міжнародній практиці, дещо відрізняються.

І по-третє, всі вказані підходи розглядають або не всі сторони діяльності підприємства, або пропонують детальний розгляд окремих її елементів. В першому випадку дається неповна картина фінансового стану підприємства, в другому - потрібне проведення значної кількості розрахунків і відповідно більш докладна інформація, що не завжди доцільно.

Таким чином, виникає питання про розробку такої системи критеріїв та показників, яка давала б чітку уяву про фінансовий стан підприємств, вимагала б мінімум загальнодоступної інформації, висвітлювала б всі сторони діяльності підприємства і могла б бути основою для вироблення рекомендацій щодо прийняття заходів, спрямованих на поліпшення його фінансового стану.

Наявність значної кількості підходів припускає і широкий спектр показників, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства. Потрібно зазначити, що на процес формування системи показників великий вплив має досвід країн з розвинутим ринком. В зв'язку з тим, що в різних країнах одні і ті ж показники інколи відомі під різними назвами, а також через особливості перекладів більшість показників відомі під декількома назвами. Все це ускладнює використання критеріїв рекомендованих західними методиками в вітчизняній практиці.

Певні труднощі для практики викликає наявність великої кількості показників, які інколи за суттю мало відрізняються один від одного і значною мірою дублюють інформацію, або пропонують поглиблений розгляд будь-якої вузької галузі діяльності підприємства.

Найбільш часто зустрічається в літературі коефіцієнт фінансової незалежності, який визначається як відношення джерел власних засобів і

довгострокових позичених засобів до валюти балансу. Він показує питому вагу в загальній вартості майна підприємства джерел засобів, які підприємство може використовувати в своїй поточній господарській діяльності без шкоди для кредиторів. Однак в роботі Балабанова І.Т.[5, с.34] цей коефіцієнт інтерпретується як відношення власних засобів до позичених і залучених, що, на наш погляд, є цілком обґрунтованим.

Коефіцієнт співвідношення оборотного капіталу є ще одним показником, який характеризує фінансовий стан підприємства. Він показує наскільки оборотні активи є більшими від короткострокових зобов'язань. Цей показник називають ще поточним коефіцієнтом, коефіцієнтом покриття довгострокових боргів, коефіцієнтом поточної ліквідності або коефіцієнтом покриття, а також загальним коефіцієнтом покриття по балансу [9, с.17; 15, с.73-75].

Цінну додаткову інформацію, на наш погляд, у випадку критичних висновків про фінансовий стан підприємства може дати показник чистого оборотного капіталу [15, с.74] . Характеризуючи розмір власних оборотних засобів, цей показник цікавий в динаміці, бо дозволяє судити про стабільність "росту підприємства".

Ряд вітчизняних вчених (Покропивний С.Ф., Іваненко Б.М., Верещак І.П., та інші) [111,с. 242-246] пропонують при аналізі фінансового стану використовувати співвідношення, основними з яких є ті, що характеризують ступінь заборгованості, ліквідності та активності підприємства.

Доцільною, на наш погляд, є пропозиція В.В. Сопка [143, с. 2-8], який рекомендує розраховувати коефіцієнт фінансової незалежності (на початок і кінець року, з метою забезпечення можливості їх порівняння), коефіцієнт залучення позикових коштів на тривалий термін (аналогічно на початок і кінець року), структуру джерел формування господарських засобів (на початок і кінець року з визначенням відхилень), а на їх основі - співвідношення власних і позичених засобів, коефіцієнт маневреності (на

початок і кінець року), коефіцієнт реальної вартості основних засобів (на початок і кінець року), коефіцієнт накопичення амортизації.

Отже, у даний перелік не включається показник ліквідності. Це, на нашу думку, може бути прийнятним у тому випадку, коли підприємство функціонує нормально й йому не загрожує банкрутство та продаж з аукціону. В іншому випадку, коефіцієнт ліквідності повинен обов'язково розраховуватися.

Багато авторів вважають за доцільне при аналізі фінансового стану розраховувати коефіцієнт ліквідності [9, с.17], який визначається як відношення грошових коштів, цінних паперів (які можна швидко реалізувати) і дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань. Цей коефіцієнт дає змогу охарактеризувати здатність підприємства до швидкого погашення своїх боргових зобов'язань. Коефіцієнт ліквідності називають ще коефіцієнтом критичної оцінки, а також проміжним коефіцієнтом покриття, критичністю активів, що легко реалізуються, коефіцієнтом загальної ліквідності [14, с.22-25] тощо.

Здатність підприємства погашати борги на конкретний момент характеризує коефіцієнт абсолютної ліквідності, який представляє співвідношення грошових коштів і цінних паперів, що швидко реалізуються, до довгострокової заборгованості. Цей коефіцієнт, як правило виступає основним показником для кредиторів [9, с.17]. Його ще називають коефіцієнтом ефективності, бо він характеризує швидкість руху оборотних засобів і визначається як відношення виручки від продажу до оборотних активів. Ряд авторів [9,с.17] вважають коефіцієнт оборотності одним з головних показників оцінки фінансового стану підприємства.

Узагальнюючу оцінку ефективності вкладень засобів в дане підприємство, на наш погляд, дає коефіцієнт ефективності використання власних засобів, який визначається як відношення чистого прибутку до джерел власних засобів. Цей показник носить ще назву рентабельність власного капіталу [9, с.17]. Інформація, отримана на підставі його

розрахунку, є цінною для власників (засновників). Для цієї категорії користувачів цікавим і цінним є також коефіцієнт рентабельності або рентабельність від продажу [9, с.17], який визначається як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації і показує ступінь ефективності затрат.

Великий інтерес для кредиторів має, на нашу думку, такий показник як чисті ліквідні активи, що визначається як різниця між частиною оборотних активів (без матеріальних цінностей) і короткостроковими зобов'язаннями. Виступаючи як абсолютна величина, цей показник розглядається в динаміці для підтвердження висновків про стан підприємства. В деяких джерелах [5, с. 3-220] цей показник називають чисті активи, що легко реалізуються. Для оперативного управління ними керівництву необхідна інформація про величину вкладених у господарський оборот коштів. Цю інформацію теж можна отримати зі звітності.

Так, коефіцієнт маневреності, що визначається як відношення власних оборотних коштів до всієї суми власних джерел засобів, показує, яка частина власних джерел засобів знаходиться в господарському обороті, тобто вкладена в найбільш мобільні активи. А от Ю.Верига, В.Подольська [24, с.22-23] пропонують з цією метою розраховувати коефіцієнт маневрування. При цьому автори вказують, що цей коефіцієнт визначається як відношення суми джерел власних засобів і довгострокових зобов'язань, за вирахуванням фактичної вартості основних засобів до джерел власних коштів. Цей коефіцієнт хоча і має алгоритм розрахунку, який відрізняється від попереднього показника, однак після невеликих математичних перетворень стає рівним коефіцієнту маневрування.

Важливим показником для власників виступає коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом, який визначається як відношення власних джерел засобів до суми довгострокових і короткострокових зобов'язань. Збільшення цього коефіцієнту, за твердженням авторів, веде до покращення фінансового стану підприємства.

Цінним для всіх користувачів (інвесторів, партнерів, кредиторів, керівництва) є, на наш погляд, коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів, який визначається як відношення прибутку до оподаткування до валюти балансу і дозволяє визначити за який період часу прибуток, який одержуємо щорічно, може компенсувати вартість майна підприємства.

При здійсненні аналізу фінансового стану доцільно, на нашу думку, користуватися коефіцієнтом забезпеченості власними засобами, який пропонується розраховувати як відношення різниці між обсягом джерел власних засобів і фактичною вартістю основних засобів і інших необоротних активів до суми оборотних засобів. Цей коефіцієнт характеризує наявність власних оборотних засобів підприємства, необхідних для його фінансової сталості.

Коефіцієнт структури капіталу (фінансування), що визначається як відношення позичених і залучених засобів до суми власних джерел засобів, є важливим для власників. Однак він є не чим іншим як величиною, оберненою до коефіцієнта покриття зобов'язань власним капіталом.

В економічній літературі є багато інших рекомендованих для розрахунку показників, однак ми обмежимося розглядом методики їх розрахунку і вказанням зацікавлених користувачів з метою ілюстрації можливого вибору групи тих коефіцієнтів, які є найбільш аналітичними з точки зору конкретного замовника (користувача) інформації.

Що стосується решти показників, то вони вимагають подальшого детального дослідження окремих моментів господарської діяльності підприємства.

Такий підхід в загальному закономірний, коли необхідно одержати додаткову інформацію по питанню, яке зацікавило користувача, однак багато з додаткових показників можуть бути дуже просто виведені з основних, що значно спрощує розрахунки.

Розрізненість в методичних підходах до оцінки фінансового стану підприємства, а також наявність великої кількості показників призводить до певних труднощів і розбіжностей при спробі визначити фінансові позиції підприємства.

Значною мірою цьому сприяє відсутність єдиної методики такої оцінки, а також граничних значень показників, які розглядаються. Розрахунки носять суб'єктивний характер, що призводить до відповідних диспропорцій в формуванні засобів підприємства та їх джерел.

Це накладає певний відбиток на характер відносин підприємств з різними фінансовими інститутами, що в свою чергу, відбивається на процесі виробництва. Нестача власних засобів, а також відсутність кредитів, змушує багато підприємств зменшувати обсяги виробництва продукції, що відображається на кон'юнктурі ринку і в цілому на економіці країни.

Викладене дозволяє зробити висновок про необхідність розробки методичних рекомендацій по удосконаленню оцінки фінансового стану підприємства.

При розробці такої методики, на нашу думку, доцільно врахувати досвід розвинутих країн з питань класифікації показників аналізу фінансового стану (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Класифікація показників аналізу фінансового стану згідно вимог

Міжнародного Комітету з бухгалтерських стандартів

Групи показників	Складові одиничні показники
1. Показники оцінки прибутковості господарської діяльності підприємства:	<ul style="list-style-type: none"> - загальна рентабельність підприємства; - чиста рентабельність власного капіталу; - загальна рентабельність основних засобів.

продовження таблиці 2.2

2. Показники оцінки ефективності управління підприємством:	<ul style="list-style-type: none"> - чистий прибуток на 1 грошову одиницю обороту; - прибуток від реалізації продукції на 1 грошову одиницю реалізації продукції; - загальний прибуток на 1 грошову одиницю реалізації продукції.
3. Показники ділової активності:	<ul style="list-style-type: none"> - загальна капіталовіддача; - віддача основних виробничих засобів і нематеріальних активів; - оборотність усіх оборотних активів; - оборотність запасів; - оборотність дебіторської заборгованості; - оборотність найліквідніших активів; - оборотність власного капіталу.
4. Показники оцінки ліквідності підприємства:	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт покриття; - коефіцієнт активності; - коефіцієнт критичної оцінки; - коефіцієнт маневреності; - коефіцієнт суми боргу до власного капіталу; - коефіцієнт забезпеченості боргу за рахунок активів.
5. Показники оцінки ринкової активності підприємства:	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт співвідношення ціни однієї акції до розміру прибутку на одну акцію; - коефіцієнт виплат; - прибуток на акцію; - зростання ціни акції.
6. Показники майнового стану підприємства:	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт зносу; - коефіцієнт вибуття; - коефіцієнт відновлення; - фондомісткість.

При аналізі прибутковості або рентабельності господарської діяльності необхідно одержати відповідь на питання: наскільки керівництво ефективно

використовувало показані в балансі активи в цілому та їх окремі складові частини.

Ефективність його роботи визначається співвідношенням чистого або валового прибутку, зумовленого різноманітними засобами, із сумою активів, використаних для одержання цього прибутку.

Показники оцінки ефективності управління підприємством засвідчують відношення результату виробничої діяльності до загального обсягу реалізації. Всі коефіцієнти показують, скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції. Зростання коефіцієнтів може бути як наслідок збільшення цін при незмінних витратах на виробництво, так і результатом зниження витрат при постійних цінах.

Показники ділової активності підприємства фіксують швидкість оборотів різноманітних видів активів протягом аналізованого періоду і розраховуються шляхом розподілу прибутків від реалізації продукції на різноманітні види активів підприємства.

Таким чином, можна визначити, яка кількість вкладених активів необхідна для забезпечення даного рівня реалізації продукції, тобто визначається сума прибутку на одиницю вкладених активів.

Ліквідність підприємства являє собою ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошову форму відповідає терміну погашення зобов'язань. Чим менше необхідно часу для перетворення активу в грошову форму, тим вища його ліквідність.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активу, згрупованих за термінами їх погашення і розташованих у порядку зростання термінів з зобов'язаннями підприємства.

Коефіцієнти ринкової активності підприємства характеризують рух акцій підприємства на фондовому ринку. Це робиться на основі показників, що характеризують відношення ціни до прибутку на одну акцію, суми дивідендів до прибутку на акцію і чистого прибутку до кількості акцій.

Беручи до уваги ці показники, інвестори вирішують питання про купівлю або продаж акцій, визначають обсяги угод. Підприємство, зацікавлене у зростанні вартості своїх акцій, повинно уважно стежити за станом і динамікою цих показників.

Крім цих показників, можна аналізувати динаміку зростання цін акцій.

У цьому поділі здійснюється аналіз ефективності використання основних засобів і загального майнового стану підприємства.

Ефективне використання основних засобів - одна з головних умов забезпечення зниження витрат виробництва, зростання продуктивності праці й поліпшення діяльності підприємства. Така класифікація має раціональне зерно, однак розраховувати всі, без винятку рекомендовані коефіцієнти, надто трудомістка процедура, виконувати яку в багатьох випадках недоцільно.

З цього огляду, нами зроблено висновок про те, що обирати перелік коефіцієнтів для розрахунків слід виходячи з мети дослідження. Так, для виявлення здатності підприємства погасити свої кредити й проценти по них, для банку цікавими є показники ліквідності й прибутковості, інвесторів цікавитимуть обсяги отриманих прибутків і т. д.

Російські вчені Балабанов І.Т., Бикова Є.В., Крилова Т.Б., Масленченков Ю.С. та Стоянова Є.С. [154, с.60] схиляються до думки про можливість віднести розрахункові коефіцієнти фінансового стану до наступних груп:

- коефіцієнти ліквідності;
- коефіцієнти ділової активності;
- коефіцієнти рентабельності;
- коефіцієнти платоспроможності або структури капіталу;
- коефіцієнти ринкової активності .

В подальшому ці групи коефіцієнтів уточнюються їх складовими, які забезпечують детальний аналіз фінансового стану підприємства.

Проведені ґрунтовні дослідження теоретичних джерел та даних практики, спрямовані на виявлення тенденцій фінансового стану вітчизняних підприємств, дозволяють зробити висновок про те, що самі межі розрахункових коефіцієнтів фінансового стану повинні бути пристосовані до національної економіки. Тобто, критичні значення таких коефіцієнтів, або їх оптимальний рівень повинні встановлюватися відповідно до сучасних умов України.

Дослідження праць вищеназваних авторів підтверджують зроблений нами висновок. Ці вчені зазначають, що якщо в країнах Західної Європи й США господарською практикою встановлена оптимальна величина коефіцієнтів поточної й термінової ліквідності в межах між одиницею та двійкою, то в Японії дані показники рідко досягають рівня нижньої межі. Це пояснюється низькою питомою вагою (близько 20 відсотків) власного капіталу [154, с. 63]. Окрім того практика вказує на те, що навіть на різних за величиною підприємствах позитивними можуть бути кардинально протилежні значення розрахункових коефіцієнтів .

На думку Є.М. Андрушак, суб'єкти господарювання, які функціонують в умовах ринкової економіки, є самостійними і незалежними у прийнятті господарських рішень.

Саме тому на них покладена реальна економічна відповідальність за результати їх діяльності, виконання зобов'язань перед партнерами: постачальниками, покупцями, інвесторами, працівниками підприємства, а також перед державою.

З огляду на це гостро постає питання про необхідність здійснення якісного оперативного аналізу фінансового стану, який в умовах комерційного розрахунку є індикатором здатності підприємства успішно діяти на ринку [2, с.355].

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке відбиває ступінь забезпеченості суб'єкта господарювання необхідними фінансовими

ресурсами для ефективного функціонування та своєчасного проведення розрахунків за своїми зобов'язаннями [8, с. 257].

Виявлення ознак погіршення становища підприємства дає можливість запобігти банкрутству та визначити оптимальні шляхи підвищення і зміцнення фінансової стабільності. В сучасних умовах на думку вчених [2, с.256] прогнозування імовірності банкрутства може здійснюватися на основі інтегральної оцінки фінансового стану підприємств з використанням моделі Альтмана та моделі Спрінгейта.

Ці моделі створені на основі дискримінантного аналізу, зміст якого полягає у тому, що, використовуючи емпіричні дослідження фінансових показників великої кількості підприємств з різним рівнем фінансової стабільності, за допомогою математично-статистичних методів будується функція і розраховується інтегральний показник, який дозволяє з певним ступенем ймовірності передбачити банкрутство суб'єкта господарювання. Цей інтегральний показник включає в себе ряд фінансових коефіцієнтів, помножених на їх ваги.

Граничні значення коефіцієнтів та їх ваги можуть встановлюватися індивідуально в залежності від специфіки діяльності підприємства, а також від макроекономічної ситуації в країні.

Найпростіша модель є двофакторною. Інтегральний показник рівня загрози банкрутства розраховується в ній на основі загального коефіцієнта ліквідності та коефіцієнта концентрації позичкового капіталу. Більш точні результати дає п'ятифакторна модель Альтмана (Altman z-score), яка була розроблена американським вченим у 1968 році.

Едуард Альтман [174, с.595-607], дослідивши 66 підприємств (половина з яких збанкрутувала у 1946-1965 роках, а решта працювали успішно), використав 22 аналітичних коефіцієнти і вивів з них комбінацію п'яти найважливіших для визначення вірогідності банкрутства.

Досвід застосування цієї моделі в США, Канаді, Бразилії, Австрії, Японії, на думку Є.М.Андрушака, показав, що спрогнозувати вірогідність

банкрутства протягом року можна з точністю до 90%, протягом двох років - до 70%, протягом трьох років - до 50% [2, с357].

Модель Спрінгейта побудована на основі дослідження впливу 19-ти фінансових показників. Точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92%. Дана модель включає в себе 4 фінансових коефіцієнти [110, с-321].

Важливо пам'ятати також, що ймовірність банкрутства не може бути оцінена як нульова, особливо для українських підприємств, на діяльність яких значною мірою здійснює вплив макроекономічна нестабільність.

Звичайно, наведені вище моделі були розроблені для умов, відмінних від тих, в яких функціонують господарюючі суб'єкти в Україні.

Відмінності полягають і в темпах інфляції, і фазах ділового циклу, і у податковому кліматі, і в особливостях організації виробництва (його фондо-, енерго-, трудомісткості).

Отже, для їх застосування українськими підприємствами, дані моделі мають бути дещо відкориговані. В цілому ми підходимо до цілком об'єктивного висновку про те, що з величезної кількості рекомендованих авторами і міжнародними стандартами показників, необхідно обрати ті, які є найбільш цінними для певного кола користувачів.

Виходячи з цього, по-перше доцільно провести класифікацію показників за групами користувачів.

По-друге, розробити методику визначення значущості вибраного показника для кожного конкретного користувача і на основі такого дослідження робити висновок про алгоритм розрахунків.

По-третє, при формуванні аналітичних висновків акцентувати увагу на основних (обраних користувачем) показниках (і, можливо, давати додаткові інформаційні дані про їх складові, наприклад, уточнювати за рахунок чого був отриманий прибуток чи збитки, або, що впливає на ефективність використання основних засобів чи оборотних активів тощо).

2.2. Оцінка діючих методів і методик аналізу фінансового стану підприємства

Методологія оцінки фінансового стану підприємства, яка була розроблена в попередні роки, навіть при повній можливості використання деяких окремих її елементів, в сучасних умовах не підходить для вказаної цілісної оцінки фінансового стану підприємства. Суттєвим недоліком такої оцінки є те, що в процесі її здійснення можна лише виявити, виконані чи ні планові зобов'язання, але неможливо оцінити способи досягнення їх виконання [16, с. 15-31].

А така інформація, на думку багатьох вчених, яку ми повністю підтримуємо, лише констатує здійснений факт, а не дає можливості запобігти негативним явищам. З метою вирішення цієї проблеми в останні роки в літературі опубліковано ряд методик оцінки фінансового стану підприємства, в яких зроблено спроби подолання зазначеного недоліку.

Дослідження вітчизняних вчених були також спрямовані на вивчення зарубіжного досвіду з цих питань. Однак його застосування в умовах України обмежене національними особливостями інформаційної бази та вимагає відповідних додаткових пристосувань.

Так, методика, запропонована В.А.Гавриловою та В.М.Беленькою [30, с.17-82], є практично непридатною для оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств. Для проведення її у відповідність з вітчизняною системою звітності В.А.Гаврилова й В.Н.Беленька [30, с. 18-24] пропонують здійснювати трансформацію балансу в форму, прийняту на заході. Таким чином досягається одержання реальної інформації про наявність активів і джерел засобів.

В методиці оцінки фінансового стану підприємства, запропонованій С.Б.Барнгольц [7, с. 29-35], також передбачається перетворення складеного підприємством балансу в баланс-нетто шляхом виключення регулюючих і контрпасивних статей і перенесення окремих статей в інші розділи балансу,

що являє собою закономірний підхід при організації інформаційної бази оцінки фінансового стану підприємства.

Однак в методиці не наведені граничні значення показників. Оцінку фінансового стану підприємства пропонується робити на основі логічних умозаключень, що ускладнює практичне застосування методики. Більш того, питання шляхів покращання фінансового стану при такому підході не вирішуються.

Певною мірою для оцінки окремих моментів фінансового стану підприємств може підійти методика, яку пропонує В. А. Малич [80, с.3-55].

Проте вона націлена тільки на оцінку платоспроможності підприємства і його фінансових результатів, при чому при оцінці платоспроможності за допомогою одного і того ж коефіцієнту намагаються судити і про фінансову стійкість. В цілому ж оцінка зведена до аналізу без будь-яких висновків.

Достатньо обґрунтованою є методика, розроблена й запропонована вченими В.І.Залізко та В.Є.Швецем [48, с. 237]. Вона передбачає визначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємств у декілька етапів:

1. Розрахунок одиничних показників фінансового стану підприємств.
2. Оцінка одиничних показників фінансового стану підприємств шляхом зіставлення їх з базою порівняння.
3. Розрахунок узагальнених оцінок фінансового стану по кожній групі одиничних показників.
4. Розрахунок інтегрованої оцінки фінансового стану відповідно до системи пріоритетів підприємства.

При здійсненні аналізу відповідно до даної методики слід врахувати, що існують різні підходи до оцінки одиничних показників, зокрема: оцінка ступеня перевищення мінімального рівня, оцінка ступеня досягнення максимального рівня та оцінка досягнення оптимального значення. У рекомендованій вищеназваними авторами методиці застосовуються усі три підходи, оскільки для кожної групи показників вибрана найбільш доцільна база порівняння. Для виведення узагальненої оцінки по групі автори

рекомендують застосовувати метод середньої геометричної, оскільки він забезпечує більш точні розрахунки. Розглянута методика достатньо повно враховує сучасні вимоги та особливості діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, однак вона не враховує ряду специфічних ринкових взаємовідносин.

Так, суттєвим моментом функціонування підприємств (в тому числі хлібоприймальних) в умовах переходу до ринкової економіки виступає зміна взаємовідносин між різними суб'єктами господарського комплексу. Підприємства з різними формами власності, які функціонують в умовах конкуренції як самостійні товаровиробники, зацікавлені в завойовуванні ринку і отриманні прибутку. У зв'язку з цим кожне з них повинно правильно орієнтуватись в складній обстановці ринку, безпомилково оцінювати виробничий і економічний потенціал, перспективи розвитку не тільки свого підприємства, але й можливих конкурентів. Основою достовірної і об'єктивної інформації про підприємство виступає оцінка його фінансового стану.

Фінансовий стан хлібоприймального підприємства залежить від раціональності розміщення засобів в основних і оборотних активах, які забезпечують безперервний хід його виробничої та постачальницько-збутової діяльності, підтримування запасів нормативних оборотних засобів на певному рівні, своєчасності проведення розрахункових зобов'язань з постачальниками, робітниками та службовцями, фінансовими органами, кредиторами, банками тощо. Повнота і своєчасність цих розрахунків потребує мобілізації усіх фінансових ресурсів з відповідних джерел [157, с.8-13].

Зміст оцінки фінансового стану хлібоприймального підприємства - це комплексне дослідження усіх сторін його фінансової діяльності з використанням відповідних джерел інформації, вивчення та вимірювання впливу факторів, причин та резервів, оцінка роботи та порівняння її

результатів з витратами, узагальнення результатів оцінки і розробка необхідних заходів, спрямованих на подолання недоліків.

Успішність здійснення господарських рішень вимагає досягнення найбільших фінансових результатів при найменших витратах. Нормальна фінансова діяльність покликана забезпечити безперервність роботи підприємства і своєчасність розрахунків з партнерами. Це досягається завдяки правильному та своєчасному перерозподілу фінансових ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємства, що потребує відповідної інформації. Таку інформацію надає оцінка фінансового стану підприємства.

Суть оцінки фінансового стану підприємства визначає її предмет, правильне визначення якого допомагає вичерпному та всебічному розкриттю основних напрямів дослідження.

Предметом оцінки фінансового стану хлібоприймального підприємства виступають результати його виробничої та фінансової діяльності, які складаються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів і отримали відображення через систему економічної інформації.

Діяльність підприємств включає багато сторін: виробництво, випуск продукції, її поставку та реалізацію, склад і рух матеріально-технічних засобів, забезпечення ними виробництва та їх використання, виникнення та склад собівартості продукції, прибуток, розрахунки з робітниками та службовцями, фінансовими органами, банками та інші. Кожна зі сторін характеризується власними показниками. Такі показники, на нашу думку, є результатом господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Господарські процеси, які діють на підприємстві, в основному складаються в результаті впливу об'єктивних факторів. Постійно впливаючи на господарську та фінансову діяльність, вони відображають, як правило, дії економічних законів [137, с.56].

Кожне дослідження ставить перед собою конкретну мету: отримання певного кінцевого результату. Тільки розуміння цілі дозволяє чітко уявити кінцевий підсумок роботи, який повинен бути досягнутий на основі рішення

усіх завдань, що відповідають змісту оцінки фінансового стану підприємства. Навіть при вірному рішенні окремих завдань, ціль не буде досягнута, оскільки не будуть комплексно вирішені питання змісту та оцінки фінансового стану підприємства .

Враховуючи сказане, вважаємо, що метою оцінки фінансового стану підприємства є встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, забезпечувати отримання прибутку, ріст виробничого потенціалу й свій подальший розвиток.

До основних завдань, які комплексно вирішуються в процесі оцінки фінансового стану підприємства, рекомендується віднести :

1) встановлення позиції підприємства на основі розроблених фінансових показників. Це завдання зводиться до виявлення забезпеченості підприємства оборотними засобами, правильності встановлення запасів товарно - матеріальних цінностей, розрахунок оптимального рівня заборгованості, виявлення економічних і фінансових результатів. Правильна оцінка позиції підприємства по фінансових показниках може бути вироблена лише на основі їх системного та взаємопов'язаного аналізу;

2) виявлення шляхів і можливостей подальшого поліпшення фінансової діяльності. Встановлення в процесі оцінки відхилень від критичних значень показників фінансового стану підприємства, виявлення причин цих відхилень і розробка відповідних рекомендацій сприяє в кінцевому результаті поліпшенню всієї виробничої діяльності підприємства.

Вирішення першого завдання при здійсненні аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств можливе завдяки включенню у методику його проведення етапу визначення класу підприємства в залежності від величини інтегральної оцінки фінансового стану.

Що ж стосується другого завдання, то варто зазначити наступне.

Усі економічні прояви, які виникають на окремому підприємстві або їх сукупності, фіксуються узагальнено, без розрізнення окремих частин та властивостей. По таких узагальнених даних можна визначити, що

підприємство не досягає величини будь-якого заданого показника, однак це не дає можливості встановити причини цих явищ, виявити напрями та шляхи усунення недоліків. Тому виникає необхідність розподілу загального явища на складові частини, щоб виділити провідні, визначальні фактори.

Перед дослідженням факторів впливу на фінансовий стан підприємства їх доцільно класифікувати за такими ознаками: суттєві і несуттєві, основні і побічні, визначальні і невизначальні. Далі досліджується вплив на результат господарських процесів, перш за все істотних, основних і побічних факторів. Вивчення останніх ведеться, якщо треба, в останню чергу, оскільки встановлення впливу всіх факторів - справа складна і практично не завжди необхідна.

Зрозуміти основні причини, які впливають на фінансовий стан підприємства, з'ясувати їх дії і взаємодії - це означає, розкрити особливості господарської діяльності підприємства, що аналізується. В процесі аналізу не тільки розкриваються і характеризуються основні фактори, які впливають на результати господарської і фінансової діяльності, але виміряється і ступінь їх дії. Для цього застосовуються відповідні способи і прийоми економічних і математичних розрахунків.

Підприємство - це складна система і вірний висновок про характер явища, що вивчається, можливий тільки за умови визначення усіх взаємозв'язаних факторів. Такий розрахунок, який виражається в комплексному вивченні багатосторонніх різнонаправлених зв'язків та взаємній зумовленості дій факторів, можливий тільки при системному підході до оцінки фінансового стану підприємства .

Виходячи з мети й завдань оцінка фінансового стану підприємства здійснюється шляхом визначених методів. При оцінці фінансового стану підприємства можуть застосовуватись наступні методи: горизонтальний, вертикальний, нормативний, розрахунково-аналітичний, балансовий, сальдовий, економіко-математичне моделювання тощо .

Суть кожного із вказаних методів достатньо широко висвітлено в економічній літературі, однак їх застосування в сучасних умовах вимагає принципового врахування особливостей ринкових взаємовідносин, а також тих змін, які відбулися в організації обліку й звітності у зв'язку з переходом на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

На думку А.Бабак, Л.Шевченкової, Л.Плешонкової, Н.Харченко, О.Папиріна, Н.Журавель, М.Позднякової, В.Святодух, С.Гладкої, І.Шевченко, Т.Шафранової [71, с. 129-138], господарська діяльність є ефективною, якщо підприємство:

- раціонально використовує активи;
- своєчасно погашає зобов'язання;
- рентабельне.

Вищезазначені автори вважають, що в сучасних умовах фінансовий аналітик може скористатися такими загальновизнаними методами як горизонтальний та вертикальний аналіз, аналіз із застосуванням коефіцієнтів.

Якщо дещо заглибитися у суть кожного із цих методів, то можна зробити певні висновки щодо ідеальності їх застосування. Так, суть першого (горизонтального) виду аналізу полягає в порівнянні показників звітності попереднього й поточного років.

Для отримання достовірної оцінки результатів фінансової діяльності необхідна відповідна база порівняння. Вона не може бути пов'язана з попередніми досягненнями і невдачами, інакше при проведенні порівняння будуть визначені не результативність і направленість фінансової діяльності підприємства, а сукупний вплив на неї поточних результатів, обумовлених попереднім розвитком.

В такому випадку не завжди можна конкретно усунути вплив минулого на стан об'єкта оцінки в теперішньому. Ускладнюється й оцінка можливого становища господарського об'єкта в майбутньому.

На відміну від горизонтального, що показує динаміку статей фінансової звітності за ряд років, вертикальний аналіз характеризує внутрішню структуру звітності.

Структурний аналіз дозволяє виявити, по-перше, яким чином розподілені активи підприємства, до яких вкладений капітал і яка їх структура, а по-друге, яким чином розподілені джерела цих активів між достроковою, короткостроковою заборгованостями та власним капіталом.

Що стосується зазначеного виду аналізу, то його результати дозволяють зробити певні висновки про фінансовий стан підприємства.

Однак найбільш широке коло питань стосовно формування висновків про фінансовий стан можна вияснити завдяки здійсненню аналізу із застосуванням коефіцієнтів. Аналіз із застосуванням коефіцієнтів дає детальну інформацію для користувачів.

Горизонтальний аналіз, зокрема постатейне зіставлення звітів і визначення абсолютної й відносної зміни статей, що стосуються фінансового стану в динаміці, а також аналіз динаміки валюти балансу (порівняння її значення на початок і кінець року чи порівняно з іншим звітним періодом) дозволяє зробити відповідні висновки про обсяги господарської діяльності та вносити пропозиції по вдосконаленню господарського механізму.

Результати аналізу даних фінансової звітності досліджуваних підприємств подано в додатках В, Д, Е.

Як свідчать дані додатку В загальна валюта балансу ВАТ "Борщівхлібопродукти" зросла в 1999 році порівняно з 1998 на 0,1 відсотка, або на 7,2 тис. грн. Таке зростання відбулося в основному за рахунок збільшення дебіторської заборгованості, а саме: за податковими розрахунками - на 8,3 тис. грн. (+184,4%), за розрахунками з бюджетом - 1,3 тис. грн. (+12,1%), по виданих авансах - 315,6 тис. грн. (+15,3%), по розрахунках з іншими дебіторами - 199,8 тис. грн. (+21,4%). В цілому за рахунок зростання обсягів дебіторської заборгованості валюта балансу зросла на 7,2 тис. грн. (+0,1%).

Однак негативний вплив на зростання валюти балансу мало зниження купівельної вартості товарів - на 562,4 тис. грн. (-82,5%), зменшення вартості необоротних активів - на 44,1 тис. грн. (-3,1%), зменшення витрат майбутніх періодів на 0,1 тис. грн. (-5,6%). Два останні чинники при цьому свідчать про зниження експлуатаційних можливостей підприємства та відповідне скорочення обсягів виробництва, що підтверджується, певною мірою зниженням купівельної вартості товарів. Щодо джерел господарських засобів, то суттєвих розривів між 1999 та 1998 роками немає. Зросли розрахунки з іншими кредиторами - на 88,3 тис. грн. (+5,6 %), та величина інших видів капіталу - на 25,6 тис. грн. (+8,3%). Оскільки підприємство погасило банківський кредит, то відповідно на 100 відсотків зменшилася ця стаття пасиву балансу (44 тис. грн.). Враховуючи той факт, що загальна валюта балансу дещо зросла, то це свідчить про підвищення підприємством обсягів виробництва.

Такого висновку не можна зробити про ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство", оскільки загальна валюта його балансу, як свідчать дані додатку Д зменшилася на 68,2 тис. грн. або на 2,2 відсотка. Складовими цього негативного впливу стали : - зниження величини витрат майбутніх періодів на 98,6 тис. грн. (-55,7%), зниження купівельної вартості товарів - на 1220,7 тис. грн. (-94,0%) та інші чинники.

Про позитивні тенденції розвитку виробництва на ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" свідчать дані додатку Е. Загальна валюта балансу даного підприємства зросла на 45 тис. грн., або на 2,9 відсотка, що відбулося в основному за рахунок зростання обсягів дебіторської заборгованості всього на 447 тис. грн. (+10,8 %). Негативним фактором виступає в цьому випадку зменшення товарних запасів - на 374 тис. грн. (зменшення на 97,9%).

У 2000 році порівняно з 1999 простежується зниження валюти балансу по всіх досліджуваних підприємствах: по ВАТ "Борщівхлібопродукти" - на 494,2 тис. грн., або на 8,99 відсотка, ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне

підприємство" - на 185,1 тис. грн. (6,16%), ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" - на 33 тис. грн. (2,12 %). Ці зміни відбулися за рахунок зменшення більшості статей балансу. Суттєвий вплив при цьому мали факти зниження вартості необоротних активів, дебіторської заборгованості а також товарних запасів. Ці факти можна вважати позитивними за умови, що зазначене зниження призвело до збільшення грошових коштів на рахунку в банку.

Для вище проведеного аналізу нами використані окремі статті балансу, а деякі з специфічних даних є комплексними. З метою отримання детальніших даних можна скористатися аналізом усіх статей балансу.

З метою виявлення тенденцій розвитку доцільно застосувати індексний аналіз. Методику його проведення узагальнимо у вигляді додатку Ж. За базовий період взято показники 1998 року, при розрахунку індексів значення базисного року приймаємо за 100 відсотків і відповідно до цього розраховуємо індекси для інших років.

Як свідчать дані додатку Ж у двох досліджуваних підприємствах простежується чітка тенденція до зменшення обсягів реалізації, а саме у ВАТ "Борщівхлібопродукти" на 38,1 відсотка та у ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" на 65,1 відсотка у 1999 році в порівнянні з 1998 та відповідно на 21,8 і 16,6 відсотки у 2000 році порівняно з 1998.

Що ж стосується ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" то у нього є значні позитивні зрушення : обсяг реалізації зріс більше, ніж утричі у 1999 році в порівнянні з базовим роком та на 53,5 відсотки у 2000 році. Одночасно зросла у цьому підприємстві й собівартість (590,3% у 1999 р. порівняно з 1998 р.).

Однак у 2000 році рівень прибутковості даного підприємства склав лише 57,4 відсотка від досягнутого рівня у 1998 році. Динаміка основних показників відображена на рис. 2.1.

Важливе значення для прийняття управлінських рішень в сучасних умовах має інформація про оптимальну структуру господарських засобів і джерел їх формування. З огляду на це, доцільним виступає застосування вертикального аналізу, зокрема, аналізу структури балансу. З метою відслідковування динаміки зміни структури балансу протягом ряду років нами трансформовано форми балансів, які застосовувалися до 2000 року у нову форму балансу, рекомендовану до застосування Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 "Баланс". Результати досліджень подаються в додатку 3.

Як свідчать дані цього додатка, значних структурних змін у динаміці за 1998 - 2000 роки не відбулося. Так, по ВАТ "Борщівхлібопродукти" структура активів, зокрема, співвідношення в динаміці по необоротних активах (перший розділ балансу) у загальному підсумку балансу склало: 1998 рік - 25.77 відсотка, 1999 рік - 24.93 відсотка, 2000 рік - 25.52 відсотка. Частка оборотних активів відповідно становила 74.20 , 75.04 та 74.46 відсотка. Відносно постійною є частка витрат майбутніх періодів. В 1998 та 1999 роках вона становила 0.03 відсотка, а в 2000 знизилася на 0.01 й склала 0.02 відсотка від загальної валюти балансу. Негативною тенденцією характеризується динаміка структури пасиву балансу ВАТ "Борщівхлібопродукти", оскільки відбувається зростання частки поточних зобов'язань. У 1998 році частка поточних зобов'язань становила 62.70 відсотка, в 1999 - 62.50 , а в 2000 році -65.84 відсотка (рис. 2.2).

Частка оборотних активів у загальній валюті балансу по ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" за роками становила: 1998 рік - 89.72 відсотка, 1999 рік - 88.09 відсотка, 2000 рік - 90.27 відсотка. Частка витрат майбутніх періодів у загальній валюті балансу за роками знижується : 1998 рік - 5.76, 1999 - 2.61, 2000 - 0.73 відсотка. Слід зазначити, що протягом 1998 - 2000 років на даному підприємстві зросла частка необоротних активів з 4.52 у 1998 до 9.00 у 2000 . Деякі структурні зрушення відбулися й у пасиві

балансу. Так, у 1998 році поточні зобов'язання склали 74.83 відсотка, у 1999 - 69.05 відсотка, а в 2000 році - 67.13 відсотка (рис.2.3).

Дослідження динаміки структури балансу на ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" свідчить про зростання обсягу оборотних активів, а саме : 1998 рік - 78.77 відсотка, 1999 рік - 80.67 відсотка, 2000 - 81.09 відсотка. Частка необоротних активів відповідно за роками склала : 21.23, 19.33 та 18.91 відсотка. Суттєво знизилася за роками поточні зобов'язання. У 1998 році їх частка в загальній валюті балансу становила 69.86 відсотка, в 1999 - 89.66 відсотка, а в 2000 - 39.37 відсотка. Однак у 2000 році зросла частка довгострокових фінансових зобов'язань (даний показник склав 45.08 відсотка). Щодо власного капіталу, то його питома вага у структурі балансу характеризується наступними даними: 1998 рік - 29.88 відсотка, 1999 - 10.34 відсотка, 2000 - 15.55 відсотка (рис.2.4).

Сам факт наявності значних розбіжностей у структурі активів балансу всередині однієї галузі без додаткових аналітичних розрахунків мало, про що говорить. А от, якщо звернути увагу на попередні аналітичні дані, зокрема, розрахунки проведені в додатку Ж, то одразу кидається у вічі значне зростання прибутковості саме на ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство", яке має найменшу питому вагу необоротних активів (додаток З). Парадоксальність такої ситуації пояснюється лише ефективним використанням наявних необоротних активів.

Саме тому в подальшому дослідженні доцільно було б провести розрахунки резервів поліпшення фінансового стану, обравши за базу порівняння саме це підприємство.

Загальну структуру балансів досліджуваних підприємств для більшої наочності подано у вигляді діаграм, однак на думку багатьох вчених з метою узагальнення інформації доцільно використовувати порівняльні аналітичні баланси.

Таким чином горизонтальний і вертикальний аналіз взаємодоповнюють один одного, а на їх основі будується порівняльний аналітичний баланс.

Порівняльний аналітичний баланс характеризує як структуру балансу, так і динаміку його статей. Він систематизує попередні розрахунки та найраціональніше аналізує всі показники.

Наявність у порівняльному балансі інформації про абсолютні й відносні відхилення, на наш погляд, забезпечує оперативне отримання вихідних даних для формування аналітичних висновків, а також сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень.

З порівняльного аналітичного балансу ВАТ “Залищицьке хлібоприймальне підприємство” за 2000 рік (табл.2.3) бачимо, що порівняно з початком року загальний підсумок балансу даного підприємства знизився на 185.1 тис. грн. або на 6.16 відсотка. Іншими словами, існує негативна тенденція динаміки балансу.

Таблиця 2.3

Порівняльний аналітичний баланс
ВАТ “Залищицьке хлібоприймальне підприємство” за 2000 рік

Показники	На початок року		На кінець року		Абсолютне відхилення (гр.4 – гр.2)	Відносне Відхилення (гр.6 : гр.2)100	Питома вага (гр.5-гр.3) %
	тис.грн.	питома вага %	тис.грн.	питома вага %			
I.Необоротні активи Основні засоби: (залишкова вартість)	279.7	9.30	253.7	9.0	-26	-9.3	-0.32
Усього за розділом I	279.7	9.30	253.7	9.0	-26	-9.3	- 0.32
II. Оборотні активи Запаси: виробничі запаси	110.4	3.67	148.7	5.3	+ 38.3	+ 34.7	+ 1.63
тварини на вирощуванні та відгодівлі	5.5	0.18	3.3	0.12	- 2.2	- 40	-0.06
товари	89.2	2.96	41.6	1.47	- 47.6	-53.4	-1.49
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: чиста реалізац. вартість	172.01	5.72	95.1	3.4	-76.9	-44.7	-2.32
Дебіторська заборгованість за розрахунками	1226.9	40.8	1135.6	40.2	-91.3	-7.44	-0.6
Інша поточна дебіторська заборгованість	1022.9	34.02	1111.1	39.4	+ 88.2	+8.62	+5.4
Грошові кошти та їх еквіваленти: в національній валюті	14.0	0.47	9.5	0.34	- 4.5	- 32.14	-0.13
Інші оборотні активи	1.5	0.05	2.7	0.1	+ 1.2	+80	+0.05
Усього за розділом II	2649.1	88.09	2547.6	90.27	- 101.5	- 3.83	+ 2.18
III. Витрати майбутніх періодів	78.4	2.61	20.8	0.73	- 57.6	-73.4	-1.86

продовження таблиці 2.4							
БАЛАНС	1557	100	1524	100	- 33	- 2.12	--
I. Власний капітал	57	3.66	57	3.66	--	--	--
Інший додатковий капітал	384	24.66	332	21.78	- 52	- 13.54	- 2.88
Нерозподілений прибуток	- 280	- 17.98	- 202	- 13.25	+ 78	- 2	+ 4.73
Усього за розділом I	161	10.34	237	15.55	+ 76	+ 47.20	+ 5.21
III. Довгострокові зобов'язання							
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	564	36.22	687	45.08	+ 123	+ 21.81	+ 8.86
Усього за розділом III	564	36.22	687	45.08	+ 123	+ 21.81	+ 8.86
IV. Поточні зобов'язання:							
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	657	4.30	537	35.24	- 138	- 20.44	+ 30.94
Поточні зобов'язання за розрахунками	157	10.08	43	2.82	- 114	- 72.61	- 7.26
Усього за розділом IV	832	53.44	600	39.37	- 232	- 27.88	- 14.07
V. Доходи майбутніх періодів	--	--	--	--	--	--	--
БАЛАНС	1557	100	1524	100	- 33	- 2.12	--

Як свідчать дані табл.2.5 у 2000 році відбулося також зниження підсумку балансу по ВАТ “Борщівхлібопродукти”

Таблиця 2.5

Порівняльний аналітичний баланс ВАТ “Борщівхлібопродукти”
за 2000 рік

Показники	На початок року		На кінець року		Абсолютне відхилення (гр.4 - гр.2)	Відносне Відхилення (гр.6 : гр.2)100	Питома Вага (гр.5-гр.3) %
	тис.грн.	питома вага %	тис.грн.	питома вага %			
I.Необоротні активи							
Основні засоби: (залишкова вартість)	1345.5	24.47	1277.4	1277.4	25.52	- 68.1	+ 1.05
Інші фінансові інвестиції	8.0	--	--	--	--	--	--
Усього за розділом I	1353.5	24.93	1277.4	25.52	- 70.6	-5.22	+ 0.91
II. Оборотні активи							
Запаси:							
виробничі запаси	175.2	3.19	184.6	3.69	+ 9.4	+ 5.37	+ 0.37
тварини на вирощуванні та відгодівлі	14.6	0.27	9.1	0.18	- 5.5	- 37.7	- 0.09
незавершене виробництво	303.9	5.53	11.2	0.22	- 292.7	- 96.3	- 5.31
товари	119.7	2.18	77.0	1.54	- 42.7	35.67	- 0.64
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: чиста реалізац. вартість	120	2.18	8.5	0.02	- 117.5	- 92.9	- 2.16
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	2378	43.24	2306.9	46.09	- 71.1	- 2.98	+ 2.85

Інша поточна дебіторська заборгованість	1127.1	20.49	1048.7	20.59	- 78.4	- 6.96	+ 0.1
Грошові кошти та їх еквіваленти:							
в національній валюті	1.0	0.02	2.0	0.04	+ 1.0	+ 1.0	+ 0.02
в іноземній валюті	12.8	0.23	17.6	0.35	+ 4.8	+ 37.5	+ 0.12
Усього за розділом II	4144.3	75.04	3726.7	74.46	- 417.6	- 10.08	- 0.5
III. Витрати майбутніх періодів	1.7	0.03	1.2	0.02	- 0.5	- 29.4	- 0.01
Усього за розділом III	1.7	0.03	1.2	0.02	- 0.5	- 29.4	- 0.01
БАЛАНС	5499.5	100	5005.3	100	- 494.2	- 8.98	-
I. Власний капітал	598.7	10.89	598.7	10.89	--	--	--
Інший додатковий капітал	1463.5	26.61	1295.6	25.8	- 167.9	- 11.47	- 0.81
Усього за розділом I	2062.2	37.5	1710	34.16	- 352.2	- 17.08	- 3.34
IV. Поточні зобов'язання:							
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1787.9	32.51	1814.1	36.24	+ 26.2	+ 1.47	+ 3.73
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	237.3	4.31	230.0	4.6	- 7.3	- 3.08	+ 0.29
Поточні зобов'язання за розрахунками	1412.1	25.68	1251.2	25.0	- 160.9	- 11.39	- 0.68
Усього за розділом IV	3437.3	62.50	3295.3	65.84	- 142.0	- 4.13	+ 3.34
V. Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-
БАЛАНС	5499.5	100	5005.3	100	- 494.2	- 8.98	--

Як бачимо, в структурі балансу усіх трьох підприємств є значна частка запасів. Збільшення питомої ваги запасів у структурі активів може свідчити, щонайменше про чотири наступні аспекти:

- збільшення виробничого потенціалу підприємства;
- формування мобільнішої структури активів (прискорення оборотності оборотних коштів);
- вкладання грошових коштів у понаднормові виробничі запаси з метою подолання інфляційних процесів;
- нераціональність політики підприємства (особливо якщо придбані запаси є мало ліквідними).

Проведені розрахунки свідчать також про збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі активів.

Це означає, що підприємства, по суті справи, надають товарні кредити для споживачів своєї продукції, що вказує на фактичну іммобілізацію оборотних коштів з виробничого циклу.

Іншими словами, абсолютне або відносне збільшення оборотних активів у сучасних умовах може означати не лише розширення виробництва чи вплив інфляції, а й про зниження оборотності даних активів.

Реальний висновок про вплив указаних змін можна зробити, на наш погляд, вивчивши тенденції оборотності запасів і дебіторської заборгованості шляхом вирахування коефіцієнтів оборотності запасів і коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості.

Методика розрахунку вказаних коефіцієнтів детально описана в економічній літературі, однак для виявлення динаміки їх зміни за ряд років, необхідно скористатися даними трансформованих балансів і звітів про фінансові результати. Результати обчислень показані в табл. 2.6.

Як засвідчують дані (див. табл. 2.6), позитивна тенденція динаміки коефіцієнта оборотності запасів простежується на двох досліджуваних підприємствах - ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" та ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство".

Таблиця 2.6

Динаміка коефіцієнтів оборотності запасів та дебіторської заборгованості досліджуваних хлібоприймальних підприємств Тернопільської області

ПОКАЗНИКИ	1998 р.		1999 р.		2000 р.	
	Коеф.	Оборот у днях	Коеф.	Оборот у днях	Коеф.	Оборот у днях
ВАТ "Борщівхлібопродукти"						
Коефіцієнт оборотності запасів	1.60	228	1.07	341	0.83	470
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1.81	201	0.48	760	0.20	1825

продовження таблиці 2.6

ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"

Коефіцієнт оборотності запасів	0.29	1259	3.38	108	6.14	59
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1.08	338	1.79	204	0.65	561

ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"

Коефіцієнт оборотності запасів	2.00	183	4.05	90	50.9	7
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4.33	84	2.80	130	1.04	351

Відповідні значення вказаних коефіцієнтів за роками становлять: по першому підприємству - 0.29 у 1998, 3.38 - у 1999 та 6.14 - у 2000 роках; по другому - 2.0 у 1998, 4.05 - у 1999 та 50.9 у 2000 році.

Така динаміка вказує на збільшення швидкості обороту запасів, що, у свою чергу, свідчить про підвищення ефективності їх використання.

Позитивною є тенденція ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" оскільки порівняно з терміном обороту запасів у 1998 році, який становив 1258 днів, або майже три з половиною роки, у 1999 році цей термін скоротився до 108 днів, а у 2000 році становив 59 днів.

Щодо ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство", то період обертання запасів у 1999 році був найменшим з усіх досліджуваних підприємств - 90 днів, а в 2000 році знизився до 7 днів.

Значно погіршилися показники ВАТ "Борщівхлібопродукти". Період обороту запасів зріс у 1999 році порівняно з 1998 на 113 днів (або в 1,49 рази), а в 2000 році становив 470 днів, що у 1,37 рази більше, ніж у 1999 році.

Стосовно коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, який ще називають коефіцієнтом оборотності за розрахунками, то порівняно з іншими досліджуваними підприємствами, лише по ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" простежується позитивна тенденція, а саме зниження періоду інкасації, тобто часу, протягом якого дебіторська заборгованість обертається на грошові кошти.

Однак по жодному з підприємств, які досліджуються, не забезпечено навіть наближення до вимог тривалості погашення дебіторської заборгованості, прийнятої у міжнародній практиці.

Штрафні санкції, залежно від закладених умов договорів, можуть застосовуватися вже починаючи з терміну 30 днів, а у деяких випадках і раніше.

Негативна тенденція зростання терміну погашення дебіторської заборгованості, яка простежується на більшості вітчизняних підприємств погіршує показники ліквідності, оскільки дебіторська заборгованість згідно міжнародної практики вважається високоліквідним активом, однак в умовах України для досягнення такого становища необхідно впорядкувати законодавчу й нормативну базу, адже фактично лише податкові органи мають можливість регулювати розрахунки (у даному випадку з бюджетом), інші суб'єкти економічних відносин не можуть забезпечити погашення дебіторської заборгованості у визначений термін, навіть за умови застосування штрафних санкцій.

Важливим показником при здійсненні оцінки фінансового стану є коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, за допомогою якого можна розрахувати період погашення цієї заборгованості.

По досліджуваних підприємствах він розрахований з використанням даних балансу та звіту про фінансові результати та узагальнений у табл. 2.7. Динаміка вказаного коефіцієнта простежується шляхом узагальнення інформації про короткострокову кредиторську заборгованість.

Таблиця 2.7

Динаміка коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості

Підприємства	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості					
	за роками					
	1998		1999		2000	
	Коеф.	Оборот у днях	Коеф.	Оборот у днях	Коеф.	Оборот у днях
ВАТ "Борщів хлібопродукти"	0.79	462	0.27	1352	0.11	3318
ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"	0.20	1825	1.27	287	0.63	579
ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"	0.99	369	0.67	545	1.24	294

Зауважимо, що досліджувані підприємства для своєї діяльності не залучали довгострокових кредитів, що може свідчити про різні альтернативні варіанти пояснень, а саме: недоцільність (або неможливість) отримання довготермінових кредитів та можливість підприємств вирішувати проблеми фінансових коштів самостійно.

Недоцільність (чи неможливість) отримання довготермінових кредитів, у свою чергу, може пояснюватися не вигідністю, або відмовою в наданні позики банківськими установами . Отже, для розробки аналітичних висновків з цього приводу необхідно скористатися додатковою інформацією, що підкреслює зроблений нами висновок про

доцільність використання для аналізу фінансового стану не лише фінансової звітності, а й інших джерел.

Кредиторська заборгованість, на відміну від дебіторської, свідчить про наявність тимчасово залучених грошових коштів на підприємство, які підлягають поверненню в майбутньому.

При здійсненні оцінки фінансового стану підприємства важливо порівняти терміни погашення дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки ці показники мають суттєвий вплив на загальну (інтегральну) оцінку.

Якщо існує тенденція випереджального зростання кредиторської заборгованості порівняно з дебіторською, то це свідчить про погіршення фінансового стану підприємства.

Проведені розрахунки свідчать про випереджальне зростання дебіторської заборгованості порівняно з кредиторською, що безумовно, є позитивним явищем у діяльності підприємств.

Однак характеристика розрахованих коефіцієнтів і знайденої на їх основі величини обороту в днях, у даному конкретному випадку вказує на те, що в 2000 році лише по ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” проявляється позитивна тенденція щодо оборотності кредиторської заборгованості.

Динаміка показників виглядає наступним чином: по ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство” : 1998 рік - коефіцієнт оборотності - 0,2, оборот у днях - 1825; 1999 рік - коефіцієнт оборотності - 1,27, оборот у днях - 287, яка, однак стає негативною у 2000 році - коефіцієнт оборотності - 0,63, оборот у днях - 579. В 2000 році значно покращилися показники ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" - коефіцієнт оборотності -1,24, оборот у днях - 294.

В економічній літературі для подальшої оцінки фінансового стану рекомендується здійснення аналізу із застосуванням коефіцієнтів [71, с. 78-83]. Цим способом вивчаються такі важливі аспекти фінансового стану й

результатів діяльності підприємства, як ліквідність, довгострокова платоспроможність, рентабельність.

Проблематичним аспектом у цьому випадку є врахування вітчизняних особливостей віднесення деяких видів активів і пасивів до відповідних груп, прийнятих згідно міжнародного досвіду.

Так, оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань - короткотермінової кредиторської заборгованості.

При цьому розраховують такі коефіцієнти, як коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності (у деяких випадках використовують інші назви цього коефіцієнта), а також коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Для розрахунку вказаних коефіцієнтів спочатку необхідно в'яснити суть та складові поняття поточні активи й поточні зобов'язання.

На думку вітчизняних учених економістів та практиків [71, с.78], яку ми повністю підтримуємо поточні активи - це активи, які постійно обертаються у процесі господарської діяльності підприємства. До них належать:

1) оборотні активи. Їх, облік відповідно до Інструкції №291 від 30.11.1999 року ведеться на рахунку класу 2 "Запаси" і класу 3 "Кошти, розрахунки та інші активи". У балансі вони відображаються в розділі II Активу, рядках 100-260;

2) витрати майбутніх періодів. Незважаючи на те, що це витрати, оплачені наперед, тобто здійснені заради прибутку, очікуваного в майбутньому, цілком ймовірно, що частина цього прибутку може бути отримана протягом одного року або операційного циклу підприємства.

Відповідно до Інструкції №291 витрати майбутніх періодів ураховуються на однойменному рахунку 39 і згідно з П(С)БО 2 "Баланс" відображаються в розділі III Активу Балансу, рядку 270.

Прикладом таких витрат є витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості, до яких певною мірою можна віднести й хлібоприймальні підприємства, з освоєнням нових виробництв і агрегатів; оплачені авансом орендні платежі; оплата страхового полісу; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Отже, у рядку 270 Балансу у складі витрат майбутніх періодів обліковуються витрати, які підлягають списанню як протягом 12 місяців з дати балансу, так і в більш пізній час, що для здійснення аналізу із застосуванням коефіцієнтів є дещо незручним і потребує відповідних уточнень у примітках до фінансової звітності, адже цього вимагає специфіка розрахунку деяких коефіцієнтів.

Доречно нагадати, що статті Балансу, які включають активи або зобов'язання, що підлягають використанню як протягом періоду, меншого 12 місяців з дати балансу, так і в більш тривалий період часу, повинні бути розкриті у Примітках до фінансових звітів (форма №5) в тій їх частині, яка буде використана (погашена) протягом терміну, що перевищує 12 місяців із дати балансу, що, однак, на даний момент часу залишається лише рекомендацією, оскільки дослідження фінансової звітності хлібоприймальних підприємств Тернопільської області засвідчує відсутність вказаних уточнень у примітках до звітності.

Таким чином, інформацію про витрати майбутніх періодів, що підлягають списанню протягом 12 місяців з дати балансу, можна отримати, використовуючи дані рядка 270 Балансу й Приміток до річної фінансової звітності.

До поточних зобов'язань відносять ту частину доходів майбутніх періодів, погашення яких очікується протягом 12 місяців із дати балансу. Ця стаття Балансу, аналогічно статті “Витрати майбутніх періодів” повинна бути розкрита у Примітках до фінансової звітності.

Результати розрахунків коефіцієнтів, використані для визначення інтегрального показника фінансового стану, узагальнені у додатку К.

Останній свідчить, що коефіцієнт покриття (який в економічній літературі ще називають коефіцієнтом загальної ліквідності, коефіцієнтом поточної ліквідності) у жодному з досліджуваних підприємств не досягає позитивного значення. Якщо поточні активи підприємства перевищують величину поточних зобов'язань, то воно може розглядатися як таке, що успішно функціонує.

Дані додатка К свідчать, що лише по ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" вказаний коефіцієнт за 2000 рік дорівнює 2,06. Сучасні економічні умови України вимагають забезпечення величини коефіцієнта на рівні співвідношення 2:1.

Коефіцієнт покриття, що дорівнює 2, свідчить, що підприємство має можливість погасити поточні зобов'язання, оскільки практика вказує на те, що при ліквідації активів їх продажна ціна на аукціоні становить приблизно половину їх ринкової вартості.

В Україні згідно розроблених методик аналізу фінансового стану підприємства вказані наступні рекомендовані критичні значення:

- значення коефіцієнта покриття в межах 1-2 свідчить про можливість підприємства своєчасно погашати борги (у нашому випадку - це ВАТ "Борщівхлібопродукти" та ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" : відповідні показники за роками - 1997 - 1,23 -1,07; 1998 - 1,20 - 1,28; 1999 - 1,20 - 1,31 ; 2000 - 1,13 - 1,35);
- критичне значення показника - 1;
- при значенні показника менше 1 підприємство має неліквідний баланс;
- орієнтовне значення показника коефіцієнта покриття встановлене в обсязі не менше 2,0 - 2,5.

Слід зазначити, що в сучасних умовах коефіцієнт покриття не є абсолютним показником здатності повернути борги, оскільки він характеризує, на думку вчених, яку ми підтримуємо, лише наявність оборотних активів, а не їх якість.

Для характеристики якості наявних оборотних активів доцільно використовувати коефіцієнт швидкої ліквідності.

У літературі [71,с.81] наводиться орієнтовне нижнє значення цього коефіцієнта, що дорівнює 1. Однак ця оцінка вимагає, на наш погляд, уточнення за галузями економіки.

Відповідно стосовно такої галузі як заготівля, до якої відносяться досліджувані підприємства рівень критичного значення вказаного коефіцієнта може бути встановлений в обсязі більше 0,5.

Обґрунтуванням указаної межі служить той факт, що в даній галузі значна частина грошових коштів вкладена у швидко ліквідні запаси.

Як свідчать дані додатку К, коефіцієнт швидкої ліквідності у 2000 році по ВАТ “Борщівхлібопродукти” становив 1.05, по ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство” - 1.25, по ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” - 2.04.

Це означає, що на кожен гривню поточної заборгованості підприємств відповідно припадає 1 грн. 05 коп., 1 грн. 25 коп. та 2 грн. 04 коп. ліквідних активів.

Для здійснення оцінки платоспроможності й фінансової стійкості підприємства рекомендується розрахувати коефіцієнт абсолютної ліквідності, а також різницю між поточними активами та поточними зобов'язаннями.

В Положенні №323 визначено орієнтовне значення вищевказаного коефіцієнта - теоретично воно не повинно бути меншим 0,2-0,25.

Дані узагальнюючої таблиці додатка К свідчать, що досліджувані підприємства навіть близько не досягають визначеного теоретичного значення.

Це вказує на те, що вони не можуть терміново (негайно) погасити поточні зобов'язання, що, в свою чергу, має негативний вплив на партнерські взаємовідносини, стосунки з постачальниками тощо.

2.3. Комплексний аналіз фінансового стану підприємства

Вирішення проблем, пов'язаних із необхідністю поліпшення фінансового стану, неможливе без здійснення аналізу динаміки капіталу, зобов'язань, джерел фінансових коштів тощо. В цілому такий аналіз можна здійснювати комплексно, а його результати виступатимуть як загальна (комплексна) оцінка фінансового стану.

При здійсненні такого аналізу, на наш погляд, доцільно дати характеристику чистого робочого капіталу. В економічній літературі [71,с. 81] чистим робочим капіталом називається різниця між поточними активами й поточними зобов'язаннями. Динаміка чистого робочого капіталу досліджуваних підприємств показана на рисунку 2.5 .

Оптимальний розмір чистого капіталу доцільно досліджувати за галузями економіки, для чого можна скористатися середньою величиною цього показника визначеною розрахунковим способом (додаток Л).

Крім поточних зобов'язань у підприємств можуть бути також і довгострокові зобов'язання, термін погашення яких складає більше 12 місяців від дати балансу. У зв'язку з цим розглянемо наступну групу коефіцієнтів, за допомогою яких аналізується можливість погашення довгострокових зобов'язань та оцінюється здатність підприємства функціонувати тривалий період часу.

З позиції довгострокової перспективи фінансова стійкість підприємства характеризується структурою джерел коштів, залежністю від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Джерелами коштів підприємства є власний і позиковий капітал. Співвідношення між цими величинами дозволить оцінити довгострокову платоспроможність.

Інформація про власний капітал згідно з Інструкцією № 291 узагальнюється на рахунках класу 4 "Власний капітал і забезпечення зобов'язань" і відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 "Баланс" відображається в розділі I Пасиву Балансу, рядках 300 - 380.

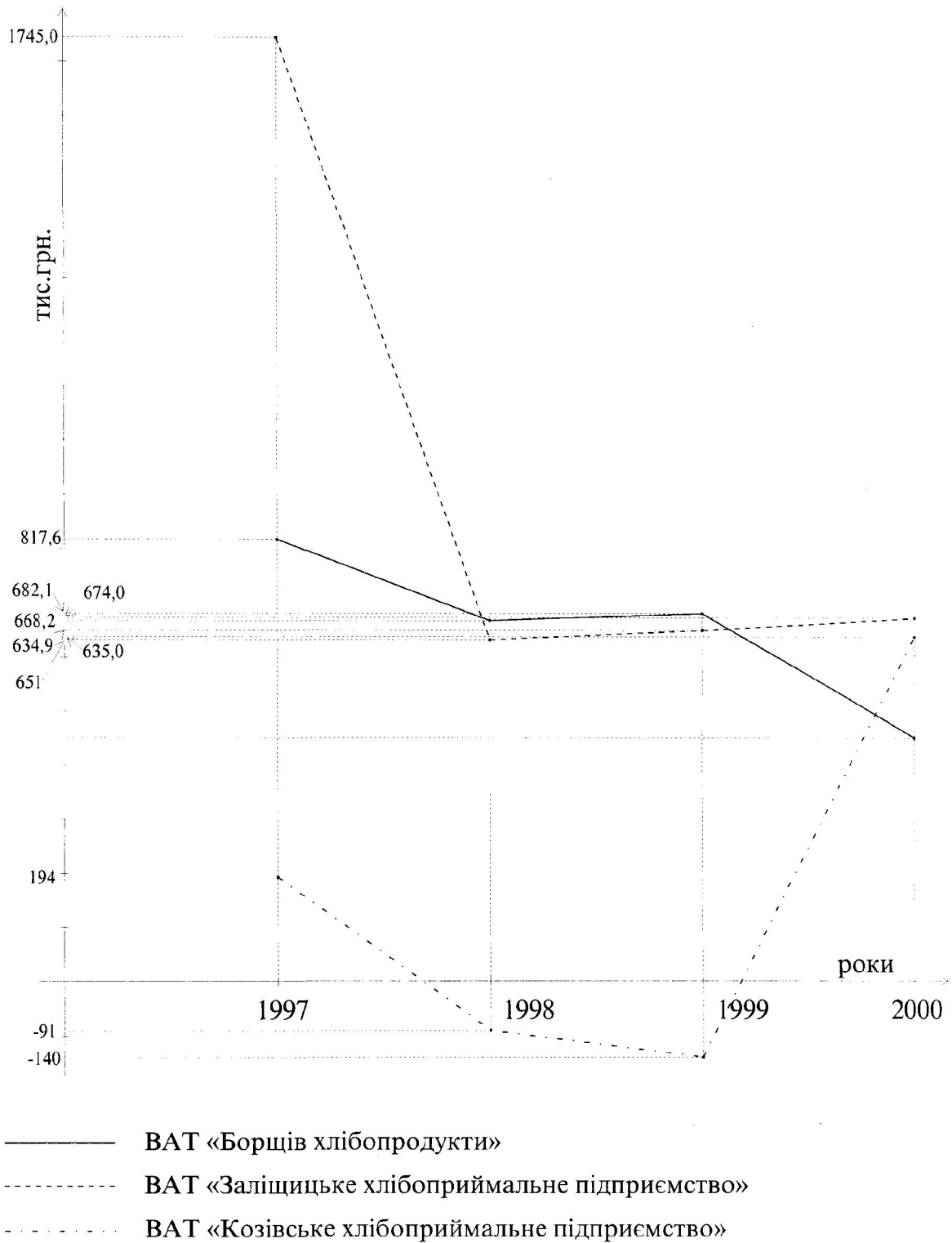

Рис. 2.5. Динаміка чистого робочого капіталу

Величина позикового капіталу визначається шляхом узагальнення інформації за такими розділами Балансу: розділ II "Забезпечення майбутніх

витрат і платежів", розділ III "Довгострокові зобов'язання", розділ IV "Поточні зобов'язання", розділ V "Доходи майбутніх періодів".

Розглянемо наступні коефіцієнти, які можна використати для аналізу довгострокової платоспроможності підприємства:

- коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- співвідношення позикового й власного капіталу;
- коефіцієнт забезпеченості за кредитами.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу визначає частку коштів власників підприємства в загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства. Характеризує можливість підприємства виконати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних коштів, незалежність його функціонування від позикових коштів.

Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від кредиторів підприємство. Якщо його значення дорівнює 1 (або 100%), це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство.

Згідно з думкою вітчизняних вчених підприємство вважається фінансово стійким за умови, що частина власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства становить не менше 50 %. Узагальнені в додатку К аналітичні розрахунки вказують на те, що на досліджуваних підприємствах коефіцієнт концентрації власного капіталу є значно нижчим від указанного бажаного значення. Так, по ВАТ "Борщівхлібопродукти" він коливається від 0.37 у 1997 до 0.38 у 1998, у 1999 становить 0.38, а у 2000 році - 0.34, що свідчить про деяке погіршення фінансового стану, по ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" та ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" відповідно від 0.15 до 0.33 і від 0.24 до 0.10. Якщо по двох перших підприємствах простежується підвищення рівня

даного коефіцієнта, то по останньому - динаміка є негативною, оскільки даний коефіцієнт знижується за роками.

Хочеться звернути увагу також на Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5, відповідно до якого заповнюється форма фінансової звітності "Звіт про власний капітал". Показники, наведені у Звіті, можна використовувати для аналізу динаміки структури власного капіталу.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є доповненням до попереднього коефіцієнта - їх, сума дорівнює 1 (або 100 %). Коефіцієнт характеризує частку позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства.

Чим нижчий цей показник, тим менша заборгованість підприємства, тим стійкіший його стан. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Подальше дослідження дозволяє зробити висновок, що лише по ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" має стійку негативну тенденцію щодо зростання його заборгованості перед кредиторами.

З метою узагальнення оцінки фінансового стану доцільно скористатися таким показником як співвідношення позикового капіталу і власного, який дає найбільш загальну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Показник має досить просту інтерпретацію: його значення показує яка сума позикових коштів припадає на кожну 1 грн. власних коштів. Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості, і навпаки. У цьому плані, як показують проведені розрахунки найкращих результатів досягло ВАТ "Борщівхлібопродукти", оскільки на 1 гривню власних коштів у динаміці по цьому підприємству припадало відповідно за роками: 1997 - 1 грн. 68 коп., 1998 - 1 грн. 64 коп., 1999 - 1 грн. 67 коп. та 2000 - 1 грн. 93 коп. На двох інших підприємствах це співвідношення було вкрай негативним та коливалося відповідно по ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" від 5 грн. 81 коп.- у 1997 до 2 грн. 23 коп. - у

1999 році (що однак вказує на тенденцію до зниження у динаміці, яка безумовно, є позитивним явищем) та 2 грн. 04 коп. у 2000 році (негативна тенденція). По ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство", в динаміці вказане співвідношення знизилось від 3 грн. 24 коп. у 1997 до 2 грн. 53 коп. у 2000 році. Це свідчить про зниження залежності даного підприємства від кредиторів.

На короткострокову й довгострокову платоспроможність підприємства впливає його здатність отримувати прибуток. У зв'язку з цим розглянемо такий аспект діяльності підприємства, як рентабельність, яка є якісним показником ефективності роботи підприємства.

Звичайно, при розрахунку рентабельності визначають відношення прибутку до таких показників: рівня продажу, активів, власного капіталу. При розрахунку цих показників використовуються:

- чистий прибуток, що визначається як прибуток за вирахуванням платежів до бюджету (ряд. 220 ф. № 2);
- чиста реалізація, що визначається як виручка від реалізації без урахування ПДВ, акцизного збору та інших вирахувань із доходу (ряд. 035 ф. №2).

Загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватися при аналізі, не існує, тому зростання вищезгаданих показників у динаміці за періодами звітності може розглядатися як позитивна тенденція.

Найбільш аналітичним є показник - рентабельність продажу (інше найменування цього показника - коефіцієнт "прибуток - продаж", норма чистого прибутку). Він показує, який прибуток з однієї гривні продажу отримало підприємство.

Проведені розрахунки свідчать про деякі позитивні зрушення до покращення результативності діяльності ВАТ "Борщівхлібопродукти" та ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" оскільки показники рентабельності продажу зростають у динаміці, ВАТ " Козівське

хлібоприймальне підприємство" є збитковим, тому, відповідно, немає потреби проводити вищенаведені розрахунки, оскільки воно є не рентабельним (додаток К).

Подальше ознайомлення з величиною розрахованих показників рентабельності свідчить, що надзвичайно низькою є рентабельність активів та коефіцієнти їх оборотності, хоч ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство" отримало за рахунок уведення в дію нового обладнання велике зростання прибутковості.

Значення коефіцієнта рентабельності капіталу, розраховане по даному підприємству, теж надзвичайно низьке .

Вивчення динаміки вказаного показника дозволяє дослідити причини зміни даного коефіцієнта, для чого доцільно використовувати рівняння Дюпона, згідно якого коефіцієнт рентабельності капіталу розкладається на такі складові як рентабельність активів, що множиться на коефіцієнт фінансового важеля (фінансового лівериджу), який у свою чергу обчислюється як співвідношення активів і власного капіталу.

Тобто, іншими словами прибутковість власного капіталу залежить від прибутковості активів і фінансового лівериджу.

Використання цієї залежності дозволяє виявити причини зміни рентабельності капіталу з допомогою рівняння Дюпона. Результати розрахунків показано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз зміни рентабельності капіталу

Роки	Рентабельність капіталу	Рентабельність активів	Коефіцієнт фінансового лівериджу *
ВАТ "Борщівхлібопродукти"			
1998	1.65	0.62	2.66
1999	0.64	0.24	2.65
2000	0.0	0.0	2.78

продовження таблиці 2.8

ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"

1998	0.0005	0.0001	4.95
1999	0.004	0.0001	3.57
2000	0.0001	0.00003	3.14

Примітка : * - розраховується як відношення середньомісячної вартості активів до величини власного капіталу

Із даних (див.табл.2.8) видно, що незважаючи на збільшення коефіцієнта лівериджу, зниження рентабельності активів по ВАТ "Борщівхлібопродукти" призвело до зниження коефіцієнта рентабельності капіталу.

Щодо ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство", слід зазначити, що зниження фінансового лівериджу навпаки привело до зниження коефіцієнта рентабельності капіталу.

З цього приводу доцільно також зазначити, що збільшення фінансового лівериджу пов'язане зі збільшенням позикового капіталу. Тому необхідно вказати на існування певного ризику у його залученні, яке виправдовується лише в тому випадку, якщо прибуток, отриманий від ефективного використання активів, перевищує відсоткові ставки за вилученими позиковими коштами. Інакше дія лівериджу (фінансового важеля) лише посилює негативний ефект помилок керівництва, пов'язаних із співвідношенням власного й позикового капіталу.

Показники рентабельності характеризують дохідність підприємства з різних позицій і групуються згідно з інтересами учасників економічного процесу та ринкового обліку. Ці показники є важливими для характеристики складових формування прибутку й доходів підприємства, виступають інструментом інвестиційної політики та ціноутворення.

Вони повніше, ніж прибуток, характеризують кінцеві результати господарювання, оскільки їх величина показує співвідношення між наявними й використаними ресурсами. У вітчизняній аналітичній практиці, як правило, при аналізі рентабельності застосовуються відомі показники рентабельності, до яких належать рентабельність фондів (рентабельність виробництва), рентабельність товарної, реалізованої продукції, рентабельність одиниці продукції.

Однак в умовах ринкової економіки користувачів інформації (у т.ч. керівництво) для регулювання діяльності господарюючого суб'єкта цікавить більш детальна інформація про ефективність використання наявних ресурсів.

В економічній літературі, як показують дослідження, немає показника, який би використовувався для виявлення тенденцій зниження збитковості. На наш погляд, такий показник доцільно використовувати в аналітичній практиці, оскільки завдяки йому можна простежувати ефект від уживання заходів, спрямованих на удосконалення технології, техніки тощо з метою забезпечення зростання прибутковості. На наш погляд, вивчати динаміку змін, пов'язаних із результатом виробництва й реалізації можна шляхом здійснення розрахунку показника, аналогічного до показника рентабельності продажу. Якщо порівняти величину збитку з чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (робіт, послуг) і зауважити, що зниження величини вказаного показника є позитивною тенденцією, або іншими словами досліджувати тенденцію збитковості шляхом розрахунку показника “збитковість продажу” (ЗБп), то можна знайти певні позитивні важелі впливу на поліпшення результативності діяльності підприємства. Розрахункова формула матиме вигляд :

$$\text{ЗБп} = \text{З} : \text{В}, \quad (2.1)$$

де З - збитки отримані підприємством протягом року;

В - виручка від реалізації продукції.

Враховуючи звітні форми, формула розрахунку матиме вигляд:

$$\text{ЗБп} = \text{ряд.225 } \Phi.2 : \text{ряд.035 } \Phi.2 \quad (2.2)$$

Розраховані за вище запропонованою формулою показники згідно даних звітності ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" у динаміці виглядають наступним чином: 1998 рік - ЗБп = 0.1, 1999 рік - ЗБп = 0.02, 2000 рік ЗБп = 0.04. Це свідчить про зниження збитковості діяльності підприємства.

Більшість із тих, хто вкладає у підприємство кошти, розраховують на доходність своїх інвестицій:

- комерційні кредитори - на повернення коштів;
- банки - на отримання процентів;
- власники акцій - на дивіденди і т.п.

Нерозподілений прибуток підприємства при цьому є грошовими коштами, які виступають гарантом забезпечення даних інтересів. Загальноприйнятим методом виміру ступеня доходності коштів, вкладених у підприємство, є метод розрахунку рентабельності капіталу. Для розрахунку даного показника використовується інформація фінансової звітності. Суттєву роль у забезпеченні зростання прибутковості й рентабельності в сучасних умовах (особливо зважаючи на застосування нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема, П (С)БО №4 "Звіт про рух грошових коштів") відіграє оптимізація управління оборотним капіталом.

На думку А.О.Чугаєва, яку ми повністю підтримуємо, цільовою установкою цієї оптимізації є пошук компромісу між залишковим запасом грошових коштів і ризиком їх дефіциту, тобто компромісу між вірогідною втратою прибутку від можливого короткострокового інвестування вільних грошових коштів і ризиком вичерпання готівки, втрати можливості сплатити по зобов'язаннях у строк [159, с. 228].

Поява внаслідок застосування національних положень бухгалтерського обліку нової звітної форми відкрила, на наш погляд, нові можливості здійснення оперативного аналізу й прогнозування перспективних напрямів руху грошових потоків із метою забезпечення поліпшення фінансового стану

підприємства. Одночасно, як зазначає А.О. Чугаєв [159, с.228-229] питання оперативного аналізу і прогнозування грошових потоків ще потребує вирішення. Наукова новизна проблеми та необхідність її якнайшвидшого вирішення пояснюється рядом причин, найголовніші з яких, полягають у наступному.

По-перше, внаслідок неконтрольованості грошових потоків навіть прибуткове підприємство може відчувати дефіцит платіжних засобів, що негативно впливає на рівень його забезпеченості ресурсами.

По-друге, при відсутності оперативної інформації та контролю грошових потоків виникає ризик утрати платоспроможності й зниження обсягів діяльності.

По-третє, як свідчить аналіз літературних джерел, існуючі на сьогодні методики оцінки фінансової стійкості (як основного елементу оцінки фінансового стану), в тому числі закладені як базові в Законі України "Про банкрутство", передбачають розрахунок спеціальних коефіцієнтів лише на основі балансів підприємств, а не їх співставлення із середньо галузевим або експертним рівнем. Однак такий підхід, на думку багатьох вчених, яку ми підтримуємо [64, с.28-31], фактично оцінює тільки можливість підприємства розрахуватись зі своїми борговими зобов'язаннями на конкретний момент часу і зовсім не враховує його потенційні можливості в довготривалій перспективі, що в сучасних умовах є неприпустимою помилкою.

В економічній літературі більшість авторів вказують на те, що фінансово стабільні підприємства можуть тривалий час забезпечувати реальне перевищення доходів над витратами, або іншими словами, забезпечувати довготривалий розвиток суб'єкта господарювання на основі отриманих прибутків та ринкової вартості своїх активів.

У цьому випадку простежується два напрями використання інформації про становище підприємства. По-перше, внутрішніх користувачів цікавлять можливості підприємства на ринку, а, по-друге, цікавою для зовнішніх користувачів є оцінка ризику інвестування в його діяльність. Проблема

полягає в тому, яким чином можна з найменшими затратами часу забезпечити обидві групи користувачів інформацією, яка необхідна їм для прийняття рішення.

На наш погляд, в даному випадку можна скористатися таким джерелом, як звіт про рух грошових коштів. Саме тому, ми підтримуємо думку Корецького Б.М. про те, що основними можливостями використання інформації про грошові потоки в рамках оцінки фінансової стабільності суб'єкту господарювання є :

- оцінка ризику виникнення неплатоспроможності;
- оцінка можливості поліпшення структури балансу;
- оцінка рівня потреби в додатковому капіталі;
- оцінка ефективності операцій по фінансуванню поточної діяльності підприємства та його інвестиційної політики [64, с. 29].

Здійснення вищевказаних напрямів аналітичної роботи можливе саме завдяки наявності форми №3 "Звіт про рух грошових коштів", оскільки у ній є інформація про рух грошової маси, необхідної для виконання запланованих заходів із виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності. Вищевказані автори пропонують використовувати інформацію з даної форми у двох наступних аспектах:

- для безпосередньої оцінки рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства ;
- для побудови спеціальних нормативних коефіцієнтів, які можуть поглибити оцінку в цьому напрямі.

Доцільність даної пропозиції підкреслюється необхідністю постійного пошуку напрямів розвитку фінансової стратегії кожного окремого суб'єкта господарювання, оскільки єдиного підходу до вирішення цієї проблеми немає і не може бути.

Підприємство зі своїми індивідуальними характеристиками й навіть рисами характеру керівництва та працівників не може підпадати під шаблон

іншої структурної організаційно-правової одиниці. Що стосується переліку розрахункових показників (рис. 2.6), рекомендованих вищевказаними авторами, для дослідження двох зазначених аспектів, то в цілому, підтримуючи його, зауважмо лише, що і в цьому випадку слід враховувати індивідуальні галузеві, специфічні власні характеристики та обирати з рекомендованого переліку ті, які найбільш необхідні в даній економічній ситуації.

Рис. 2.6. Напрями використання інформації “Звіту про рух грошових коштів” і рекомендовані розрахункові показники його аналізу

Тобто, із метою оперативного отримання інформації, яка вимагає негайного прийняття рішення, кожен користувач може замовити розрахунок

не всіх рекомендованих показників, а лише тих, які мають безпосередню вагу в даний момент часу. Зважаючи на спрямованість дисертаційної роботи в напрямку формування стратегічних альтернатив, зробимо розрахунки другої групи показників, а саме коефіцієнта інкасації продажу, коефіцієнта обслуговування зобов'язань, коефіцієнта самофінансування, коефіцієнта ефективності функціонування. Перевагами оцінки рівня фінансової стійкості на основі запропонованих показників є можливість здійснення стратегічного планування та оптимізація співвідношень грошової маси з обсягами виробництва й реалізації. Здійснені розрахунки (табл. 2.9) свідчать про наявність проблем у забезпеченні діяльності підприємств заготівлі грошовими коштами.

Таблиця 2.9

Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства з допомогою даних “Звіту про рух грошових коштів” за 2000 рік

Показник	Підприємство А*	Підприємство Б*	Підприємство А*
Коефіцієнт інкасації продаж	193.8	36.0	128.3
Коефіцієнт обслуговування зобов'язань	0.96	0.98	0.49
Коефіцієнт самофінансування	1.0	1.0	1.0
Коефіцієнт ефективності функціонування	- 1.244	- 0.1	- 1.135

Примітка: А* - ВАТ “Борщівхлібопродукти”; Б* - ВАТ “Залищицьке хлібоприймальне підприємство”; В* - ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”

Ці розрахунки разом з врахуванням періодів погашення дебіторської та кредиторської заборгованості, на наш погляд, можуть слугувати хорошою вихідною базою для визначення напрямів фінансової стратегії кожного підприємства, зокрема, адже, як ми вже зазначали вище, єдиного підходу у цьому плані бути не може. У процесі здійснення аналізу фінансового стану дедалі більше вчених звертають увагу на економіко-математичні методи його здійснення як на засіб здатний, нівелювати похибки та формалізувати кількісну оцінку багатогранних аспектів впливу на фінансовий результат діяльності конкретного об'єкта господарювання. Цей аспект є достатньо актуальним для використання в аналітичній практиці хлібоприймальних підприємств, оскільки під час використання математичного підходу до багатьох економічних проблем, можна отримати якісно нову інформацію, що характеризує об'єкти дослідження та дозволяє приймати найбільш обґрунтовані управлінські рішення, що є надзвичайно важливим в умовах ринку.

Висновки до другого розділу

Внаслідок дослідження думки вчених з приводу критеріїв і показників оцінки фінансового стану, а також вимог практики нами зроблено висновок про доцільність розрахунку інтегрального показника за методикою, яка включає віднесення досліджуваного підприємства до певної групи. При цьому необхідно враховувати інтереси користувачів (замовників) аналізу й спрямовувати дослідження на виявлення рівня значимості (вагового значення) вибраних ними показників з метою підтвердження реальності кінцевого висновку про фінансовий стан досліджуваного підприємства.

Проведений аналіз фінансового стану хлібоприймальних підприємств Тернопільської області показав, що досягти єдиної думки та зробити правильний висновок на основі отриманих розрахункових значень показників надзвичайно важко. Це пояснюється наявністю кардинально протилежних висновків по кожному значенню зокрема. Отже, здійснені автором розрахунки підтверджують думку про доцільність розробки

інтегрованого показника для оцінки фінансового стану та застосування економіко-математичних методів аналізу.

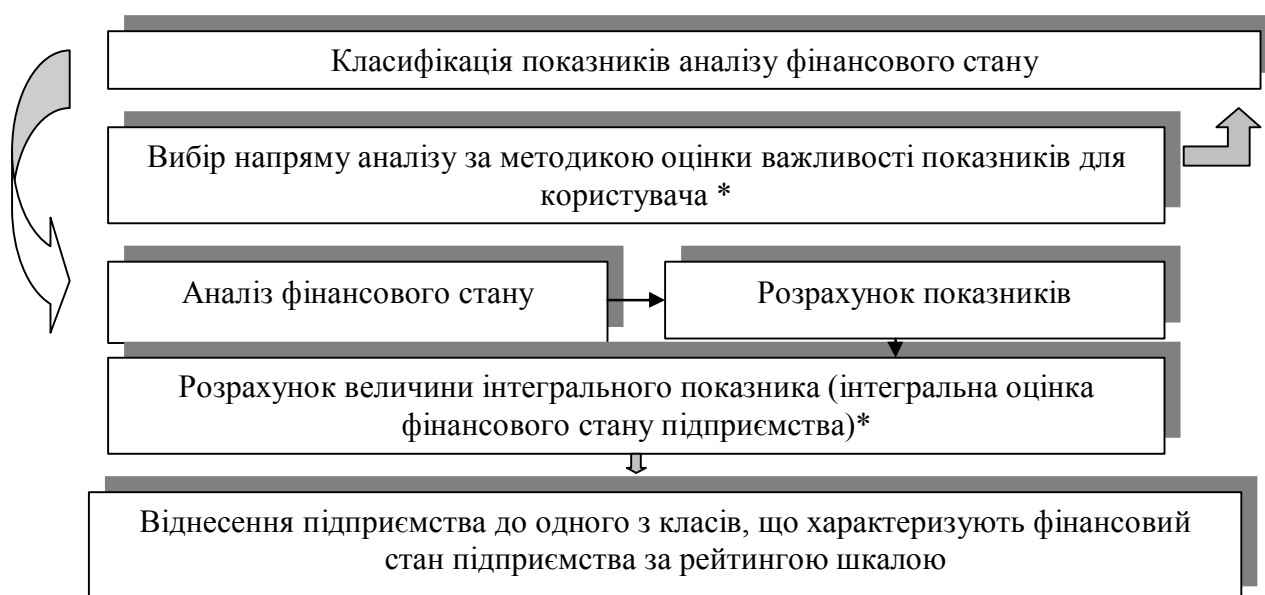
Відсутність показника, який би використовувався для виявлення тенденцій зниження збитковості, негативно позначається на регулюванні діяльності підприємств щодо забезпечення зростання їх ефективності. Такий показник доцільно використовувати, оскільки завдяки йому можна простежувати ефект від уживання заходів, спрямованих на удосконалення технології, техніки тощо з метою забезпечення зростання прибутковості.

РОЗДІЛ ІІІ

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ЗАДАЧ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

3.1. Економіко-математична модель аналізу фінансового стану підприємства

У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі широко розглядаються економіко-математичні методи аналізу господарської діяльності. Обґрунтуванням доцільності їх використання слугує також твердження фундаторів теорії економічного аналізу М.І.Баканова та А.Д.Шеремета, які вважають, що широке застосування математичних методів є важливим напрямом удосконалення економічного аналізу [3,с.57], оскільки завдяки їх використанню досягається скорочення термінів проведення аналізу, повніше охоплення впливу факторів на результати господарської діяльності, заміна приблизних чи спрощених розрахунків точними обчисленнями, постановка й вирішення нових багатовимірних задач аналізу, що є практично недосяжним при виконанні аналізу традиційними ручними методами. Для позначення методики, яка найбільше відповідає вимогам сучасного функціонування хлібоприймальних підприємств необхідно розглянути її етапи (рис. 3.1.).

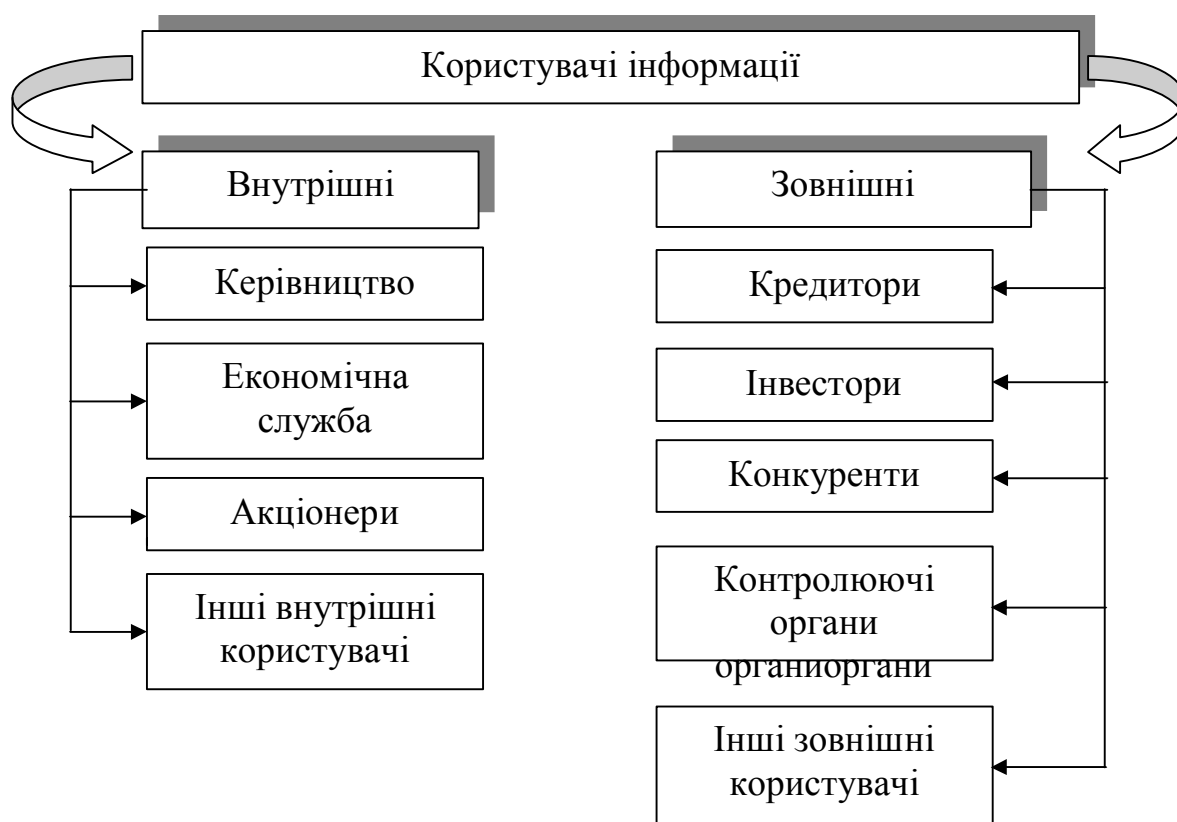

3.1 .Структура методики аналізу фінансового стану

Примітка: * - етапи аналізу, що здійснюються за розробленою автором методикою.

Як бачимо (див. рис. 3.1), на першому етапі здійснюється класифікація показників оцінки фінансового стану залежно від користувачів. При цьому важливо визначити коло цих користувачів і провести відповідне їх групування. На наш погляд, всіх користувачів можна поділити на дві основні групи: зовнішні і внутрішні.

Перша група включає кредиторів, інвесторів, конкурентів, контролюючі органи та інших користувачів, а друга - керівництво підприємства, економічну та інші зацікавлені внутрішні служби, акціонерів тощо (рис.3.2).

3.2. Групи користувачів інформації про фінансовий стан підприємства.

Для кожного із цих користувачів важливими є певні обрані показники (додаток М).

Так, наприклад, кредиторам для оцінки фінансового стану позичальника необхідно врахувати наступні об'єктивні показники:

- обсяг реалізації;
- прибутки та збитки;
- рентабельність;
- обороти за рахунками;
- платоспроможність;
- ліквідність;
- фінансова стійкість;
- динаміка погашення кредитної заборгованості позичальника в минулому.

Для визначення значущості (вагомості) показників для тієї чи іншої групи користувачів доцільно скористатися розробленою нами методикою. Її суть полягає в наступному:

Згідно з домовленістю з керівництвом досліджуваних підприємств аналіз буде здійснюватися за показниками, що є необхідними керівництву для прийняття певних управлінських рішень та відповідно впроваджуватиметься в управлінську практику досліджуваних суб'єктів господарювання. Вказаними користувачами обрано наступні групи оцінок за тематичними підрозділами: - аналіз Активу балансу (коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості); - аналіз Пасиву балансу (коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості); - оцінка ліквідності підприємства (коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності); - оцінка довгострокової платоспроможності (коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості кредитами: - оцінка рентабельності

(рентабельність продажу, коефіцієнт оборотності активів, рентабельність активів, рентабельність капіталу, рентабельність).

Для наочності зведемо ці показники у допоміжну таблицю, вказавши теоретичне та вагове їх значення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Система показників та їх теоретичне й вагове значення

Показники	Теоретичне	Вагове
Коефіцієнт оборотності запасів	небмежене	1
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	необмежене	1
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	необмежене	1
Коефіцієнт покриття	1- 2	1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	не менше 0.5	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	не менше 0.2	1
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	більше 0 - 1	2
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	більше 0 - 1	2
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	більше 1.5	1
Рентабельність продажу	більше 0.03	3
Коефіцієнт оборотності активів	більше 0.01	3
Рентабельність активів	більше 0.03	2
Рентабельність капіталу	більше 0.04	2
Рентабельність	більше 0.04	2

Слід зауважити, що в Україні немає єдиного підходу до теоретичних значень вказаних коефіцієнтів і їх вагових значень. Саме тому встановлення автором їх меж (див табл. 3.1), є досить дискусійним, оскільки ці значення коефіцієнтів можуть бути змінені залежно від загального рівня розвитку економіки, а стосовно критичних (граничних) значень, то тут науковці повинні досягти беззаперечної узгодженості.

Аналіз фінансового стану ВАТ "Борщівхлібопродукти", ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство", ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство" при подальшій ілюстрації розробленої методики полягає в розрахунку всіх обраних користувачами показників.

В цьому випадку існує виважений та обґрунтований підхід, розроблений вітчизняними вченими-економістами, який в цілому достатньо добре адаптований і легко трансформований відповідно сучасних форм звітності, оскільки розроблявся з врахуванням міжнародного досвіду з питань аналізу фінансової звітності.

Розрахунок коефіцієнтів, на наш погляд, логічно вписується у модель економіко-математичного аналізу, запропоновану нами для застосування в аналітичній практиці вітчизняних підприємств, оскільки шляхом встановлення вагових значень на їх підставі можна розрахувати інтегрований показник фінансового стану та віднести те чи інше досліджуване підприємство до певної групи (класу : А, Б, В, Г, Д — згідно запропонованої нижче методики).

Пропонована методика здійснення оцінки значимості аналітичних показників фінансового стану хлібоприймальних пунктів залежно від користувачів аналітичної інформації передбачає використання економіко-математичних методів та моделей. Оскільки для вирішення проблем поліпшення фінансового стану, на нашу думку, недостатньо обмежуватися найпростішими та найменш надійними способами й прийомами, то

доцільніше використати точніші й надійніші результати оцінки фінансового стану та його елементів, визначені з допомогою вищевказаних методів.

Методику традиційної експертно-аналітичної оцінки фінансового стану, його елементів і факторів впливу на нього можна суттєво доповнити та вдосконалити саме завдяки використанню статистичного матеріалу зібраного за попередні періоди, і відповідних математичних моделей, що дозволяють здійснити аналіз об'єктивності й точність експертних оцінок, дати додаткову інформацію, що стосується факторів впливу на визначення рівня фінансового стану.

Для забезпечення правильного вибору напряму аналітичних розрахунків, необхідних визначеному колу користувачів, із ряду показників, згрупованих за потребами користувачів, необхідно сформувавши аналітичну таблицю за альтернативними ознаками та скористатися для розрахунків коефіцієнтом взаємного сполучення Чупрова ($K_{ч}$). Методика заповнення таблиць і розрахунку коефіцієнтів Чупрова досить детально висвітлена в науковій літературі, однак найбільш адаптованим до використання при аналізі фінансового стану, зокрема, до пропонованої нами методики є спосіб, описаний М.М. Рязовим [132, с.81].

Коефіцієнт взаємного сполучення Чупрова обчислюється за наступною формулою:

$$K_{ч} = \sqrt{\frac{\Phi^2}{\sqrt{(M_1 - 1)(M_2 - 1)}}} \quad (3.1)$$

де Φ - показник взаємного сполучення;

M_1 — кількість обраних показників;

M_2 - кількість рівнів оцінки.

Науковцями рекомендовано вважати, що при значенні $K_{ч} > 0.3$ зв'язок показників можна вважати тісним. Однак, у випадку аналізу фінансового стану, коли кількість рекомендованих до розрахунку показників є надзвичайно великою, це критичне значення виступає завищеним. На нашу

думку, навіть результат $0.05 - 0.1$ можна вважати таким, що свідчить про тісний взаємозв'язок між досліджуваними показниками.

Наступним етапом здійснення аналізу фінансового стану відповідно до запропонованої методики виступає визначення адекватності експертних оцінок вагомості розрахункових показників для конкретного користувача шляхом застосування коефіцієнта рангової кореляції (R_k), який у науковій літературі ще називають коефіцієнтом Спірмена. З цією метою рекомендується встановити наступні пари числових рядів:

1. Ряд коефіцієнтів, обраних відповідно до потреб користувача інформації про фінансовий стан досліджуваного суб'єкта господарювання (згідно спеціально розробленої класифікації).

2. Ряд коефіцієнтів, розташованих у порядку спадання рівня зацікавленості користувача в розрахунку даного конкретного коефіцієнта.

При цьому для розрахунку коефіцієнта взаємного сполучення показників доцільно скористатися можливістю проведення таких розрахунків автоматизованим способом, формуючи спеціальну вихідну таблицю, що дасть можливість реально оцінити вагомість аналізованих показників на основі практичного матеріалу.

Для розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена слід розташувати й ряд вибраних коефіцієнтів у порядку, відповідному до проведеної класифікації, або іншими словами, у порядку зменшення їх значимості для користувача. Кожному коефіцієнтові, що перебуває в числовому ряді на i -му місці, відповідає ранг $X_i=i$. В другій графі розробної аналітичної таблиці ці ж показники розташовують у порядку зменшення зацікавленості користувача в їх розрахунку. Кожному значенню із цього ряду приписують ранг U_i (при цьому індекс i дорівнює порядковому номеру відповідного коефіцієнта відсортованого у першому ряді чисел).

Наступним етапом дослідження виступає визначення суми квадратів різниць між відповідними рангами X_i та U_i .

Після цього можна розраховувати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, що робиться за допомогою наступної формули:

$$R_k = 1 - \frac{6 \sum D_i^2}{n(n^2 - n)}, \quad (3.2)$$

де D_i - квадрат різниць між відповідними рангами X_i та U_i ;
 n - кількість показників числового ряду.

Оскільки коефіцієнт рангової кореляції змінюється в межах від -1 (повна обернена кореляція рангів) до +1 (повна відповідність або повна пряма кореляція), то завдяки проведенню поділу (групування) меж, можна виявити необхідні напрями дослідження показників фінансового стану для визначеного кола користувачів.

Здійснивши вибір напрямку дослідження показників та провівши відповідні їх розрахунки, можна також провести аналіз факторів впливу на фінансове становище досліджуваного суб'єкта господарювання та розрахувати резерви його поліпшення. Для цього доцільно скористатися процедурами кореляційно-регресійного аналізу. Зміст цих процедур полягає у визначенні впливу на фінансовий стан кожного з елементів формул коефіцієнтів чи інших показників.

Для спрощення розрахунків доцільно скористатися інтегральним показником фінансового стану, розрахованим із врахуванням абсолютної фактичної оцінки кожного i -го значення вагомості відповідного коефіцієнта. Для того, щоб отримати попередні фактичні оцінки значення для користувача інформацією кожного конкретного коефіцієнта необхідно скласти спеціальні таблиці, в яких здійснити групування оцінок за раніше встановленими граничними значеннями.

Наприклад, здійснити поділ (класифікацію) підприємств залежно від величини інтегрального показника фінансового стану (табл.3.2).

Рейтингова шкала оцінки

Значення інтегрального показника	Клас підприємства
більше 40.07	А
від 30.55 до 40.06	Б
від 20.65 до 30.54	В
від 10.59 до 20.64	Г
менше 10.58	Д

Ми схильні до думки про те, що в цьому випадку корисним є досвід банківської системи класифікації, а саме:

- клас А - підприємство з надзвичайно стійким фінансовим станом;
- клас Б - підприємство зі стійким фінансовим станом;
- клас В - підприємство з ознаками фінансової напруги;
- клас Г - підприємство підвищеного ризику;
- клас Д - підприємство з незадовільним фінансовим станом.

Вагові значення коефіцієнтів визначаються із врахуванням важливості факторів, які впливають на загальну оцінку фінансового стану, а для визначення величини інтегральної оцінки значення коефіцієнтів слід помножити на їх вагове значення.

Рівень інтегрального показника доцільно розраховувати за наступною формулою:

$$I_n = \sum_{i=1}^n AO(i) \times Kв(i), \quad (3.3)$$

де $AO(i)$ — абсолютна фактична оцінка i -го показника (коефіцієнта) фінансового стану;

$Kв(i)$ - вагове значення i -го показника (коефіцієнта) фінансового стану;

n - кількість показників оцінки фінансового стану.

Слід зауважити, що в даному випадку ми абстрагуємося від багатьох інших суб'єктивних чинників, однак їх вплив може бути суттєвим і тому при аналізі фінансового стану можна використовувати додатковий коефіцієнт для подолання похибки невиявлених факторів, встановити яку можна, лише експериментальним шляхом.

Застосування вище рекомендованої методики на практиці, зокрема, із використанням звітних даних досліджуваних підприємств дало наступні результати (додаток Н). Результати розрахунків дозволяють провести класифікацію досліджуваних підприємств і віднести їх до наступних груп (класів): ВАТ “Борщівхлібопродукти” - клас Д; ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство” - клас Д (підприємства з незадовільним фінансовим станом); ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” - клас Г (підприємство підвищеного ризику).

Застосування математичних методів при здійсненні аналізу фінансового стану матиме особливо високий ефект за умови забезпечення наступних умов.

По-перше, важливо забезпечити системний, послідовний підхід до вивчення й оцінки фінансового стану, врахування взаємозв'язку між досліджуваними показниками, а також суб'єктивними чинниками його формування.

По-друге, з рекомендованих різними вченими методик його проведення необхідно обрати таку, яка б відображала кількісні характеристики економічних процесів та відповідала завданням аналізу фінансового стану.

По-третє, сучасна інформаційна база, адаптована до міжнародних стандартів, незважаючи на ряд переваг, вимагає подальшого удосконалення.

По-четверте, для забезпечення проведення економіко-математичних розрахунків необхідною умовою виступає наявність сучасних обчислювальних машин та комп'ютерної техніки. І останньою умовою, яка є об'єктивним результатом усіх попередніх, виступає необхідність

забезпечення відповідного професійного рівня аналітиків, спеціалістів з економіко-математичного моделювання, програмістів тощо.

В сучасних умовах при підході до організації економічного аналізу в цілому необхідно вміло використовувати сучасні економіко-математичні методи дослідження.

С.І Шкарабан відмічає з цього приводу, що на сучасному етапі управління економікою неможливе без реалізації економічних методів, дієвість яких можлива тільки при глибокому і всебічному аналізі використання всіх наявних ресурсів виробництва, стану й змін майна, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей розвитку економіки [164, с.3].

Рекомендовані різними авторами методики проведення аналізу фінансового стану, які ґрунтуються на використанні економіко-математичних методів, повинні, на наш погляд, орієнтуватися не на оціночні функції, як це було в умовах централізації управління, а на посилення діагностичного та пошукового значення розрахункових показників. Відповідно до цього методологія аналізу фінансового стану повинна бути переорієнтована на глибоке і всебічне вивчення нових явищ і чинників, а також їх взаємодії та впливу на кінцевий результат.

Описана автором методика на практиці проявляється у вигляді алгоритму, який можна віднести до економіко-математичних методів здійснення аналізу фінансового стану, а використання фактичних даних ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”, ВАТ “Борщівхлібопродукти”, ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство” дозволяє ілюстративно простежити застосування методики в динаміці.

Перший етап дослідження згідно запропонованого алгоритму полягає у виборі напряму дослідження (вибір показників) відповідно до вимог користувачів.

Його проведення можливе за двома напрямами : перший стосується ручного способу проведення аналізу, а другий - автоматизованого. У

першому випадку користувачеві пропонується із загального переліку розрахункових показників (графа 1 додатку М класифікації показників оцінки фінансового стану залежно від їх значення для користувача) вибрати ті, які найбільше цікавлять замовника аналізу (конкретного користувача) та провести їх розрахунок (зауважимо що і цей варіант легко автоматизувати), у другому рішенні аналітичної задачі є значно складнішим, оскільки воно передбачає використання економіко-математичного методу для визначення як напряду дослідження так і всіх подальших розрахунків.

У цьому випадку рішення аналітичної задачі дозволяє врахувати взаємозв'язок між показниками, простежувати їх динаміку, а також зміну вимог одного й того ж користувача за роками.

Методику оцінки фінансового стану економіко-математичними методами з врахуванням оцінок вагомості (значення) показників , що впливають на його інтегрований показник, можна унаочнити в такій послідовності:

1.Збирання й систематизація даних (у тому числі статистичних) про результати інтегрованої оцінки фінансового стану та її елементів (період обирається або замовником аналізу, або аналітиком самостійно залежно від потреб управління).

2. Розрахунок коефіцієнтів взаємного сполучення Чупрова ($K_{ч}$) для кожного фактора впливу на загальну інтегровану оцінку фінансового стану.

3. Розрахунок коефіцієнта рангової кореляції Спірмена ($R_{к}$).

4. Проведення повторного експертно-аналітичного дослідження обраних користувачем факторів впливу на інтегральну оцінку фінансового стану.

5. Розробка робочих таблиць оцінки величини інтегрованої оцінки фінансового стану для подальшого використання та формування аналітичних висновків і пропозицій (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Послідовність оцінки фінансового стану економіко-математичним методом (пропозиція автора)

Слід зауважити, що вирішення даного аналітичного завдання можливе двома шляхами: традиційним порядком розрахунків та за скороченою формою, яка включає специфічний підхід та думку автора з цих питань. Вибір шляху залежить від вимоги користувача стосовно оперативності отримання розрахункових даних про оцінку фінансового стану. Обидва ці приклади будуть проілюстровані завдяки використанню фактичних даних вищевказаних досліджуваних підприємств (галузь - заготівля).

Для аналізу обрано наступні групи оцінок за тематичними підрозділами:

- аналіз Активу балансу (коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості);
- аналіз Пасиву балансу (коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості);
- оцінка ліквідності підприємства (коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності);
- оцінка довгострокової платоспроможності (коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості кредитами);
- оцінка рентабельності (рентабельність продажу, коефіцієнт оборотності активів, рентабельність активів, рентабельність капіталу, рентабельність).

Для спрощення розрахунків за повною програмою аналізу побудуємо допоміжну таблицю (додаток П), у якій розглянемо деякі фактори (складові інтегральної оцінки фінансового стану підприємства з усіх можливих). У нашому випадку до них відносяться вищенаведені в таблиці показники.

Отже, у графі другій вказуємо показники, у третій - можливі значення, в наступних дев'яти графах рівень впливу за підгрупами й досліджуваними підприємствами в наступному порядку:

а) кількість проведених відповідних оцінок фінансового стану (верхня цифра);

б) квадрати цих чисел – у дужках;

в) результат ділення квадратів чисел на відповідне значення колонки разом за кожним підприємством зокрема (Наприклад: $9:7=1.286$ і т.д.);

г) в графі разом по кожному підприємству знаходять суму оцінок (верхні цифри, наприклад, $3+3+1=7$, що записують у графу 13 і т.п.);

д) в графі всього – верхні цифри – сума оцінок; друга цифра – сума часток від ділення квадратів чисел на кількість проведених оцінок; третя цифра – результат від ділення першого числа на друге (наприклад, $30:11.346=2.644$);

е) три останні нижні праві цифри – суми часток за колонками по підприємствах ($2.644+2.804+2.597=8.045$; $2.535+2.307+3.649=8.491$; $2.646+2.918+2.643=8.207$).

Ці суми зменшені на одиницю є показниками взаємного сполучення й виступають чисельником формули Чупрова.

Для кожного із досліджуваних підприємств він становить: 1.175 – по ВАТ “Борщівхлібопродукти”, 1.212 – по ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство” та 1.188 – по ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”.

З отриманих розрахунків можна зробити висновок, що між вказаними видами оцінки та інтегральною оцінкою фінансового стану існує надзвичайно тісний зв’язок, який проявляється в арифметичній прогресії. Для підтвердження вказаного висновку зауважимо, що в економічній літературі вказується нижня межа розрахованого коефіцієнта $K_{ч} > 0.3$, при якій зв’язок вважається тісним. Іншими словами, обрані користувачами показники є найбільш впливовими чинниками на загальну інтегральну оцінку фінансового стану підприємства. Ще детальнішу інформацію можна отримати, коли задати величини параметрів кожного показника, отримані в результаті розрахунків їх за роками чи звітними періодами, тоді кількість рівнів оцінки відповідно зросте.

Для визначення вагомості показників фінансового стану для користувачів ми пропонуємо застосувати коефіцієнт рангової кореляції (коефіцієнт Спірмена), обґрунтування якого проведено вище. Для того, щоб продемонструвати методіку розрахунків, обрано загальний перелік розрахункових коефіцієнтів (додаток М “Класифікація показників оцінки фінансового стану залежно від користувачів” графа 1) та обрані замовниками аналізу (керівниками досліджуваних підприємств) показники. Розрахунки з використанням вимог користувачів (замовників аналізу) для виявлення напрямку його проведення доцільно оформити у вигляді допоміжної таблиці (див. додаток Р).

На підставі отриманих сум квадратів різниць між рангами, розрахованими у вищенаведеній таблиці, можна розрахувати коефіцієнти рангової кореляції Спірмена для кожного з досліджуваних підприємств, використавши відповідну формулу. При цьому, отримано наступні результати: по ВАТ “Борщівхлібопродукти” коефіцієнт рангової кореляції становить 0.608, а по ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство” та ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” відповідно 0.637 та 0.658.

Всі три визначені коефіцієнти показують, що існує достатньо тісний взаємозв'язок між рекомендованими (обраними) оцінками і фактичними даними. Оскільки коефіцієнт рангової кореляції може змінюватися в межах від -1 (обернена повна кореляція рангів) до $+1$ (пряма повна кореляція), то можна зробити висновок, що існує пряма досить значна кореляція. Саме тому запропоновану модель оцінки фінансового стану можна вважати адекватною і при замовленні керівниками повторної оцінки фінансового стану (наприклад, за інший період) склад коефіцієнтів, важливих для даних користувачів, недоцільно кардинально змінювати .

У протилежному випадку доцільно відкоригувати список коефіцієнтів фінансового стану, виключивши з них ті, вагомість яких не підтверджується розрахунками. До переліку коефіцієнтів можна включати нові, які вважаються суттєвими.

Отже, запропонована методика дозволяє вдосконалювати робочу модель оцінки фінансового стану і підвищувати точність отриманих результатів, обирати найбільш вдалий напрям розрахунків з метою отримання адекватної інтегральної оцінки фінансового стану підприємства.

3.2. Резерви поліпшення фінансового стану підприємств в сучасних умовах

Перехід до ринкової економіки викликав появу нового поняття для вітчизняної фінансової практики - банкрутство підприємства [11, с.277]. У відповідності до чинного законодавства під банкрутством підприємства розуміємо його неспроможність задовольнити в певні терміни вимоги зі сторони кредиторів та виконати зобов'язання перед бюджетом [82, с.3-12].

В умовах нестабільної економіки банкрутство є досить поширеним явищем, яке характерне і для хлібоприймальних підприємств. З метою його уникнення, відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості підприємств необхідно вчасно продіагностувати та спрогнозувати можливість виникнення ситуації, наближеної до банкрутства. Для цього необхідне періодичне дослідження фінансового стану підприємства, визначення масштабів кризової ситуації та вивчення основних факторів, що її зумовили.

Аналіз фінансового стану необхідний для кожного підприємства ще тому що, подальше ефективне його функціонування безпосередньо пов'язане з дохідністю та можливістю підтримувати платоспроможність. Оцінка перспектив розвитку є необхідною не тільки для підприємства, але і для його ділових партнерів. Тому першочерговим завданням є складання прогнозу майбутнього фінансово-економічного стану підприємства та ілюстрація можливості передбачення від'ємного впливу негативних явищ на його діяльність.

В даному випадку інформація про фінансовий стан підприємства може бути підставою для прийняття рішень різними зацікавленими користувачами: 1) кредиторами, яких цікавить платоспроможність підприємства; 2) засновниками підприємства, зацікавленими у досягненні ним високих кінцевих результатів і отримання відповідного доходу ними особисто; 3) працівниками управління підприємством, які несуть відповідальність за ефективне використання виробничих ресурсів та стійкість усіх видів доходів

підприємства тощо.

Інформація про фінансовий стан представляє певний інтерес для зарубіжних інвесторів, працівників податкових служб, органів державного управління та контролю.

В умовах швидкої зміни ринкового попиту та пропозиції на продукцію, відсотків за користування банківським кредитом і змін у податковому законодавстві великого значення набуває оперативність отримання інформації про фінансовий стан підприємства за різні періоди роботи, що вимагає відповідної інформаційної бази [11, с.278].

У зв'язку з цим, для забезпечення поліпшення фінансового стану підприємств Н.Б.Біленька пропонує наступний порядок вибору можливих ефективних шляхів розвитку :

1. Визначаються розрахункові величини результативних показників оцінки фінансового стану в залежності від напрямків оцінки.
2. Відбираються показники, фактичні значення яких є нижчими, ніж пропоновані порогові значення.
3. Проводиться ранжування показників за ступенем значимості для конкретного підприємства у відповідності з першочерговістю вибору напряму фінансування.
4. Розміщення показників відбувається в пріоритетному порядку.
5. Проводиться класифікація та визначаються головні та другорядні факторні (кількісні та якісні) показники, а також аналіз напрямку їх впливу на перший з визначених показників.
6. Визначаються допустимі зміни величин факторних показників згідно напрямку їх дій, враховуються можливі зміни інших показників.
7. Виключаються факторні показники, зміна величини яких при наявних умовах є неприпустимою.
8. У випадку позитивного вирішення проводиться розрахунок абсолютної величини обраного факторного показника для результативного показника,

значення якого прирівнюється до граничного.

9. Після проведення розрахунків вивчаються можливості виходу на розрахункові значення факторних показників.
10. На підставі отриманої розрахункової величини факторного показника проводиться перерахунок інших показників, що підлягають його впливу.
11. Величини розрахованих показників порівнюються з граничними на підставі чого роблять висновки стосовно фінансового стану підприємства.
12. У випадку незадовільного вирішення поставленого завдання розгляду підлягає наступний факторний показник.
13. У випадку задовільного вирішення задачі вибирається наступний показник.
14. Якщо відсутня можливість виходу на розрахункові значення факторних показників, обирається найбільш прийнятний варіант зміни їх величин та проводиться перерахунок показників оцінки.
15. На підставі розрахунків робиться висновок про фінансовий стан підприємства [11, с.278-279].

Вважаючи зазначену методику та заходи по вибору шляхів поліпшення фінансового стану підприємства такими, що заслуговують на увагу, оскільки, крім якісної оцінки стану підприємства, дозволяють визначити можливий ризик у майбутній діяльності, зазначимо, що її можна удосконалювати шляхом застосування прогресивних методів, наприклад, кореляційно-регресійного аналізу для виявлення суттєвості впливу факторів на зміну інтегральної оцінки, завдяки чому з'явиться можливість розрахунку резервів зростання ефективності функціонування підприємства.

Порядок здійснення такого аналізу має включати виявлення впливу на результативний інтегральний показник кожного із складових формули розрахунку. Методика розрахунку резервів поліпшення фінансового стану має включати також знаходження теоретичних значень інтегрального

показника за будь яких можливих позитивних значень складових формули (результатів обчислень коефіцієнтів).

В сучасних умовах такий висновок обґрунтовується об'єктивною потребою пошуку альтернативних варіантів діяльності з метою отримання зростаючої прибутковості, в тому числі для визначення стратегічних напрямів розвитку.

Окрім того, розроблена система визначення інтегрального показника фінансового стану передбачає, що між самими елементами формули інтегральної оцінки може існувати взаємозв'язок. Виявлення тісноти такого взаємозв'язку матиме значний позитивний вплив на точність розрахунків, що в кінцевому результаті вплине на розробку самої стратегії функціонування господарюючих суб'єктів.

З метою проведення кореляційно-регресійного аналізу показників, що характеризують вплив на інтегральну оцінку фінансового стану кожного з них, і для визначення взаємозв'язку окремих елементів між собою доцільно взяти дані про значення розрахункових показників (коефіцієнтів) за ряд років (табл. 3.3).

Для спрощення демонстрації розрахунків скористаємося показниками лише одного із досліджуваних підприємств.

Цифрові дані (див. табл. 3.3) є адаптованими до розрахунку парних коефіцієнтів кореляції, часткових коефіцієнтів кореляції та сукупного коефіцієнта множинної кореляції.

Характерною рисою обчислень парних коефіцієнтів кореляції є те, що їх використовують для виявлення тісноти зв'язку між різними елементами інтегральної оцінки, які беруть попарно.

З метою отримання вказаних даних доцільно скористатися способом наукової абстракції, тобто припустити, що між елементами немає комплексної взаємодії.

Парні коефіцієнти кореляції розраховуються загально визнаним способом.

Таблиця 3.3

Числові значення коефіцієнтів (елементів) формули визначення інтегрального показника фінансового стану ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”

№ п/п	Роки	У	X1	X2	X3	X4	X5
1.	1997	6.51	1.07	0.22	0	0.48	1.50
2.	1998	10.42	0.94	0.69	0	0.24	1.52
3.	1999	12.41	0.90	0.88	0	0.20	1.76
4.	2000	11.53	2.06	2.04	0.002	0.32	1.68
Сума		40.87	4.97	3.83	0.002	1.24	6.46

X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
3.24	0	0	0	0	0	0
7.03	0	0	0	0	0	0
8.67	0	0	0	0	0	0
5.43	0	0	0	0	0	0
24.37	0	0	0	0	0	0

Примітка: У - інтегральний показник; X1 - коефіцієнт покриття; X2 - коефіцієнт швидкої ліквідності; X3 - коефіцієнт абсолютної ліквідності; X4 - коефіцієнт концентрації власного капіталу; X5 - коефіцієнт концентрації позикового капіталу; X6 - співвідношення позикового та власного капіталу; X7 - коефіцієнт забезпеченості за кредитами; X8 - рентабельність продажу; X9 - коефіцієнт оборотності активів; X10 - рентабельність активів; X11 - рентабельність капіталу; X12 - рентабельність.

Якщо вважати, що У - інтегральний показник фінансового стану, а X1, X2, X3, X4, X5, X6, X7, X8, X9, X10, X11, X12 - відповідно коефіцієнти, обрані користувачами для оцінки фінансового стану (та розраховані в п.2.2), то можна визначити парні коефіцієнти кореляції.

Зважаючи на те, по ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” розрахункові значимі коефіцієнти складають лише 6 елементів (останні 6 у зв’язку зі збитковістю підприємства дорівнюють нулю), коло парних коефіцієнтів кореляції значно звужується. З метою наукової абстракції та доступності розрахунків оберемо деякі з розрахункових коефіцієнтів.

Для їх розрахунку складемо спеціальну допоміжну таблицю (додаток С). Дані додатку й попередньої таблиці дозволяють спростити розрахунки парних коефіцієнтів кореляції (додаток Т).

Розраховані парні коефіцієнти кореляції свідчать про існування тісного (стосовно таких розрахункових коефіцієнтів як показник швидкої та поточної ліквідності) прямого зв’язку. Однак існує також і обернений зв’язок між результативним інтегральним показником і його складовими цифрові дані, що характеризують тісноту зв’язку, показані в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Взаємозв’язок між елементами моделі (формули) інтегральної оцінки фінансового стану ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”

Елементи моделі інтегральної оцінки фінансового стану *	Коефіцієнт кореляції	Зв’язок	Тіснота зв’язку
У та Х1	0.0244392	Прямий	Незначний
У та Х2	0.25005291	Прямий	Значний
У та Х3	-	-	-
У та Х4	- 0.09482398	Обернений	Незначний
У та Х5	- 0.18728123	Обернений	Значний
У та Х6	0.07333928	Прямий	Незначний
Х1 та Х2	0.59566237	Прямий	Значний
Х1 та Х3	-	-	-
Х1 та Х4	0.03414288	Прямий	Незначний
Х1 та Х5	0.00887277	Прямий	Незначний
Х1 та Х6	- 0.05592239	Обернений	Незначний
Х2 та Х3	-	-	-
Х2 та Х4	- 0.06031802	Обернений	Незначний

продовження таблиці 3.4

X2 та X5	0.02202408	Прямий	Незначний
X2 та X6	0.03284282	Прямий	Незначний
X3 та X4	-	-	-
X3 та X5	-	-	-
X3 та X6	-	-	-
X4 та X5	- 0.01917621	Обернений	Незначний
X4 та X6	- 0.15423932	Обернений	Значний
X5 та X6	- 0.0196717	Обернений	Незначний

* У- інтегральна оцінка (результативний показник);

X1 - коефіцієнт покриття;

X2 - коефіцієнт швидкої ліквідності;

X3 - коефіцієнт абсолютної ліквідності;

X4 - коефіцієнт концентрації власного капіталу;

X5 - коефіцієнт концентрації позикового капіталу;

X6 – співвідношення власного і позикового капіталу.

Як бачимо (див. табл. 3.4), найбільший вплив на загальну інтегральну оцінку фінансового стану мають : коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт покриття - позитивна тенденція - поліпшення фінансового стану; коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, співвідношення власного й позикового капіталу - негативний вплив. Це означає, що саме вони є найвагомими елементами робочої моделі розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану підприємства, а тому вимагають особливої уваги й точності при розрахунках.

Важливим для аналітичної практики при оцінці фінансового стану підприємства, на нашу думку, виступає також визначення взаємозв'язку між окремими розрахунковими коефіцієнтами. При виявленні цих взаємозв'язків можна зробити висновки про існування факторів, які одночасно впливають на величину обох (чи кількох) елементів. Цей етап здійснення аналізу є важливим для того, щоб мати можливість виключити з моделі ті фактори, які

дублюють один одного й викривляють загальну інтегральну оцінку фінансового стану.

Після проведення аналізу попарної кореляції елементів інтегральної оцінки фінансового стану можна здійснювати оцінку комплексного впливу усіх її складових, для чого доцільно розрахувати коефіцієнт множинної кореляції (додаток Ф).

Підставивши знайдені значення у формулу для розрахунку сукупного коефіцієнта множинної кореляції, отримаємо:

$$CK_{mk} = \sqrt{\frac{3.041997}{6.75987}} = 0.670827$$

Знайдене значення свідчить про наявність тісного взаємозв'язку між обраними розрахунковими коефіцієнтами (елементами інтегральної оцінки) й кінцевим показником оцінки фінансового стану ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” (інтегральним показником фінансового стану підприємства). Виявлений таким чином взаємозв'язок між складовими елементами інтегральної оцінки фінансового стану підприємства дозволяє визначити напрям розрахунку резервів поліпшення його фінансового стану й прийняти відповідні управлінські рішення щодо їх реалізації.

Найбільш простим і зручним напрямом подальшого аналізу, на наш погляд, є використання методики виявлення резервів шляхом порівняння найкращих теоретичних (або базових) значень розрахункових коефіцієнтів із досягнутими конкретним підприємством. За базу порівняння можна брати середні показники за галуззю, найкращі показники, даного підприємства, які були досягнуті в інші періоди чи показники досягнуті передовими хлібоприймальними підприємствами. Нами за базу порівняння обрано найбільш прибуткове ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство”. Результати розрахунку резервів поліпшення фінансового стану узагальнено в табл. 3.5.

Як показують проведені розрахунки, ВАТ “Борщівхлібопродукти” та ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство” мають значні резерви поліпшення фінансового стану.

Вказана методика розрахунку резервів поліпшення фінансового стану є зручною та зрозумілою, а також адаптованою до автоматизації аналітичних розрахунків, що дозволяє завдяки їй використанню швидко й оперативно впливати на хід здійснення фінансово-господарської діяльності з метою отримання кращих кінцевих результатів.

Ознайомлення з роботою хлібоприймальних підприємств Тернопільської області дає підстави стверджувати, що основним напрямом формування фінансової стратегії підприємства з метою забезпечення зростання прибутку в сучасних умовах є збільшення обсягів виробництва й реалізації шляхом поліпшення якості та конкурентноздатності продукції. Враховуючи значне зниження платоспроможності покупців (як фізичних, так і юридичних осіб), вирішувати проблему зростання прибутку й рентабельності необхідно шляхом значного розширення асортименту та якості продукції зернопереробки (круп’яної, мукомельної тощо), оскільки в сучасних умовах хлібоприймальні пункти здійснюють не лише заготівлю, а й переробку зернової та іншої сільськогосподарської продукції.

Важливим резервом поліпшення фінансового стану є підвищення рівня використання вторинних матеріальних ресурсів. У цьому плані перспективним і актуальним є застосування договірної системи з виробниками сільськогосподарської продукції на зустрічну поставку зерновідходів для розвитку тваринництва. В цьому випадку можна досягти подвійного загальноекономічного ефекту: вирішується проблема комплексної переробки та використання сировини й здійснюється сприяння розвитку тваринницької галузі.

Серйозна проблема, вирішення якої сприятиме поліпшенню якості продукції, що виробляється й реалізується, проблема упакування. Без її

вирішення неможливо досягти зростання обсягів реалізації. Крім того, це дасть можливість вирішити комплекс інших питань.

По-перше, значно збільшиться термін зберігання продукції, що вигідно і для споживача, і для виробника, а по-друге, що не менш важливо, відповідна упаковка забезпечить зберігання й транспортування продукції у належному санітарно-гігієнічному стані.

Поліпшенню фінансового стану, на нашу думку, сприятиме також активізація та підвищення ефективності маркетингової діяльності хлібоприймальних підприємств. Особлива роль у ній належить цінovій політиці, за допомогою якої підприємства можуть активно впливати як на обсяги продажу, так і на величину отримуваних прибутків. У зв'язку з цим доцільним було б введення диференційованих цін на продукцію залежно від терміну її виготовлення.

Перспективним напрямом, здатним поліпшити фінансовий стан хлібоприймальних підприємств є, на наш погляд, подальший розвиток мережі власних торговельних установ - установ фірмової торгівлі, яка спроможна стимулювати зростання обсягів продажу й прибутків суб'єктів господарювання. Аналіз досвіду діючих підприємств показав, що розвиток мережі фірмової торгівлі дозволяє своєчасно задовольнити попит і частково сприяє вирішенню проблеми неплатежів.

Зосередивши увагу на окремих напрямках поліпшення фінансового стану шляхом підвищення ефективності господарювання, зазначимо, що всю сукупність факторів впливу на формування економічної стратегії функціонування хлібоприймальних підприємств можна звести до двох груп : екзогенні та ендогенні. Взаємозв'язок факторів поліпшення фінансового стану та механізм управління ними подано у вигляді схеми (рис.3.4).

Серед внутрішніх факторів важлива роль належить технічній базі виробництва, удосконаленню технології, маркетинговій діяльності. Разом з тим, у сучасних умовах не слід нехтувати такими соціально-економічними чинниками, як соціальна компетенція менеджерів, професійно-

кваліфікаційний рівень працівників, умови праці й здоров'я, екологія виробництва.

До зовнішніх факторів віднесено важелі державного регулювання, податкову політику, фінансово-кредитну політику, механізм розподілу прибутку. Одночасно в умовах ринку надзвичайно важливим є вплив на фінансовий стан і ефективність господарювання таких факторів як кон'юнктура ринку, ціни на економічні ресурси, конкуренція, купівельна спроможність населення тощо.

Екзогенні й ендогенні фактори в сукупності формують відповідне економічне середовище та вказують на можливі напрями поліпшення фінансового стану, а механізм управління ними дає можливість сформувати оптимальні співвідношення, здатні впливати на підвищення ефективності господарювання.

Узагальнюючи викладене вище, можна стверджувати, що теоретичні й практичні дослідження, проведені при розробці методики аналізу фінансового стану дозволяють зазначити наступне:

- методологічні аспекти оцінки фінансового стану у зв'язку з переходом на національні стандарти в Україні перебувають на початковому етапі розробки й вимагають тривалих наукових досліджень;
- незважаючи на неможливість розробки універсальної, винятково точної математичної моделі аналізу фінансового стану, використання економіко-математичних методів дозволяє значно поліпшити якість проведеного аналізу й сформувати найбільш оптимальні висновки для прийняття відповідних управлінських рішень;
- для здійснення оцінки вагомості розрахункових коефіцієнтів для того чи іншого користувача пропонуємо скористатися розрахунком коефіцієнтів взаємного сполучення Чупрова й коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена;

- розрахунок резервів поліпшення фінансового стану підприємства проводити шляхом порівняльного аналізу середніх розрахункових значень коефіцієнтів або із врахуванням досягнень найбільш рентабельних підприємств;
- незаперечною перевагою запропонованої методики є можливість її автоматизації та кількісна визначеність результату, що дозволяє оперативно приймати управлінські рішення.

3.3. Напрями автоматизації розрахунково-аналітичних процедур аналізу фінансового стану

Сучасний стан інформаційної бази та необхідність отримання оперативних даних про фінансовий стан підприємства з метою удосконалення господарського механізму вимагає пошуку шляхів прискорення процедури отримання всіх необхідних даних. Загальновизнано, що такого прискорення можна досягти з допомогою автоматизації аналітичних процедур. Автоматизована обробка аналітичної інформації ґрунтується на використанні обчислювальних машин, персональних комп'ютерів для перетворення вихідних облікових даних у результативну інформацію, придатну для прийняття управлінських рішень.

Слід зауважити, що сам процес машинної обробки вихідної аналітичної інформації в сучасних умовах дещо спрощується завдяки наявності автоматизації обліково-розрахункових процедур. Якщо ж облік на підприємстві здійснюється автоматизовано, то фактично всі вихідні дані для аналізу вже закладено в машині. У цьому випадку доцільно лише розробити такий алгоритм (блок-схему), який би логічно вписувався в уже існуючу автоматизовану систему.

Однак потрібно також врахувати і той факт, що ситуація використання електронно-обчислювальних машин, як стверджує В.М.Олейко [103, с.189-

190], для розв'язування будь-якої задачі є багатогранна. Така багатогранність, на нашу думку, полягає в тому, що:

- користувач вирішує потрібну лише йому задачу;
- дана задача має містити вхідні та вихідні дані;
- існує декілька методів рішення даної задачі;
- метод використання електронно-обчислювальних машин чи персональних комп'ютерів у розв'язанні аналітичної задачі вимагає наявності словесної описовості з використанням різного роду абстракцій, а також передбачення системи визначеності меж аналізу;
- найважливішим етапом при створенні автоматизованого робочого місця аналітика має бути врахування ступеневого перетворення задачі з однієї форми в іншу, тобто визначення алгоритму її рішення. При цьому важливо врахувати той факт, що для окремих категорій користувачів аналітичною інформацією цікавим може виступати результат проміжного аналізу, отже, при розробці блок-схеми слід передбачити формування проміжного результату у вигляді закінченого аналізу.

Можливість і необхідність врахування вищевказаної багатогранності при створенні алгоритму рішення задач аналізу фінансового стану має свою об'єктивну передумову. Іншими словами, ми цілком підтримуємо думку вітчизняних вчених і практиків [103, с.190], що для використання ЕОМ в розв'язанні задач необхідна методика моделювання алгоритмів на ЕОМ, а для моделювання самої аналітичної задачі необхідна інтерпретація ЕОМ як моделюючого механізму, тобто потрібна мовна модель дії ЕОМ. Окрім того, при розробці алгоритму рішення задачі аналізу фінансового стану на базі запропонованої автором методики слід звернути увагу на методику самого процесу моделювання.

М.Т.Білуха стверджує, що застосування економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній

базі ЕОМ) підвищує їх наукову достовірність і ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин [12, с. 55].

Про значні позитивні зрушення в галузі прийняття оперативних управлінських рішень в сучасних умовах, формування економічної стратегії підприємства і роль у них автоматизації обробки даних свідчать також твердження вітчизняних вчених-економістів А.В.Чупіса, О.М.Царенка, О.Л.Кашенка, С.М.Закоморного, В.А.Борисової, Л.О.Рибіної, Ю.В.Скрипника [161, с.216-218].

Дані твердження безумовно є об'єктивними та обґрунтованими й саме тому доцільно розглядати комп'ютерні системи та технології як основу удосконалення методики здійснення аналізу взагалі та аналізу фінансового стану зокрема. На жаль, сучасний стан розвитку комп'ютерної техніки і програмного забезпечення вітчизняних аналітиків не дозволяє розширювати сферу застосування ЕОМ у процесі аналізу. Виходячи з цього, думки вчених розходяться навіть у питаннях процедури задач. Так, М.Р.Ковбасюк, З.М.Соколовська, В.М.Беспалов рекомендують здійснювати аналіз фінансової діяльності підприємства з використанням ПЕОМ та вказують методику його організації [140, с.96]. А роль діалогового спілкування з ЕОМ [12, с.66] деякі автори розуміють як виконання процедур щодо вивчення рентабельності продукції, дослідження нормативів витрачання сировини тощо. Таким чином деякими авторами роль комп'ютерної техніки зводиться до виконання обчислень, які можна зробити і без використання складної обчислювальної техніки.

Таке твердження з приводу використання комп'ютерної техніки в процесі здійснення аналізу має під собою, на наш погляд, об'єктивну основу. На різних стадіях проведення аналізу, особливо за конкретними темами, потреба у використанні ЕОМ є різною. Так, наприклад, для здійснення аналізу рентабельності, як окремо взятої теми, застосування автоматизації розрахунків є обмеженим, що ж стосується комплексного аналізу фінансового стану (та ще й з використанням економіко-математичних

методів), то, безумовно, потреба в комп'ютеризації зростає. Саме тому, такі зарубіжні вчені як Горчаков О.А та Орлова І.В. вважають комп'ютерні економіко-математичні моделі основою розвитку сучасної теорії управління й формування фінансової стратегії підприємства [34, с.7].

Завгородній В.І., розглядаючи загальні принципи організації економічного аналізу в умовах застосування ПЕОМ, вказує на об'єктивну необхідність автоматизації аналітичних процедур, оскільки в сучасних умовах вирішення оптимізаційних задач вимагає застосування складних розрахунків, які неможливо зробити ручним способом [44, с.21-29].

При розробці алгоритму (блок-схеми) рішення аналітичної задачі слід враховувати не лише висновок про доцільність автоматизації розрахункових процедур, а й можливості їх застосування на практиці, оскільки результати моделювання не мають самостійної вартості, їх завжди слід розглядати як моделюючо-прикладну програму.

Виходячи з зазначеного, у випадку розробки алгоритму рішення задач аналізу фінансового стану згідно із запропонованою автором методикою, важливо звернути увагу на те, що розглянута ситуація комп'ютерного моделювання обов'язково має враховувати три суттєві моменти:

- участь людини та її розумових здібностей у комп'ютерному середовищі;
- наявні передумови (в тому числі письмові тексти) автоматизації й оперування ними;
- стан комп'ютерної мережі та електронно-обчислювальної машини як предметної моделі.

В кінцевому підсумку метою розробки є створення придатного для подальшого моделювання алгоритму, який забезпечив би вирішення аналітичних задач, що можуть змінюватися залежно від потреб користувачів і розвитку економічної думки та практики. Більш конкретною метою роботи є створення бази знань з методики комп'ютерного моделювання аналізу фінансового стану і визначення переліку питань, з якими мали б працювати

програмісти. Основою формування алгоритму, як відомо, виступає інтегрована база знань, яка включає :

- предмет дослідження (в даному випадку фінансовий стан);
- формалізм оперування текстовими об'єктами;
- технологічні предметні прийоми.

Що стосується перших двох положень, то при складанні блок-схеми нами буде використано саме ці знання, оскільки технологічні предметні прийоми зачіпають сферу діяльності програмістів, а тому не є предметом нашого дослідження.

Ряд авторів [136, с.187-191; 54, с.12-19] розглядають цю проблему з наступних точок зору: завданням економіста аналітика виступає виявлення кінцевих результатів аналізу шляхом оперування вже розробленою програмою аналізу, тоді як завдання програмістів полягає в забезпеченні програмним продуктом замовника. Незаперечна доцільність і справедливність такого твердження слугуватиме основою складання проектного макету блок-схеми рішення аналітичної задачі з аналізу фінансового стану на базі розробленої автором методики.

Слід відзначити, що на різних стадіях аналізу роль комп'ютерної техніки в сучасних умовах виявляється по різному, однак щодо аналізу фінансового стану, то фактично всі вихідні дані за умови автоматизованого обліку вже є готові у формі звітності, а тому автоматизувати сам процес аналізу надзвичайно легко.

Проблема виникає на етапі формування висновків і пропозицій, оскільки роль машини зводиться до стандартних узагальнень, а в процесі прийняття управлінських рішень важливою умовою виступає творчий, стохастичний підхід до проблеми.

При цьому система основних показників фінансового стану може розглядатися на міні та максі рівнях. У першому випадку можна використовувати лише розрахункові коефіцієнти та формулу інтегральної

оцінки фінансового стану, а у другому – розширену базу дослідження у часі й просторі, включаючи економіко-математичні методи.

Важливу роль при здійсненні автоматизації аналізу, на думку В.П.Завгороднього [43,с.21], яку ми підтримуємо, відіграє врахування ряду важливих організаційних, методологічних і методичних аспектів і в тому числі вимог до програмного забезпечення, яке, на наш погляд, може включати (рис.3.5):

- пакети прикладних програм загального призначення (використовуються для обробки даних, вибору напряму дослідження залежно від вимог користувачів, розрахунок фінансових коефіцієнтів (показників) для виявлення інтегральної оцінки фінансового стану);
- спеціальні програми аналізу фінансового стану (їх за розробленою блок-схемою можуть розробити експерти-програмісти).

Рис. 3.5. Елементи програмного забезпечення аналізу фінансового стану

Дослідження ринку програмного забезпечення аналізу фінансового стану в Україні свідчить про відсутність спеціальних розробок. Така ситуація, на наш погляд, була зумовлена тим, що власного вітчизняного досвіду в цій галузі, на жаль, не існує, або точніше буде сказати, що розробка й використання комп'ютерних методик аналізу знаходиться на стадії зародження, а зарубіжний досвід не міг бути повною мірою використаний через суттєві відмінності в обліку, фінансовій і податковій сферах, законодавстві тощо. Перехід України на національні стандарти обліку певною мірою згладжує ці розбіжності, а отже, з'являється можливість врахування вже існуючих програм аналізу фінансового стану, що використовуються в зарубіжній аналітичній практиці з метою їх адаптації до вітчизняних умов.

Другою проблемою, яка значно знижує ефективність та швидкість впровадження автоматизованих систем аналізу на вітчизняних підприємствах є те, що рівень комп'ютеризації бухгалтерського обліку (який виступає основою формування базових документів для здійснення аналізу) порівняно з розвиненими країнами досить низький, що зумовлює майже повну відсутність теоретичних основ автоматизації аналітичних процедур.

У загальному вигляді схема автоматизації аналітичних процедур з врахуванням вимог та етапів проведення аналізу згідно із запропонованою автором методикою включає в себе дві основні складові : - методика аналізу в електронному середовищі та засоби її здійснення (рис.3.6)

Враховуючи компоненти, вказані у схемі, можна визначити також інші основні процедури, які включають: вивчення існуючого порядку організації комп'ютерної мережі на підприємстві; вивчення напрямів можливого використання наявного технічного обладнання та розрахунок його ефективності; дослідження способів формування інформаційної бази аналізу фінансового стану; вивчення й дослідження способів можливої обробки й передачі інформації, зберігання даних; ознайомлення із запланованими заходами оновлення автоматизованої мережі обліку, контролю й аналізу та

внесення пропозицій по її удосконаленню тощо. Вказані аспекти вимагають відповідного досвіду в питаннях комп'ютерного середовища, що ставить певні вимоги до персоналу. Так, при розрахунку коефіцієнта взаємного сполучення для виявлення кожного фактора впливу на загальну (інтегральну) оцінку фінансового стану досліджуваного підприємства і формування вихідної таблиці спеціалісту, крім певних навичок у роботі з комп'ютером, потрібно мати й математичні знання, оскільки ці коефіцієнти дають можливість реально оцінити вагомість аналізованих факторів на основі фактичного матеріалу підприємства.

Розглянуті вище допоміжні дані, а також теоретичні узагальнення думок вчених з приводу можливості автоматизації аналітичних процедур дозволяють подати запропоновану автором методику аналізу фінансового стану у вигляді блок-схеми (алгоритму) рішення задачі аналізу фінансового стану (дод. X).

Розроблена система враховує наявні вихідні дані (фінансову звітність і програмне забезпечення) та дозволяє значно скоротити затрати робочого часу на проведення аналізу, чим прискорює процес прийняття управлінських рішень і дозволяє оперативно реагувати на зміни в структурі активів з метою підвищення ефективності функціонування та поліпшення результативності діяльності господарюючого суб'єкта.

Висновки до третього розділу

Переваги розробленої методики аналізу фінансового стану полягають, перш за все, в тому, що вона є зручною для використання, адаптованою до вимог різних користувачів, містить невелику кількість розрахунків, які можна повністю автоматизувати, а також вимагає незначних затрат робочого часу аналітика.

Для здійснення оцінки фінансового стану підприємства необхідне врахування потреб користувачів стосовно розрахункових показників, що вимагає проведення відповідної їх класифікації.

З метою забезпечення правильності вибору напряму аналітичних розрахунків, необхідних конкретному користувачеві, рекомендується розрахувати коефіцієнт взаємного сполучення Чупрова, а при визначенні адекватності експертних оцінок слід використовувати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Для дослідження факторів впливу на показники фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання доцільно скористатися процедурами кореляційно-регресійного аналізу.

Незважаючи на неможливість розробки універсальної, винятково точної математичної моделі аналізу фінансового стану, використання економіко-математичних методів дозволяє значно поліпшити якість проведеного аналізу й сформуванню найбільш оптимальні висновки для прийняття відповідних управлінських рішень.

Поєднання такого аналізу з розрахунком резервів поліпшення фінансового стану підприємства, який може проводитися шляхом порівняльного аналізу середніх розрахункових значень коефіцієнтів або із врахуванням досягнень найбільш рентабельних підприємств, забезпечить можливість формування ефективної фінансової стратегії.

Розроблена модель аналізу фінансового стану з використанням економіко-математичних методів, яка є достатньо адаптованою для автоматизації, забезпечить, за умови її впровадження в аналітичну практику, високий рівень оптимальності оперативних управлінських рішень, а також сприятиме підвищенню результативності діяльності хлібоприймальних підприємств.

Дана методика є також цінною для підприємств інших галузей економіки, оскільки при незначних уточненнях критичних (теоретичних) і вагових значень розрахункових показників може бути успішно використана при здійсненні аналізу їх фінансового стану.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає у виявленні можливості виробити науково обгрунтовані положення щодо вдосконалення методики аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств в умовах дії ринкових відносин, розробці конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємств. Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, такі:

1. Розвиток ринкових відносин, перехід на національні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності на основі міжнародних стандартів, вимагає вдосконалення методології, методики і організації аналізу фінансового стану підприємств.
2. Авторська концепція наукового обгрунтування вибору критеріїв і показників для аналізу фінансового стану підприємства спрямована на задоволення потреб конкретних користувачів-замовників щодо результатів його проведення. При цьому важливу роль відіграє також забезпечення можливості досягнення адекватності оцінки фінансового стану за обраними показниками.
3. Реформування системи бухгалтерського обліку в Україні призвело до змін у структурі складових інформаційної бази аналізу фінансового стану, який буде характеризувати реальне становище підприємства за умови розробки відповідної методики. На її формування суттєвий вплив мають законодавчі акти з питань організації бухгалтерського обліку в Україні. З метою удосконалення інформаційної бази аналізу фінансового стану доцільно:
 - здійснити чітке розмежування статей, яке б враховувало національні особливості (деякі активи, які в міжнародній практиці належать до

- високоліквідних, в умовах України зовсім не є такими) і відповідну класифікацію доходів, витрат, прибутку й збитків;
- розробити методику, яка б давала можливість аналізувати фінансовий стан підприємства з точки зору різних користувачів і відокремлено аналізувати вплив внутрішніх факторів ефективності діяльності господарюючого суб'єкта та податкового режиму;
 - забезпечити можливість отримання інформації для аналізу в зручній адаптованій формі.
4. За результатами аналізу фінансового стану можна передбачити певні можливі майбутні економічні вигоди підприємства та приймати більш ефективні управлінські рішення для їх досягнення. Що дає підставу вважати такий аналіз важливою складовою фінансової стратегії підприємства.
 5. З метою забезпечення правильності вибору напряму аналітичних розрахунків показників, необхідних конкретному користувачеві, рекомендується розраховувати коефіцієнт взаємного сполучення Чупрова, а при визначенні адекватності експертних оцінок слід використовувати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Окрім того, для аналізу впливу факторів на показники фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання рекомендується застосовувати кореляційно-регресійний аналіз.
 6. В процесі аналізу фінансового стану підприємств доцільно розраховувати інтегральний показник, на підставі якого можна здійснити класифікацію підприємств і досягти порівняльності. Розроблена автором методика дає можливість використати при здійсненні аналізу додатковий коефіцієнт для виправлення похибки невиявлених факторів та суб'єктивного впливу.
 7. Розрахунок резервів поліпшення фінансового стану підприємства рекомендується здійснювати з допомогою кореляційно-регресійного аналізу впливу факторів на інтегральну оцінку фінансового стану, а

також шляхом порівняльного аналізу середніх розрахункових значень коефіцієнтів.

8. Запропонований автором підхід до методики аналізу фінансового стану з використанням коефіцієнтів та визначені напрями їх удосконалення висувають проблему інтеграції нової інформації в існуючі методики аналізу з врахуванням економіко-математичних методів й моделей. Розроблена методика є достатньо адаптованою щодо автоматизації розрахунків, а з точки зору врахування потреб користувачів має прикладне значення.
9. Основним напрямом формування фінансової стратегії підприємства з метою зростання прибутку в сучасних умовах є збільшення обсягів виробництва й реалізації продукції шляхом поліпшення її якості та конкурентноздатності. Враховуючи значне зниження платоспроможності покупців (як фізичних, так і юридичних осіб), вирішувати проблему зростання прибутку й рентабельності необхідно шляхом значного розширення асортименту та поліпшення якості продукції зернопереробки (круп'яної, мукомельної та ін.), оскільки в сучасних умовах хлібоприймальні пункти здійснюють не лише заготівлю, а й переробку зернової та іншої сільськогосподарської продукції.
10. Важливим резервом поліпшення фінансового стану підприємства є підвищення рівня використання вторинних матеріальних ресурсів. Перспективним є застосування договірної системи з виробниками сільськогосподарської продукції на зустрічну поставку зерновідходів для розвитку тваринництва. В цьому випадку можна досягти подвійного загальноекономічного ефекту: вирішується проблема комплексної переробки та використання сировини й здійснюється сприяння розвитку тваринницької галузі.
11. Серйозною проблемою, вирішення якої сприятиме поліпшенню якості продукції, є проблема упакування. Без її розв'язання неможливо

досягти зростання обсягів реалізації. Крім того, це дасть можливість значно збільшити термін зберігання продукції і забезпечити її транспортування у належному санітарно-гігієнічному стані.

12. Поліпшенню фінансового стану сприятиме також активізація та підвищення ефективності маркетингової діяльності хлібоприймальних підприємств. Особлива роль у ній належить цінній політиці, за допомогою якої підприємства можуть активно впливати як на обсяги продажу, так і на величину отримуваних прибутків. У зв'язку з цим доцільне застосування диференційованих цін на продукцію залежно від терміну її виготовлення.
13. Перспективним напрямом, здатним забезпечити поліпшення фінансового стану хлібоприймальних підприємств, є подальший розвиток мережі фірмової торгівлі, яка спроможна стимулювати зростання обсягів продажу й прибутків суб'єктів господарювання. Розвиток мережі фірмової торгівлі дозволяє своєчасно задовольнити попит і частково сприяє вирішенню проблеми неплатежів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизированные системы обработки финансово-кредитной информации / Под ред. И. Рожнова. – М.: Техника, 1990. – 134 с.
2. Андрущак Є.М. Прогнозування імовірності банкрутства на основі інтегральної оцінки фінансового стану підприємств // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 355 – 358.
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория анализа хозяйственной деятельности. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 286 с.
4. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 288с.
5. Балабанов И.Т. Финансовый менеджмент. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 224 с.
6. Барабаш Н.С. Система показників аналізу рентабельності підприємства і методика їх оцінки // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 157 – 158.
7. Барнгольц С.Б. Анализ финансового состояния промышленных предприятий // Деньги и кредит. – 1991. - № 11 . – с. 29 – 35.
8. Бек О., Балик І. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємства / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.74 – 75.
9. Березина М.П., Крупнов Ю.С. Межбанковские расчёты: анализ практики // Деньги и кредит. – 1993. - № 4. – с. 17.
10. Берштам М., Сытников А. Плетёжный кризис: причины, следствия, пути преодоления // РЭЖ. – 1995. - № 1. – с.20 – 30.
11. Беленька Н.Б. Механізм покращення фінансового стану підприємства // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції

- “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 277 – 280.
12. Білуха Т.М. Аудит у бізнесі : Посібник для бізнесменів. – Дніпропетровськ: Преском, 1994. – 136 с.
13. Бондарєва А. Аналіз фінансового стану підприємства. Різні методики та підходи // Наукові записки. Серія : економіка.- 2001. - № 7. – Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка. – с. 194 - 197.
14. Борисова В.А. Проблеми фінансового забезпечення страхових ризиків в АПК // Вісник Сумського сільськогосподарського інституту. Серія фінанси і кредит. – 1997. – “ 1. – с. 22 – 25.
15. Бояркин В. Менеджмент и эффективность производства // АПК : экономика, управление. – 1993. - № 4. – с.73-75.
16. Брыскин В.В. Математические модели маркетинга. – Новосибирск: Наука, 1992. – 160 с.
17. Будько О.В. Особливості визначення фінансового результату у бухгалтерському і податковому обліку // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.121 – 122.
18. Бурсков В., Щепкин А. Механизмы обеспечения безопасности : оценка эффективности // Вопросы экономики. – 1992. - № 1. – с. 52 –58.
19. Буфатіна І. Оптимізація структури балансу з точки зору інтересів користувачів фінансової звітності // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.124 – 126.
20. Бухгалтерский учёт : Учебник / Под ред. П.С. Безруких. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 456 с.

21. Ванинский А.Я. Факторный анализ хозяйственной деятельности. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 108 с.
22. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология. – М. Финансы и статистика, 1991. – 80 с.
23. Верига Ю., Подольская В. Методология анализа финансового положения потребительского общества // Бухгалтерский учёт. – 1995. - № 1. – с. 20 – 23.
24. Верига Ю.А. Фінансова звітність підприємств України: сучасний стан і шляхи удосконалення // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 22 – 23.
25. Вигнанець І.О., Михайлова С.Т., Косовський О.З., Жовковська Т.Т. Показники доходності і рентабельності підприємства / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.178 – 179.
26. Вимоги Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо аудиторської перевірки відкритих акціонерних товариств підприємств-емітентів облігацій (крім комерційних банків, інституціональних інвесторів). Затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.03.97 р. № 5.
27. Вовк В.М. Використання комп’ютерних технологій у виробленні управлінських рішень на підприємстві // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 412 – 415.
28. Войнаренко М.П., Рзаєва Т.Г. Деякі аспекти вдосконалення економічного аналізу / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.173 - 174.

- 29.Вороніна В.Л. Дохід як важлива облікова категорія // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.12 – 14.
- 30.Гаврилова В.А., Беленькая В.Н. Методика оценки финансового положения предприятия в условиях рынка. – Санкт Петербург : СПГФИ, 1992. –89 с.
- 31.Гайдаенко О.Н. Вопросы совершенствования экономического анализа в условиях перехода на национальные стандарты // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.185 – 187.
32. Галушко О.М. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств галузі пивоварства в Україні: Автореферат. Дис. на пошук вчен. ступ. канд. економ. наук (08.00.12) – Т: ТІНГ, 1993.
- 33.Горицкая Н.Г. Бухгалтерский учет и финансовый анализ: Практическое пособие. – К.: ООО Редакция газеты “Бухгалтерия.Налоги.Бизнес ”, 2001. – 288 с.
- 34.Горчаков А.А., Орлова И.В. Компьютерные экономико-математические модели. – М.: Компьютер, ЮНТИ. –1995. – 136 с.
- 35.Государственные финансы : Учебное пособие для студентов экономических вузов и факультетов / Под ред. В.М.Федосова, С.Я. Огородника, В.Н. Суторминой. – К.: Лыбидь, 1991. – 276 с.
- 36.Добашена И.В., Миркин Я.М. АРМ экономиста-аналитика // Бухгалтерский учёт. – 1991. - № 10. – с. 21 – 23.
- 37.Евенко Л.И. Организационные структуры управления промышленными корпорациями США. – М. : Наука, 1993. – 349 с.
- 38.Ефимова О.В. Анализ финансовой устойчивости предприятия // Бухгалтерский учёт. – 1993. - № 9. – с. 19 – 24.

39. Ефимова О.В. Как анализировать финансовое положение предприятия ? – М.: Бизнес – школа, 1994. – 84 с.
40. Єпіфанов А.О., Сало І.В., Д'яконова І.І. Бюджет і фінансова політика України. – К.: Наукова думка, 1997. – 302 с.
41. Жданов С.А. Экономические модели и методы в управлении. – М.: Дело и Сервис, 1998. – 176 с.
42. Жданова Л.А. Организация и управление капиталистической промышленной фирмой . - М.: УДН, 1987. – 212 с.
43. Завгородний В. Общие принципы организации бухгалтерского учёта, экономического анализа и внутреннего аудита в условиях применения ПЭВМ и функционирования АРМ бухгалтера // Бухгалтерский учёт и аудит. – 1994. – № 1. – с. 21 – 29.
44. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу і аудиту. – К.: А.С.К., 1998. – 768 с.
45. Задорожний З.В. Деякі питання фінансового та управлінського обліку // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.31 – 33.
46. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.97р. зі змінами та доповненнями.
47. Закон України від 16.07.99.р. № 996 – ХІУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, зі змінами і доповненнями.
48. Залізко І.В., Швець В.Є. Інтегрована оцінка фінансового стану підприємства в забезпеченні підприємницьких пріоритетів // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). Випуск 4 / НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол. : відповідальний редактор М.І.Долішній . –Львів, 1998. – с.236 – 247.

- 49.Заросило А.П., Марушевська В.І. Організація аналітичної роботи в умовах змішаної економіки // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко. – К.: КНЕУ, 2000. – с.195 – 197.
- 50.Засадний Б.А. Суть “Звіту про фінансові результати” за ПБО 3 // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.35 – 36.
- 51.Зудилин А.П. Анализ хозяйственной деятельности предприятий развитых капиталистических стран. – М.: Институт дружбы народов, 1986. – 194 с.
- 52.Калабухова С.В. Аналіз величини резерву сумнівних боргів та пошук шляхів прискорення повернення сумнівної дебіторської заборгованості // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.199 – 200.
- 53.Каминский О., Мороз Ю. Экспресс - анализ финансового состояния предприятия // Финансовая тема. – 1997. - № 3. – с. 3 – 4.
- 54.Карлберг К. Excel для Windows в вопросах и ответах: Пер. с англ. – СПб.: ВHV - Санкт_Петербург, 1995. – 416 с.: ил.
- 55.Качалин В.В. Финансовый учёт и отчётность в соответствии со стандартами GAAP . – М. : Дело, 1998. – 432 с.
56. Качмарик Я.Д., Хуткий Р.І. Аналіз ефективності та інвестиційної привабливості фінансування підприємств // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на

- початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 475 – 482.
57. Кашенко О.Л., Борисова В.А. Финансовое планирование и регулирование развития предприятия. – Суммы : Казацкий Вал, 1997. – 34 с.
58. Кітовскі Є. Спроба верифікації діагностичної вірогідності синтетичних методів оцінки фінансової ситуації фірми // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 336 – 341.
59. Ковалёв В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций, Анализ отчётности. 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.: ил.
60. Ковалёв В.В. Финансовый анализ. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 412 с.
61. Козлов Н.В., Бочаров Е.П. Перспективный экономический анализ. – М.: Финансы, 1987. – 256 с.
62. Колодійчук В.А. Сучасні підходи до оцінки ефективності зернопереробного підкомплексу АПК // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). Випуск 4 / НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол. : відповідальний редактор М.І.Долішній . –Львів, 1998. – с.339 – 348.
63. Комаринський Я., Яремчук І. Фінансово-інвестиційний аналіз : Навчальний посібник. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, Агентство “Книга пам’яті України”, 1996. – 438 с.
64. Корецький Б.М., Марчук Л.В. Напрямки використання звіту про рух грошових потоків для оцінки платоспроможності суб’єктів господарювання в Україні // Наукові записки . Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. Випуск 9. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – с.28 – 31.

- 65.Коробов М.Я.Фінанси промислового підприємства : Підручник. – К.: Либідь, 1995. – 160 с.
- 66.Крупка М.І., Береський Я.О., Реверчук С.К. Актуальні проблеми розвитку підприємництва в Україні. – Львів: 1999. – 256 с.
- 67.Крупка Я. Оцінка діяльності підприємств за грошовими потоками // Наукові записки. Серія : економіка.- 2001. - № 7. – Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка. – с. 188 - 190.
- 68.Крупка Я.Д. Розкриття інформації про грошові потоки підприємств // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.47 – 49.
- 69.Крушевський А.В. Довідник по економіко-математичних моделях і методах. – К.: Наукова думка, 1992. – 208 с.
- 70.Крылова Т.Б. Выбор партнёра : анализ отчётности капиталистического предприятия. – М. : Финансы и статистика, 1991 . – 168 с.
- 71.Курсом реформ – облік 2000: Навчально-практичний посібник. Ч.11. – Дніпропетровськ : ТОВ “Баланс-клуб”, 2000. –294 с.
- 72.Лахтіонова Л.А. Місце і роль фінансового аналізу в сучасних умовах господарювання // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко. – К.: КНЕУ, 2000. – с.202 – 204.
- 73.Левицька Г. Методи прогнозування у фінансовому менеджменті підприємства // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 407 – 409.

74. Лежненко Л.І. Методика аналізу фінансового стану підприємства на основі звітності // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко. – К.: КНЕУ, 2000. – с.226 – 228.
75. Либерман В.Б. Автоматизированная система обработки экономической информации на предприятиях . – М. : Экономика, 1981. – 183 с.
76. Литвин Б.М. Аналіз ринку будівельних матеріалів в Україні // Наукові записки . Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. Випуск 9. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – с.4-7.
77. Лучко М.Р. Облік в управлінні бізнесом: зарубіжний досвід. – К.: Облікінформ, 1997. – 134 с.
78. Лукомский Я.И. Теория корреляции и её применение к анализу производства. Изд. 2-е. – М. : Госстатиздат, 1981. - 234 с.
79. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс : принципы, проблемы и политика. В 2 т. : Пер. с англ. – Т. 2. – 400 с.
80. Малич В.А. Анализ финансовой деятельности предприятия. - Санкт Петербург СП б ДНТП, 1992. – 60 с.
81. Матієнко-Зубенко І.І. Інформаційне забезпечення економічного аналізу // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.206 – 208.
82. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій. Затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.97. № 81.

83. Методические положения по оценке финансового состояния предприятия и установления неудовлетворительной структуры баланса // Новое в бухгалтерском учёте и отчётности в Российской Федерации: Сб. нормат. док. с комент. П.С.Безруких. Вып.3. – М.: СВЕА, 1995. – 96 с.
84. Методичні рекомендації з аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій. Лист Державної податкової адміністрації України від 27.01.98 р.
85. Мец В.О. Аналіз рентабельності капіталу за даними фінансової звітності // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.208 – 210.
86. Михайлишин М.Я. Деякі теоретичні положення аналізу фінансового стану підприємств в умовах переходу на міжнародну систему бухгалтерського обліку // Наукові записки . Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. Випуск 9. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – с.144 – 146.
87. Михайлова С.Т., Пиріг І.М., Білейчук В.С. Показники доходу підприємства / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.182 - 183.
88. Мних Є.В. Аналіз фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємств. Навчальний посібник. – К.: НМК ВО, 1993. – 60с.
89. Мних Є.В. Організація економічного аналізу в умовах ринкової економіки // Бухгалтерський облік і аудит. – 1994. - № 2. – с.17 – 19.
90. Мних Є.В. Сучасна трансформація економічного аналізу діяльності господарюючого суб’єкта // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів)

- бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.76 – 78.
91. Мних Є.В., Буряк П.Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві. – Львів: Світ, 1998. – 236 с.
92. Мных Е. Функциональная роль экономического анализа в условиях рыночной экономики // Бухгалтерский учёт и аудит. – 1994. - № 2. - с. 18-20.
93. Ніп'яліді О.Ю. Аналіз фінансового стану : економіко-математичний аспект. // Вісник ТАНГ. 2001. - Випуск 12. – Тернопіль: Економічна думка. – с.121-125.
94. Ніп'яліді О. Удосконалення обліку і контролю фінансових результатів підприємств в умовах переходу на міжнародні стандарти обліку. Збірник наукових праць ТАНГ : Випуск 3 . – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – с.226-239.
95. Ніп'яліді О. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку – основа нових стандартів обліку України. Збірник наукових праць кафедри економіки, обліку і контролю в невиробничій сфері ТАНГ: Випуск 2 / Науковий редактор – доктор економічних наук, професор Фаріон І.Д.– Тернопіль: Економічна думка, 1998. – с. 312 - 314.
96. Ніп'яліді О. Оцінка фінансового становища підприємства в умовах переходу до ринкової економіки // Наукові записки . Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. Випуск 9. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – с.235 – 237.
97. Ніп'яліді О. Принципи стандартизації фінансової звітності підприємств України за міжнародною системою бухгалтерського обліку. Щорічник ТАНГ. - Тернопіль: Економічна думка, 1999. – с. 226 - 227.
98. Ніп'яліді О. Розробка нових облікових стандартів України та можливі стратегії їх впровадження. Збірник наукових праць кафедри економіки, обліку і контролю в невиробничій сфері ТАНГ: Випуск 2 / Науковий

- редактор – доктор економічних наук, професор Фаріон І.Д. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – с. 365 - 366.
99. Ніпіаліді О. Становлення й адаптація фінансової звітності як інформаційної бази аналізу фінансового стану в умовах ринку // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І Франка. – 2001. – с. 34 - 37.
100. Ніпіаліді О. Формування засад аналізу фінансового стану в контексті розвитку теорії економічного аналізу // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 165 - 166.
101. Ніпіаліді О. Вимоги до нових стандартів обліку і звітності для аналізу фінансових результатів та фінансового стану підприємств. Збірник наукових праць кафедри економіки, обліку і контролю в невиробничій сфері ТАНГ: Випуск 2 / Науковий редактор – доктор економічних наук, професор Фаріон І.Д. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – с.185 - 186.
102. Ніпіаліді О. Прийняття управлінських рішень: аналітичний і інформаційний аспект // Наукові записки. Серія : економіка.- 2001. - № 7. – Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка. – с. 176 - 179.
103. Олейко В.М. Складові комп’ютерного моделювання. Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження”. – Тернопіль Економічна думка. –с. 189 – 190.
104. Орлова В.К. Методика розрахунку показників фінансового стану підприємства // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 465 – 470.
105. Палий В.Ф. Новая бухгалтерская отчётность, Содержание и методика анализа. – М.: Контролинг, 1991. – 64 с.

106. Палий В.Ф. Хозрасчётный доход и самофинансирование, Вопросы учёта и анализа. – М.: Финансы и статистика, 1990 . – 182 с.
107. Парасій-Вергуненко І.М. Методичні аспекти удосконалення обліку та аналізу фінансових результатів в умовах ринкових відносин // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 44 – 47.
108. Пилипів Н.І. проблема розвитку інформативності бухгалтерської звітності // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 155 – 157.
109. Пликус И.И., Попов А.В., Шапочка Н.К. Особенности анализа финансовых результатов предприятия в условиях инфляции / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.77 – 79.
110. Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Нам Г.Г. та ін. Фінанси підприємств. Підручник. 3-тє видання, перероблене та доповнене. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с., іл.
111. Покропивний С.Ф., Іваненко Б.М., Верещак І.П., Панков О.М. та ін. Економіка підприємства: Підручник. – Ч.2 / За ред. С.Ф Покропивного. – К.: Хвиля – Прес, - Донецьк : МП “Поиск”, 1995. – 280 с.
112. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87.
113. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237.
114. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20.

115. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290.
116. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. №318.
117. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87.
118. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 “Консолідована фінансова звітність”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.07.99 р. № 176.
119. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємства”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39.
120. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87.
121. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87, зі змінами і доповненнями.
122. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 “Звіт про власний капітал”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87.
123. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 ”Запаси”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246.
124. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих витрат. Затверджене постановою Правління Національного Банку України від 27.03.98 р. № 22.
125. Попович П.Я. Економічний аналіз та аудит на підприємстві. Видання третє, перероб. і доп. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 209 с.
126. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.98 р. № 419.

127. Приходько Н.С. Проблеми теоретичних основ економічного аналізу // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 160 – 161.
128. Радионова В.М., Федотова М.А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. – М.: Перспектива, 1995. – 98 с.
129. Розенберг А.Д. Использование баланса для анализа кредитоспособности // Деньги и кредит. – 1991 – с. 37 – 40.
130. Русак Н.А., Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования. – Минск : Высшая школа, 1997. – 141 с.
131. Рындин А.Р., Шамаев Г.А. Организация финансового менеджмента на предприятии. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 116 с.
132. Рязов И.Н. Общая теория статистики: Учебник для студентов экономических специальностей вузов. 4-е изд.: перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 383 с.
133. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – Минск: Экоперспектива, 1993. – 498 с.
134. Сало І.В. Організація фінансового аналізу та контролю в умовах впровадження нової фінансово-кредитної системи України. – Суми : Свобожанщина, 1995. – 24 с.
135. Саркисян С.А., Ахундов В.М., Минаев Э.С. Анализ и прогноз развития больших технических систем. – М.: Наука, 1982. – 142 с.
136. Севрук М.А. АРМ экономиста-аналитика промышленного предприятия на базе персональных ЭВМ. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 191 с.
137. Севрук М.А. Экономический анализ в условиях самостоятельности предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 192 с.
138. Сидоренко-Мельник Г.М. Деякі аспекти вдосконалення оцінки фінансової сталості господарюючих суб’єктів споживчої кооперації // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 172 – 177.

139. Скворцов Н.Н. Как разработать бизнес-план предприятия ? – К.: Техника, 1995. – 96 с.
140. Соколовская З.Н. Экономический анализ и прогнозирование деятельности предприятий и организаций. – Одесса: ОЦНТ и ЭИОКФА, 1995. – 144 с.
141. Сопко В.В, Мельничук Г.М., Науменко Г.О. Облік та аналіз в управлінні підприємством. – К. : Техніка, 1992 . – 182 с.
142. Сопко В.В. Методика анализа баланса предприятия. – К.: Лоран, 1994. – 24 с.
143. Сопко В.В. Методика визначення фінансового становища підприємств за даними балансу // Бухгалтерський облік і аудит. – 1995.- № 12. – с. 2 –8.
144. Статистичний щорічник Тернопільської області за 1999 рік // Обласне управління статистики. – Тернопіль :Облстат, 2000. – 325 с.
145. Статистичний щорічник України за 1999 рік // Держкомстат. – К.: Техніка, 2000. – 436 с.
146. Стеців Р.І. Роль визначення суті та змісту економічного аналізу для оптимізації управлінських рішень // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 168 – 171.
147. Сторожик М.І., Ріжко Л.І., Горін І.І. Оцінка показників обліку і звітності регіональних підприємств з позиції фінансового менеджменту // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). Випуск 4 / НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол. : відповідальний редактор М.І.Долішній . –Львів, 1998. – с.302 - 310.
148. Сторожук В.П., Сторожук В.В. Про застосування багатofакторних регресійних моделей в економічних дослідженнях / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.144 – 145.

149. Стоянова Е. Финансовый менеджмент. – М.: Перспектива, 1995. – 194с.
150. Ткач В.И., Ткач М.В. Международная система учёта и отчётности. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 158 с.
151. Толстова Л.П. Проблемы признания и достоверности оценки процентных доходов коммерческого банка // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.166 - 168.
152. Томас П.Карлин Анализ финансовых отчётов (на основе GAAP). – М.: Инфра – М, 1998. –448 с.
153. Фарион И.Д. Анализ эффективности использования производственного потенциала в условиях перехода к рыночной экономике. – Харьков : Основа, 1992. – 328 с.
154. Финансовый менеджмент: теория и практика : Учебник / Под ред. Е.С.Стойковой. – М. : перспектива, 1997. –574 с.
155. Ходзицька В.В. Призначення звіту про рух грошових коштів для прогнозування грошових потоків підприємства // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 138 – 140.
156. Холод З.М., Чорняк О.З Сучасна фінансова звітність: проблеми трансформації та уніфікації // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). Випуск 4 / НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол. : відповідальний редактор М.І.Долішній . –Львів, 1998. – с.453 – 458.
157. Чечета А.П. Анализ финансового состояния предприятия // Бухгалтерский учёт. – 1992. - № 5. – с. 8 – 13.
158. Чечета А.П. Оценка финансового положения предприятия // Бухгалтерский учёт. – 1992. - № 10. – с. 13 –15.

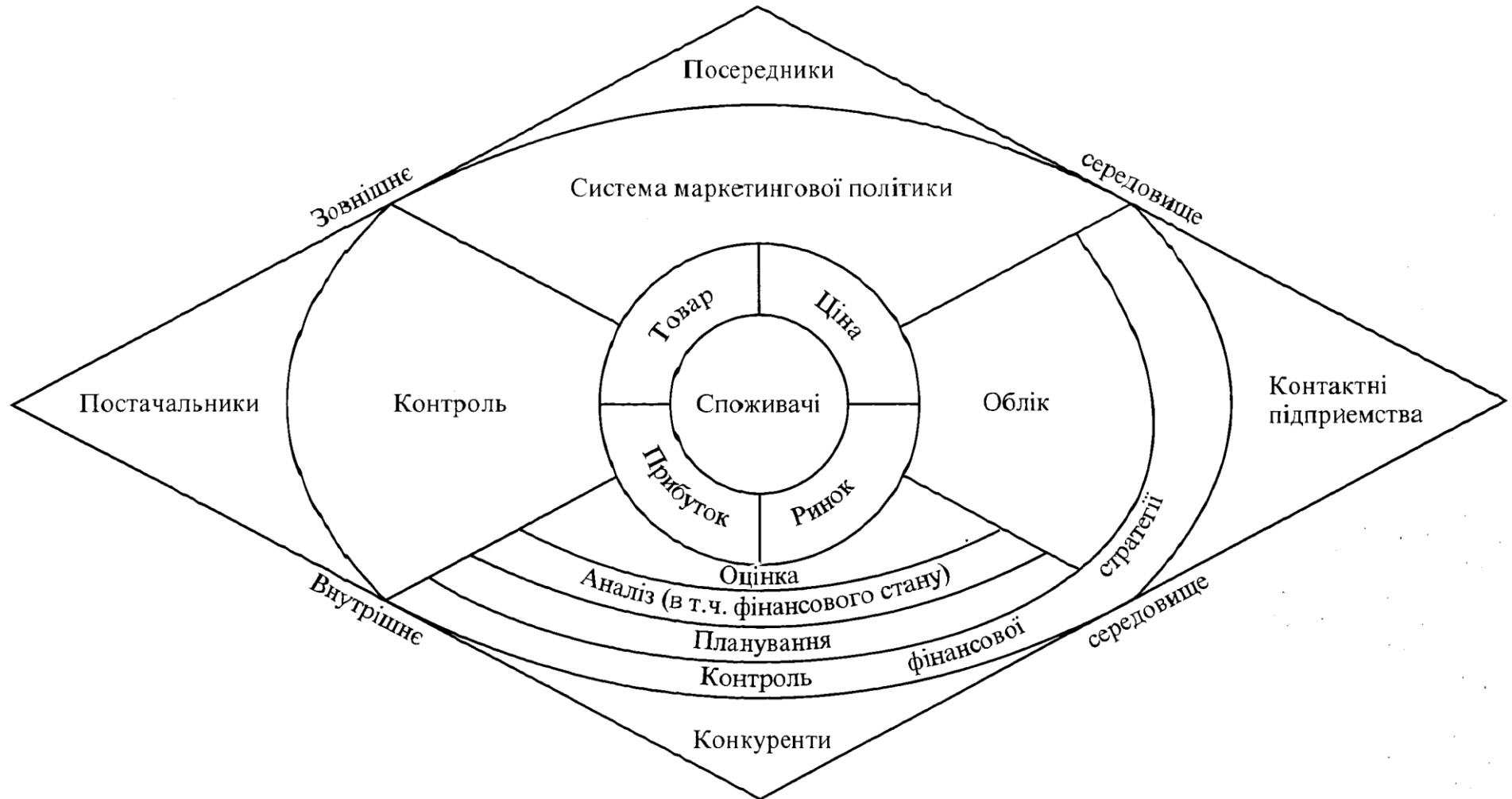
159. Чугаєв А.О. Аналіз грошових потоків : нові можливості та завдання // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні”. 18 – 18 жовтня 2000 р. / Відп. за випуск В.М. Івахненко . – К.: КНЕУ, 2000. – с.228-229.
160. Чумаченко Н.Г. Бухгалтерский учёт: прошлое, настоящее ... будущее ?! // Світ бухгалтерського обліку. – 1997. - № 4 . –с.8-12.
161. Чупис А.В., Закоморный С.Н. Эффективность использования финансовых ресурсов предприятия. – Сумы : Изд-во Козацький вал. – 1997. – 28 с.
162. Шерстюк О.Л. Облікова політика як основа формування фінансової звітності // Науково-практичний журнал “Регіональні перспективи”. 2001. - № 2 – 3. – Кременчук: Перспективи. - с. 98 – 101.
163. Шишкин А.К., Микроков В.А., Дышкант И.Д. Учёт, анализ, аудит на предприятии. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. –495 с.
164. Шкарабан С.І. Економічний аналіз в умовах ринкової економіки / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.3 – 4.
165. Штанько В.М. Функції виробничого менеджменту // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 448 – 450.
166. Штейнбук И.М. Перспективное финансовое планирование: методы и модели. – Рига : Фина, 1991. – 158 с.
167. Щураков В.В., Датбегов Д.М., Ясеновский С.В. Персональные ЭВМ и их использование для организации автоматизированных рабочих мест // Бухгалтерский учет. –1987. - № 10. –с. 7 – 10.

168. Экономический анализ хозяйственной деятельности / Под ред Шеремета А.Д. – М.: Экономика, 1979. – 376 с.
169. Энкин В.Г. Финансово-хозяйственная деятельность: методика анализа. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 188с.
170. Юденко В.А. Аналіз та прогнозування грошових потоків на підприємстві / Матеріали науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль: Економічна думка, 1997. – с.107 – 108.
171. Якимів І.В., Якимів О.В. Придатність звіту про рух грошових коштів для користувачів фінансової звітності // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 369 – 374.
172. Ямборко Г.А. Вплив облікової політики на фінансові результати підприємства // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Бухгалтерський облік в Україні на початку ХХІ століття”. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка. – 2001. – с. 326 – 331.
173. Яцків М.І. Теорія економічного аналізу. – Львів: Світ, 1993 .- 215 с.
174. Altman E.I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy // Journal of Finance, Sept. 1968. – pp. 591 – 607.
175. Brigham E.F., Gapenski L.C. Financial Management : Theory and Practice/ - Chicago; New York; San Francisco ect.: Dryden Press, 1994. – 425 p.
176. Cravens W.D., Lamb W.C. Strategic Marketing: Cases and Application. – Homeward, Illinois : 1991. - 754p.
177. Economic Outlook P. OECD, 1991. – 324 p.
178. Geißler G., Reinecke G., Schaffranka K. Rechnungsführung und Statistik. Grundlehrgang . – Berlin.- 1979. – 325 s.

179. Strategic Financial Managment / R.G. Clarke, B. Wilson, R.N. Daines, S.D.Nadauld. – Homewood (111) : Irwin, 1994. – 203 p.

Додаток А

Складові фінансової стратегії та концепції маркетингової діяльності

Додаток Б

Порівняння визначень принципів за міжнародними і національними стандартами бухгалтерського обліку

П(С)БО	МСБО
1. Принцип автономності - кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;	1. Принцип автономності підприємства або принцип одиниці обліку (accounting entity). Відповідно до цього принципу господарська одиниця, яка ідентифікується в обліку і звітності, відділяється від її власників, співвласників, інших підприємств чи працівників. Одиниця обліку - це кожне окреме підприємство, відносно якого ведеться бухгалтерський облік і складається фінансова звітність;
2. Єдиний грошовий вимірник - вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці;	2. Принцип грошового виміру, або грошової оцінки (money measurement). Він передбачає, що гроші є загальним вимірником, за допомогою якого здійснюється господарська діяльність;
3. Принцип безперервності - оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі;	3. Принцип безперервності, або принцип триваючої діяльності (going – concern concept). Він означає, що бухгалтерські працівники впевнені у продовженні діяльності господарської одиниці протягом розумного періоду. Якщо відсутнє свідчення про зворотне, а також що господарська одиниця не буде ліквідована у найближчому майбутньому. Цей принцип є основою для включення у баланс статей за їх фактичною собівартістю;
4. Принцип історичної (фактичної) собівартості - пріоритетною є оцінка активів підприємства виходячи з витрат на виробництво та придбання;	4. Принцип собівартості (cost concept). У бухгалтерському обліку оперують із собівартістю засобів, а не з їх ринковою ціною;
5. Принцип переважування сутності над формою - операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;	5. Принцип матеріальності (materiality concept) полягає у тому, що в бухгалтерському обліку нехтують незначними обставинами і той же час враховують всі суттєві. До суттєвих відносять ті ділові операції, в результаті яких змінюється фінансовий стан підприємства;
6. Принцип періодичності - можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності;	6. Принцип періодичності (periodicity). Господарська діяльність підприємства штучно може бути розділена на періоди. З огляду на це найважливішим у бухгалтерському обліку є факт віднесення кожної ділової операції чи події до певного звітного періоду;
7. Принцип нарахування або відповідність доходів і витрат для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;	7. Метод нарахування (accrual basis) - це принцип запису бухгалтерських операцій в момент їх здійснення. Це означає, що доходи та витрати записують тоді, коли вони нараховані. Цей принцип вважається найкращим порівняно з методом витоку грошових коштів (cash basis), коли запис доходів та витрат проводять тільки в момент надходження чи виплати грошей незалежно від періоду, до якого вони відносяться;
8. Принцип обачності - застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та втрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;	8. Принцип консерватизму або обачності (conservatism concept) полягає в тому, що доходи та витрати враховують тоді, коли можливість та їх одержання стає цілком визначеною подією. Обачність - це більша готовність до обліку потенційних збитків чи пасивів, ніж до обліку потенційних прибутків чи активів. Таким чином, принцип дозволяє зменшити ризик рішень, які приймаються;

Продовження додатку Б

<p>-----</p>	<p>9. <u>Принцип реєстрації доходів, або принцип реалізації (realization concert).</u> Він визначає особливості реєстрації (запису) доходу. Його сутність полягає в тому, що відповідно до методу нарахування передбачається запис доходу тоді, коли він зароблений або отриманий. Дохід одержаним у тому разі, якщо одержано готівкові гроші за товари чи послуги. Якщо управлінська ланка не впевнена в тому, що вся заборгованість по сплаті проданих товарів буде погашена, у звіті про прибуток нараховують резерв для цих безнадійних боргів у тому ж звітному періоді, в якому одержано валову виручку від реалізації продукції та послуг. Хоча більша частина доходів реєструється в момент реалізації, існують винятки, наприклад метод поетапного виконання контракту (percentage of completion method) та метод продажу (installment method).</p>
<p>9. <u>Принцип послідовності</u> - постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та фінансової звітності в момент їх виникнення незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;</p>	<p>-----</p>
<p>10. <u>Принцип повного висвітлення</u> - фінансова звітність, повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі.</p>	<p>-----</p>
<p>-----</p>	<p>10. <u>Принцип відповідності (matching concert).</u> Він визначає вибір періоду для реєстрації витрат. У звітному періоді відображають тільки ті витрати, які виникли для отримання доходу звітного періоду. Якщо взаємозв'язок між доходами і витратами звітного періоду важко визначити, рекомендується використати метод "раціонального та систематичного" розподілу витрат, близький за сутністю принципу відповідності;</p>
<p>-----</p>	<p>11. <u>Принцип подвійного запису або двосторонності (double entry).</u> Він обумовлює запис кожної операції двічі: в дебет одного і в кредит другого рахунку.</p>

Додаток В
Горизонтальний аналіз фінансової звітності ВАТ "Борщівхлібопродукти", тис.грн.

Стаття балансу	Код рядка	1998	1999	2000	Відхилення			
					1999 до 1998		2000 до 1999	
					абсолютне +;-**	відносне %***	абсолютне +;- ^x	відносне % ^{xx}
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього необоротних активів (Р.І)	080	1415,2	1371,1	1277,4	-44,1	-3,1	-93,7	-6,83
Товари: купівельна вартість	140	682,1	119,7	77,0	-562,4	-82,5	-42,7	-35,67
продажна вартість*	142	682,1	119,7	77,0	-562,4	-82,5	-42,7	-35,67
Інші статті: всього		387,3	477,8	286,1	+90,5	+23,3	-191,7	-40,12
Розрахунки з дебіторами: податкові	210	4,5	12,8	—	+8,3	+184,4	—	—
з бюджетом	170	10,7	12,0	8,5	+1,3	+12,1	-3,5	-29,17
по авансах виданих	180	2062,4	2378,0	2306,4	+315,6	+15,3	-71,6	-3,01
Інші дебітори всього:		928,3	1128,1	1048,7	+199,8	+21,4	-79,4	-7,04
Всього: оборотних активів (Р.ІІ)	260	1069,4	597,5	3726,7	-471,9	-44,1	-417,6	-10,08
Витрати майбутніх періодів (Р.ІІІ)	270	1,8	1,7	1,2	-0,1	-5,6	-0,5	-29,41
БАЛАНС (актив)	280	5492,3	5499,5	5005,3	+7,2	+0,1	-494,2	-8,99
Статутний капітал	300	598,7	598,7	598,7	—	—	—	—
Додатковий капітал	330	1174,9	1128,1	1295,6	-46,8	-4,0	+167,5	14,85
Інші види (непокр. збиток)		309,8	335,4	(-184,3)	+25,6	+8,3	-519,7	-154,95
Всього за розділом І	380	2083,4	2062,2	1710,0	-21,2	-1,0	-352,2	-17,08
Короткострокові кредити банків	500	44,0	—	—	-44,0	-100,0	—	—
Позикові кошти	510	1803,8	1787,9	1814,1	-15,9	-1,0	+26,2	+1,52
Розрахунки з іншими кредиторами (всього)		1561,1	1649,4	1481,2	+88,3	+5,6	-168,2	-10,20
Всього за розділом ІV	620	3408,9	3437,3	3295,3	+28,4	+0,8	-142	-4,13
БАЛАНС (пасив)	640	5492,3	5499,5	5005,3	+7,2	+0,1	-494,2	-8,99

Додаток Д

Горизонтальний аналіз фінансової звітності ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство", тис.грн.

Стаття балансу	Код рядка	1998	1999	2000	Відхилення			
					1999 до 1998		2000 до 1999	
					абсолютне +;-**	відносне %***	абсолютне +;- ^x	відносне % ^{xx}
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього необоротних активів (Р.І)	080	139,1	279,7	253,7	+140,6	+101,0	-26	-9,29
Товари: купівельна вартість	140	1298,6	77,9	41,6	-1220,7	-94,0	-36,3	-46,60
продажна вартість*	142	1298,6	77,9	41,6	-1220,7	-94,0	-36,3	-46,60
Інші статті: всього		136,6	133,9	164,2	-2,7	-2,0	+30,3	+22,63
Розрахунки з дебіторами: податкові	210	—	1,4	—	+1,4	+100,0	—	—
з бюджетом	170	—	80,3	19,5	+80,3	+100,0	-60,8	-75,72
по авансах виданих	180	—	869,8	926,7	+869,8	+100,0	+56,9	+6,54
Інші дебітори всього:		1324,1	1485,8	1395,6	+161,7	+12,2	-90,2	-6,07
Всього: оборотних активів (Р.ІІ)	260	2759,3	2649,1	2547,6	-110,2	-3,99	-101,5	-3,83
Витрати майбутніх періодів (Р.ІІІ)	270	177,0	78,4	20,8	-98,6	-55,7	-57,6	-73,47
БАЛАНС (актив)	280	3075,4	3007,2	2822,1	-68,2	-2,2	-185,1	-6,16
Статутний капітал	300	141,9	282,5	256,5	+140,6	+99,1	-26,0	-9,20
Додатковий капітал	330	3,0	3,0	3,0	—	—	—	—
Інші види (непокр. збиток)		629,1	645,2	668,2	+16,4	+2,5	+23,0	-3,56
Всього за розділом І	380	774,0	930,7	927,7	+156,7	+20,2	-3,0	-0,32
Короткострокові кредити банків	500	120,4	—	44,4	-120,4	-100,0	+44,4	+100,0
Позикові кошти	510	1605,3	973,5	857,1	-631,8	-39,4	-116,4	-11,96
Розрахунки з іншими кредиторами (всього)		575,7	1103,0	992,9	+527,3	+91,6	-110,1	-9,98
Всього за розділом ІV	620	2301,4	2076,5	1894,4	-224,9	—	-182,1	-8,77
БАЛАНС (пасив)	640	3075,4	3007,2	2822,1	-68,2	-2,2	-185,1	-6,16

Додаток Е

Горизонтальний аналіз фінансової звітності ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство", тис.грн.

Стаття балансу	Код рядка	1998	1999	2000	Відхилення			
					1999 до 1998		2000 до 1999	
					абсолютне +;-**	відносне %***	абсолютне +;- ^x	відносне % ^{xx}
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього необоротних активів (Р.І)	080	321,0	301,0	288,0	-20,0	-6,2	-13,0	-4,3
Товари: купівельна вартість	140	382,0	8,0	5,0	-374,0	-97,9	-3,0	-37,5
продажна вартість*	142	382,0	8,0	5,0	-374,0	-97,9	-3,0	-37,5
Інші статті: всього		29,0	21,0	30,0	-8,0	-27,6	+9,0	+42,86
Розрахунки з дебіторами: податкові	210	2,0	1,0	—	-1,0	-50,0	—	—
з бюджетом	170	21,0	4,0	2,0	-17,0	-80,0	-2,0	-50,0
по авансах виданих	180	557,0	843,0	815,0	+286,0	+51,3	-28,0	-3,32
Інші дебітори всього:		200,0	379,0	384,0	+179,0	+89,5	+5,0	+1,32
Всього: оборотних активів (Р.ІІ)	260	1191	1256	1236,0	+65,0	-20,0	-20,0	-1,59
Витрати майбутніх періодів (Р.ІІІ)	270	—	—	—	—	—		
БАЛАНС (актив)	280	1512,0	1557,0	1524,0	+45,0	+2,9	-33,0	-2,12
Статутний капітал	300	57,0	57,0	57,0	—	—	—	—
Додатковий капітал	330	66,0	66,0	382	—	—	+316,0	+478,79
Інші види (непокр. збиток)		107,0	38,0	-202	-69,0	-64,5	-240,0	-631,58
Всього за розділом І	380	230,0	161,0	237	-69,0	-30,0	+76,0	-47,20
Короткострокові кредити банків	500	539,0	564,0	687	+25,0	+4,6	+123,0	+21,8
Позикові кошти	510	539,0	564,0	687	+25,0	+4,6	+123,0	+21,8
Розрахунки з іншими кредиторами (всього)		743,0	832,0	600,0	+89,0	+11,9	-232,0	-27,88
Всього за розділом ІV	620	743,0	832,0	600,0	+114,0	+8,9	-232,0	-27,88
БАЛАНС (пасив)	640	1512,0	1557,0	1524,0	+45,0	+2,9	-33,0	-2,12

- В загальну валюту балансу не входить: ** - Гр.4 - Гр.3; *** - (Гр.4 : Гр.3 x 100)-100%;^x - Гр.5 – Гр.4; ^{xx} - (Гр. 5 : Гр.4 x 100) -100%

Додаток Ж

**Основні показники діяльності хлібоприймальних підприємств
Тернопільської області**

Показники	1998		1999		2000	
	значення тис.грн.	%	значення тис.грн.	%	значення тис.грн.	%
ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"						
Обсяг реалізації	1942	100	1265	65,1	424	21,8
Собівартість	1337	100	891	66,6	362	16,9
Прибуток (збиток)	605	100	374	61,8	62	10,2
ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"						
Обсяг реалізації	1013,4	100	3344,4	330,0	1555,5	153,5
Собівартість	471,6	100	2783,8	590,3	1244,3	263,8
Прибуток	541,8	100	560,6	104,0	311,2	57,4
ВАТ "Борщівхлібопродукти"						
Обсяг реалізації	4143,8	100	1580,7	38,1	686,9	16,6
Собівартість	2752,3	100	891,1	32,4	370,0	13,4
Прибуток	1391,5	100	689,6	49,6	316,9	22,8

Додаток 3
Структурний аналіз балансу

Найменування показника	Код рядка	1998		1999		2000	
		Значення тис.грн.	% до загального підсумку	Значення тис.грн.	% до загального підсумку	Значення тис.грн.	% до загального підсумку
1	2	3	4	5	6	7	8
ВАТ "Борщівхлібопродукти"							
А К Т И В							
I. Незавершене будівництво	020	17,6	0,32	17,6	0,32	-	-
Залишкова вартість	030	1397,6	25,45	1345,5	2447,00	1277,4	25,52
Інші фінансові інвестиції	040	-	-	8,0	0,14	-	-
Усього за розділом I	080	1415,2	25,77	1371,1	24,93	1277,4	25,52
II. Виробничі запаси	100	167,9	3,06	157,6	2,86	184,6	3,71
Тварини на вирощуванні та відгодівлі	110	2,0	0,04	14,6	0,26	9,1	0,21
Незавершене виробництво	120	215,6	3,92	303,9	5,53	11,2	0,22
Товари	140	682,1	12,42	119,7	2,18	77,0	1,21
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги: чиста реалізаційна вартість	160	-	-	-	-	61,6	1,24
Дебіторська заборгованість з бюджетом	170	10,7	0,19	12,0	0,22	8,3	0,20
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	180	2062,4	37,5	2378,0	43,24	2306,4	46,10
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	934,6	17,02	1139,9	20,73	1048,7	21,01

Продовження додатку 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті	230	-	-	1,0	0,02	2,0	0,04
Інші оборотні активи	250	-	-	-	-	17,6	0,41
Усього за розділом II	260	4075,3	74,20	4126,7	75,04	3726,7	74,46
III. Витрати майбутніх періодів	270	1,8	0,03	1,7	0,03	1,2	0,02
БАЛАНС	280	5492,3	100,0	5499,5	100,0	5005,3	100,0
П А С И В							
Статутний капітал	300	598,7	10,90	598,7	10,89	598,7	11,96
Інший додатковий капітал	330	1192,5	21,71	1145,7	20,83	1295,6	22,20
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	292,2	5,32	317,8	5,78	(184,3)	-
Усього за розділом I	380	2083,4	37,93	2062,2	37,50	1710,0	34,16
IV. Короткострокові кредити банків	500	44,0	0,80	-	-	-	-
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	1803,8	32,85	1787,9	32,51	1814,1	36,25
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	116,8	2,13	237,3	4,32	230,0	4,61
Поточні зобов'язання з одержаних авансів	540	14,3	0,26	8,3	0,15	10,7	0,21
Поточні зобов'язання з бюджетом	550	70,5	1,28	141,9	2,58	21,0	0,42
Поточні зобов'язання з позабюджетних платежів	560	6,8	0,12	15,8	0,29	5,3	0,1

Продовження додатку 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Поточні зобов'язання зі страхування	570	22,1	0,40	33,0	0,60	47,1	1,0
Поточні зобов'язання з оплати праці	580	57,3	1,04	59,7	1,08	93,9	2,01
Інші поточні зобов'язання	610	1273,3	23,19	1153,4	20,97	1073,2	21,14
Усього за розділом IV	620	3408,9	62,07	3437,3	62,50	3295,3	65,84
БАЛАНС	640	5492,3	100,0	5499,5	100,0	5005,3	100,0
ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"							
А К Т И В							
I. Основні засоби: залишкова вартість	030	139,1	4,52	279,7	9,30	253,7	9,0
Усього за розділом I	080	139,1	4,52	279,7	9,30	253,7	9,0
II. Виробничі запаси	100	136,6	4,44	121,7	4,05	148,7	5,26
Тварини на вирощуванні та відгодівлі	110	-	-	5,5	0,12	3,3	0,12
Незавершене виробництво	120	-	-	6,7	0,22	-	-
Товари	140	1298,6	42,22	77,9	2,59	41,6	1,47
Чиста реалізаційна вартість	160	235,2	7,65	447,4	14,88	95,1	3,40
Дебіторська заборгованість з бюджетом	170	-	-	80,3	2,67	19,5	0,69
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	180	-	-	869,8	28,92	926,7	32,83
Дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	200	-	-	649,3	21,59	189,4	6,70
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	1088,9	35,41	375,0	12,47	1111,1	39,37

Продовження додатку 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті	230	-	-	14,0	0,47	9,5	0,33
Інші оборотні активи	250	-	-	1,5	0,05	2,7	0,1
Усього за розділом II	260	2759,3	89,72	2649,1	88,09	2547,6	90,27
III. Витрати майбутніх періодів	270	177,0	5,76	78,4	2,61	20,8	0,73
БАЛАНС	280	3075,4	100,0	3007,2	100,0	2822,1	100,0
		П	А	С	И	В	
Статутний капітал	300	141,9	4,61	282,5	9,40	256,5	9,09
Інший додатковий капітал	330	265,0	8,62	278,0	9,25	671,1	23,77
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	367,1	11,94	369,9	12,30	0,1	0,01
Усього за розділом I	380	774,0	25,17	930,7	30,95	927,7	32,87
IV. Короткострокові кредити банків	500	120,4	3,91	-	-	44,4	1,57
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	1605,3	52,20	973,5	32,39	857	30,37
Векселі видані	520	-	-	60,0	2,11	60,0	2,13
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	93,7	3,05	884,2	29,42	881,9	31,26
Поточні зобов'язання з бюджетом	550	41,9	1,36	142,9	4,81	28,8	1,02
Поточні зобов'язання з позабюджетних платежів	560	-	-	3,5	0,13	-	-
Поточні зобов'язання зі страхування	570	49,4	1,61	9,1	0,05	4,3	0,15

Продовження додатку 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Поточні зобов'язання з оплати праці	580	10,3	0,33	3,3	0,13	17,9	0,63
Інші поточні зобов'язання	610	380,4	12,37	-	-	-	-
Усього за розділом IV	620	2301,4	74,83	2076,6	69,05	1894,4	67,13
БАЛАНС	640	3075,4	100,0	3007,2	100,0	2822,1	100,0
ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"							
А К Т И В							
I. Незавершене будівництво	020	4,0	0,26	4,0	0,25	4,0	0,28
Залишкова вартість	030	317,0	20,97	297,0	19,08	247,0	16,21
Інші фінансові інвестиції	045	-	-	-	-	37,0	2,42
Усього за розділом I	080	321,0	21,23	301,0	19,33	288,0	18,91
II. Виробничі запаси	100	25,0	1,66	15,0	0,96	4,0	0,26
Тварини на вирощуванні та відгодівлі	110	4,0	0,26	6,0	0,39	-	-
Товари	140	382,0	25,26	8,0	0,51	5,0	0,32
Чиста реалізаційна вартість	160	200,0	13,23	379,0	24,34	409,0	26,83
Дебіторська заборгованість з бюджетом	170	21,0	1,39	4,0	0,26	2,0	0,13
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	180	557,0	36,84	843,0	54,14	815,0	53,50
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	2,0	0,22	1,0	0,07	-	-
Грошові кошти в національній валюті	230	-	-	-	-	1,0	0,05
Усього за розділом II	260	1191,0	78,77	1256,0	80,67	1235,0	81,09
БАЛАНС	280	1512,0	100,0	1557,0	100,0	1524,0	100,0

Продовження додатку 3

1	2	3	4	5	6	7	8
П А С И В							
Статутний капітал	300	319,0	13,77	57,0	3,66	57,0	3,74
Інший додатковий капітал	330	89,0	3,84	66,0	4,24	382,0	25,06
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	284,0	12,26	38,0	2,44	(202,0)	-13,25
Усього за розділом I	380	692,0	29,88	161,0	10,34	237,0	15,55
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	-	-	-	-	687,0	45,08
Усього за розділом III	480	-	-	-	-	687,0	45,08
IV. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	561,0	24,22	675,0	43,35	557,0	36,55
Поточні зобов'язання з бюджетом	550	66,0	2,85	92,0	5,91	5,0	0,33
Поточні зобов'язання з позабюджетних платежів	560	22,0	0,95	34,0	2,18	3,0	0,19
Поточні зобов'язання зі страхування	570	13,0	0,56	19,0	1,22	30,0	1,97
Поточні зобов'язання з оплати праці	580	18,0	0,78	12,0	0,77	5,0	0,33
Інші поточні зобов'язання	610	399,0	17,23	-	-	-	-
Усього за розділом IV	620	1618,0	69,86	832,0	53,44	600,0	39,37
V. Доходи майбутніх періодів	630	6,0	0,26	-	-	-	-
БАЛАНС	640	2316,0	100,0	1557,0	100,0	1524,0	100,0

Додаток К
**Результати аналізу фінансового стану досліджуваних
 підприємств Тернопільської області із застосуванням коефіцієнтів**

Показники	Р О К И			
	1997	1998	1999	2000
1	2	3	4	5
ВАТ "Борщівхлібопродукти"				
Коефіцієнт покриття	1,23	1,20	1,20	1,13
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,56	1,00	1,03	1,05
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,003	—	0,003	0,0006
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,37	0,38	0,38	0,34
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,63	0,62	0,62	0,66
Співвідношення позикового і власного капіталу	1,68	1,64	1,67	1,93
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	—	—	—	—
Рентабельність продажу	0,03 (3%)	0,03 (3%)	0,009 (0,9%)	0 (збиток)
Коефіцієнт оборотності активів	0,0021	0,0002	0,00021	0 (збиток)
Рентабельність активів	0,63	0,62	0,24	0 (збиток)
Рентабельність капіталу	0,07	1,65	0,64	0 (збиток)
Рентабельність	0,03	0,03	0,008	0 (збиток)
ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"				
Коефіцієнт покриття	1,07	1,28	1,31	1,35
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,23	0,58	1,21	1,25
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	—	—	0,007	0,005
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,15	0,25	0,31	0,33
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,85	0,75	0,69	0,67
Співвідношення позикового і власного капіталу	5,81	2,97	2,23	2,04
Коефіцієнт забезпеченості, за кредитами	—	—	—	—

Продовження додатку К

Рентабельність продажу	0,00	0,0003 (0,03%)	0,0003 (0,03%)	0,00008 (0,008%)
Коефіцієнт оборотності активів	0,0001 (0,01%)	0,0001 (0,01%)	0,0001 (0,01%)	0,00003 (0,003%)
Рентабельність активів	0,0001 (0,01%)	0,0001 (0,01%)	0,0001 (0,03%)	0,00003 (0,003%)
Рентабельність капіталу	0,00051	0,0005	0,004	0,0001 (0,01%)
Рентабельність	0,0001	0,00031	0,00101	0,0003 (0,03%)
ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"				
Коефіцієнт покриття	1,07	0,94	0,90	2,06
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,22	0,69	1,47	2,04
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	—	—	—	0,002
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,24	0,12	0,10	0,16
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,75	0,76	0,88	0,84
Співвідношення позикового і власного капіталу	3,24	7,03	8,67	5,43
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	—	—	—	—
Рентабельність продажу	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)
Коефіцієнт оборотності активів	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)
Рентабельність активів	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)
Рентабельність капіталу	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)
Рентабельність	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)	0 (збитки)

Додаток Л

Динаміка чистого робочого капіталу, (тис.грн.)

Роки	Підприємства		
	ВАТ "Борщів-хлібопродукти"	ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"	ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"
1997	817,6	1745,0	194,0
1998	668,2	634,9	-91,0
1999	682,1	651,0	-140,0
2000	432,6	674,0	635,0
Середня величина по підприємству	650,125	936,225	149,5
Середня розрахункова величина *			575,81

Примітка: * - розрахована наступним чином: $(650,125+936,225+149,5) : 3$

Додаток М

Класифікація показників оцінки фінансового стану залежно від потреб користувачів

№ з/П	Показник	Джерело інформації	Користувачі						
			внутрішні			Зовнішні			
			[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Обсяг реалізації	Дані форми № 2				+	+	+	+
2	Прибутки (та збитки)	Рядок 170 форми №2			+	+	+	+	+
3	Рентабельність (Р)	Дані форми № 2				+	+		
4	Обороти за рахунками	Виписки банку				+			
5	Коефіцієнт загальної ліквідності (К _{зл}) (покриття)	БАЛАНС				+	+		
6	Коефіцієнт поточної ліквідності (К _{пл})	БАЛАНС				+	+		
7	Коефіцієнт миттєвої ліквідності (К _{мл})	БАЛАНС	+		+	+	+		
8	Ступінь заборгованості (К _{заб})	БАЛАНС	+	+	+		+		
9	Коефіцієнт забезпечення боргів (К _{з.б.})	БАЛАНС				+			+
10	Середній період оплати дебіторської заборгованості покупцями (t _д)	Дані форм №1 та № 2		+					
11	Середній період оплати кредиторської заборгованості покупцями (t _к)	Дані форм №1 та № 2		+		+			
12	Оборотність товаро-матеріальних запасів (К _{об})	Дані форм №1 та № 2	+	+				+	

Продовження додатку М

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13	Коефіцієнт покриття зобов'язань за рахунок запасів матеріальних цінностей ($K_{\text{покp.мат}}$)	Дані форм №1 та № 2				+	+		
14	Коефіцієнт спроможності підприємства оплатити свої поточні витрати ($K_{\text{спром.оплати витрат}}$)	Дані форми №2 БАЛАНС	+	+					
15	Коефіцієнт чистих оборотних коштів ($K_{\text{чок}}$)	БАЛАНС							
16	Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів перманентним капіталом ($K_{\text{заб.необор.активів}}$)	БАЛАНС	+						
17	Коефіцієнт захисту кредиторів ($K_{\text{зк}}$)	Дані форм №2 та № 3				+			
18	Коефіцієнт середнього проценту за залучення коштів (\bar{K})	Дані форм № 1 та № 3 БАЛАНС	+	+	+				
19	Коефіцієнт забезпечення акцій (K_A)	Дані форми № 2	+	+	+				+
20	Коефіцієнт чистого прибутку на одну акцію (K_1)	Дані форми № 2			+				
21	Коефіцієнт цінності акцій (K_2)	Дані форми № 2			+			+	
22	Коефіцієнт дивідендів в прибутку підприємства (K_3)	Дані форми № 2			+				
23	Рентабельність акцій (K_4)	Дані форми № 2			+				
24	Дивідендний вихід (K_5)	Дані форми № 2			+				
25	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{\text{фс}}$)	БАЛАНС	+		+	+	+	+	+
26	Коефіцієнт незалежності ($K_{\text{нз}}$)	БАЛАНС				+	+		
27	Коефіцієнт ділової активності (K_a)	Дані форм № 1 та № 2	+		+	+	+	+	+

Продовження додатку М

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
28	Коефіцієнт маневреності власних коштів (K_M)	БАЛАНС				+			
29	Коефіцієнт рентабельності активів (P_a)	БАЛАНС Дані форми № 2	+	+	+	+		+	
30	Коефіцієнт рентабельності продаж ($P_{ПР}$)	Дані форми № 2	+	+	+	+	+	+	
31	Коефіцієнт співвідношення чистих надходжень до суми боргу ($K_{ЧН}$)	$K_{ЧН} = \frac{(H_{см} \cdot n) - (З_м \cdot n) - З_i}{C_k},$ <p>де $H_{см}$ — середньомісячні надходження на рахунки позичальника протягом трьох останніх місяців (за винятком кредитних коштів); C_k — сума кредиту та відсотки за ним; n — кількість місяців дії договору кредиту; $З_м$ — щомісячні умовнопостійні зобов'язання позичальника (адміністративно-господарські витрати тощо); $З_i$ — сума інших зобов'язань (податкові платежі та сума інших зобов'язань перед кредиторами, що мають бути сплачені з рахунку позичальника, крім сум зобов'язань, строк погашення яких перевищує строк дії кредитної угоди)).</p>	+			+	+	+	

Продовження додатку М

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
32	Закриття кредитних договорів (Z_d)	<p>Z_d — характеризує наявність або відсутність фактів неповернення чи несвоєчасного повернення кредитів у минулому:</p> <ul style="list-style-type: none"> — кредит погашено без проблем — 1; — кредит погашено після відстрочки — 0,7; — кредитна угода прострочена — 0,1; — позичальник ухиляється від погашення боргу — 0. 					+		
33	Сплата відсотків за кредит (B_k)	<p>B_k — характеризує наявність або відсутність фактів неповернення чи несвоєчасного повернення відсотків за кредит у минулому:</p> <ul style="list-style-type: none"> — нараховані відсотки сплачені своєчасно — 1; — сплата відсотків прострочена — 0,1; — позичальник ухиляється від сплати відсотків — 0. 					+		
34	Клас позичальника в минулому (K_{Π})	<p>K_{Π} — характеризує платоспроможність позичальника в минулому</p> <p>А–Б дуже стійкий фінансовий стан, підприємство зі стійким фінансовим станом — 1;</p> <p>В — підприємство має ознаки фінансової напруги — 0,7;</p> <p>Г — підприємство підвищеного ризику — 0,5;</p> <p>Д — підприємство з незадовільним фінансовим станом — 0,3.</p>					+		

Додаток Н

Розрахунок інтегрального показника фінансового стану 1997 року

№ п/п	ВАТ "Борщівхлібопродукти"			ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"			ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"		
	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток
1	1,23	1	1,23	1,07	1	1,07	1,07	1	1,07
2	0,56	1	0,56	0,23	1	0,23	0,22	1	0,22
3	0,003	1	0,003	—	—	—	—	—	—
4	0,37	2	0,74	0,15	2	0,30	0,24	2	0,48
5	0,63	2	1,26	0,85	2	1,70	0,75	2	1,5
6	1,68	1	1,68	5,81	1	5,81	3,24	1	3,24
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	0,03	3	0,09	0,00	—	—	—	—	—
9	0,0021	3	0,0063	0,0001	3	0,0003	—	—	—
10	0,63	2	1,26	0,0001	2	0,0002	—	—	—
11	0,07	2	0,14	0,00051	2	0,00102	—	—	—
12	0,03	2	0,06	0,001	2	0,002	—	—	—
	Інтегральний показник		7,03	Інтегральний показник		9,11	Інтегральний показник		6,51

гр. 4 = гр. 2 * гр. 3

гр. 7 = гр. 5 * гр. 6

гр.10 = гр. 8 * гр. 9

Інтегральний показник = Σ гр. 4, 7, 10.

Продовження додатку Н

Розрахунок інтегрального показника фінансового стану 1998 року

№ п/п	ВАТ "Борщівхлібопродукти"			ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"			ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"		
	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток
1	1,20	1	1,20	1,28	1	1,28	0,94	1	0,94
2	1,00	1	1,00	0,58	1	0,58	0,69	1	0,69
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	0,38	2	0,76	0,25	2	0,50	0,12	2	0,24
5	0,62	2	1,24	0,75	2	1,50	0,76	2	1,52
6	1,64	1	1,64	2,97	1	2,97	7,03	1	7,03
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	0,03	3	0,09	0,0003	3	0,0009	—	—	—
9	0,0002	3	0,0006	0,0001	3	0,0003	—	—	—
10	0,62	2	1,24	0,0001	2	0,0002	—	—	—
11	0,07	2	3,3	0,005	2	0,001	—	—	—
12	0,03	2	0,06	0,00031	2	0,00062	—	—	—
	Інтегральний показник		10,5	Інтегральний показник		6,83	Інтегральний показник		10,42

Продовження додатку Н

Розрахунок інтегрального показника фінансового стану 1999 року

№ п/п	ВАТ "Борщівхлібопродукти"			ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"			ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"		
	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток
1	1,20	1	1,2	1,31	1	1,31	0,90	1	0,90
2	1,03	1	1,03	1,21	1	1,21	0,88	1	0,88
3	0,0003	1	0,0003	0,007	1	0,007	—	—	—
4	0,38	2	0,76	0,31	2	0,62	0,10	2	0,2
5	0,62	2	1,24	0,69	2	1,38	0,88	2	1,76
6	1,67	1	1,67	2,23	1	2,23	8,67	1	8,67
7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	0,009	3	0,027	0,0003	3	0,0009	—	—	—
9	0,00021	3	0,00063	0,0001	3	0,0003	—	—	—
10	0,24	2	0,48	0,0001	2	0,0002	—	—	—
11	0,64	2	1,28	0,004	2	0,008	—	—	—
12	0,008	2	0,016	0,00101	2	0,00202	—	—	—
	Інтегральний показник		7,7	Інтегральний показник		6,76	Інтегральний показник		12,41

Продовження додатку Н

Розрахунок інтегрального показника фінансового стану 2000 року

№ п/п	ВАТ "Борщівхлібопродукти"			ВАТ "Заліщицьке хлібоприймальне підприємство"			ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство"		
	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток	коефіцієнт	вагове значення	добуток
1	-1,13	1	1,13	1,35	1	1,35	2,06	1	2,06
2	1,05	1	1,05	1,25	1	1,25	2,04	1	2,04
3	0,0006	1	0,0006	0,005	1	0,005	0,002	1	0,002
4	0,34	2	0,68	0,33	2	0,66	0,16	2	0,32
5	0,66	2	1,32	0,67	2	1,34	0,84	2	1,68
6	1,93	1	1,93	2,04	1	2,04	5,43	1	5,43
7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	0	3	0	0,00008	3	0,00024	0	3	0
9	0	3	0	0,00003	3	0,00009	0	3	0
10	0	2	0	0,00003	2	0,00006	0	2	0
11	0	2	0	0,0001	2	0,0002	0	2	0
12	0	2	0	0,0003	2	0,0006	0	2	0
	Інтегральний показник		6,1	Інтегральний показник		6,6	Інтегральний показник		11,53

Додаток П

Розрахунок коефіцієнта взаємного сполучення Чупрова для визначення впливу величин факторів (коефіцієнтів) на рівень інтегральної оцінки фінансового стану досліджуваних підприємств

№ п/п	Назва фактора (коефіцієнта)	Оцінка	РІВЕНЬ ВПЛИВУ									РАЗОМ		
			Підприємство А*			Підприємство Б**			Підприємство В***			Підприємство А	Підприємство Б	Підприємство В
			високий	середній	низький	високий	середній	низький	високий	середній	низький			
1	Коефіцієнт оборотності запасів	≥1	3 (9) 1,286	3 (9) 1,286	1 (1) 0,143	2 (4) 0,571	3 (9) 1,3	2 (4) 0,571	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	2 (4) 0,571	7	7	7
2	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	>3	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	2 (4) 0,571	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	2 (4) 0,571	6	7	7
3	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	>3	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	2 (4) 0,8	1 (1) 0,2	2 (4) 0,8	1 (1) 0,333	1 (1) 0,333	1 (1) 0,333	6	5	3
4	Коефіцієнт покриття	1-1,5	2 (4) 0,667	2 (4) 0,667	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	2 (4) 0,667	1 (1) 0,167	2 (4) 0,7	2 (4) 0,7	2 (4) 0,7	6	6	6
5	Коефіцієнт швидкої (поточної) ліквідності	>1	2 (4) 0,5	3 (9) 1,125	3 (9) 1,125	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	2 (4) 0,667	8	6	6
6	Коефіцієнт абсолютної (загальної) ліквідності	>0,2	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	2 (4) 0,571	3 (9) 1,286	3 (9) 1,286	1 (1) 0,143	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	7	7	6
7	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	>0	1 (1) 0,2	2 (4) 0,8	2 (4) 0,8	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	5	6	6

Продовження додатку П

8	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	>0	3 (9) 1,286	3 (9) 1,286	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	2 (4) 0,667	1 (1) 0,167	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	7	6	6
9	Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	>0	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	2 (4) 0,667	1 (1) 0,167	6	6	6
10	Рентабельність продажу	>0,03	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	6	6	6
11	Коефіцієнт оборотності активів	>0,01	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	2 (4) 0,571	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	2 (4) 1	1 (1) 0,25	1 (1) 0,25	7	6	4
12	Рентабельність активів	>0,03	3 (9) 1,5	1 (1) 0,2	2 (4) 0,7	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	2 (4) 0,571	6	6	7
13	Рентабельність капіталу	>0,04	2 (4) 0,667	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	2 (4) 0,667	2 (4) 0,571	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	6	6	7
14	Рентабельність	>0,04	1 (1) 0,167	2 (4) 0,667	3 (9) 1,5	1 (1) 0,167	3 (9) 1,5	2 (4) 0,667	3 (9) 1,286	2 (4) 0,571	2 (4) 0,571	6	6	7
	ВСЬОГО		30 1,35 2,644	29 10,34 2,804	30 11,55 2,597	31 12,23 2,535	34 14,74 2,307	21 5,76 3,649	28 10,58 2,646	27 9,19 2,918	29 10,97 2,643	89 8,045	86 8,491	84 8,207

Примітка:

- * — ВАТ “Борщівхлібопродукти”
 ** — ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство”
 *** — ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”

Продовження додатку Р

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
17	Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів перманентним капіталом ($K_{\text{заб.необор.активів}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Коефіцієнт захисту кредиторів ($K_{\text{зк}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Коефіцієнт середнього проценту за залучення коштів (K)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Коефіцієнт забезпечення акцій (K_A)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Коефіцієнт чистого прибутку на одну акцію (K_1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Коефіцієнт цінності акцій (K_2)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Коефіцієнт дивідендів в прибутку підприємства (K_3)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Рентабельність акцій (K_4)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Дивідендний вихід (K_5)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{\text{фс}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Коефіцієнт незалежності ($K_{\text{нз}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Коефіцієнт ділової активності (K_a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Коефіцієнт маневреності власних коштів (K_m)	0	0	0	29	29	29	841	841	841
30	Коефіцієнт забезпечення кредитної операції (K_3)	0	0	0	30	30	30	900	900	900
31	Коефіцієнт рентабельності активів (P_a)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	Коефіцієнт рентабельності продаж ($P_{\text{пр}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Коефіцієнт співвідношення чистих надходжень до суми боргу ($K_{\text{чн}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Закриття кредитних договорів (Z_d)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Сплата відсотків за кредит (B_k)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Клас позичальника в минулому ($K_{\text{п}}$)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	ВСЬОГО СУМА							2946	2744	2584

Примітка:

- * — ВАТ “Борщівхлібопродукти”
 ** — ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство”
 *** — ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”

Додаток Ф
Сукупний коефіцієнт множинної кореляції*

$$\Delta^* = \begin{vmatrix} K_{kYX1} & K_{kYX2} & K_{kYX3} & K_{kYX4} & K_{kYX5} & K_{kYX6} & 0 \\ 1 & K_{kX1X2} & K_{kX1X3} & K_{kX1X4} & K_{kX1X5} & K_{kX1X6} & K_{kYX1} \\ K_{kX1X2} & 1 & K_{kX2X3} & K_{kX2X4} & K_{kX2X5} & K_{kX2X6} & K_{kYX2} \\ K_{kX1X3} & K_{kX2X3} & 1 & K_{kX3X4} & K_{kX3X5} & K_{kX3X6} & K_{kYX3} \\ K_{kX1X4} & K_{kX2X4} & K_{kX3X4} & 1 & K_{kX4X5} & K_{kX4X6} & K_{kYX4} \\ K_{kX1X5} & K_{kX2X5} & K_{kX3X5} & K_{kX4X5} & 1 & K_{kX5X6} & K_{kYX5} \\ K_{kX1X6} & K_{kX2X6} & K_{kX3X6} & K_{kX4X6} & K_{kX5X6} & 1 & K_{kYX6} \end{vmatrix}$$

$$\Delta = \begin{vmatrix} 1 & K_{kX1X2} & K_{kX1X3} & K_{kX1X4} & K_{kX1X5} & K_{kX1X6} \\ K_{kX1X2} & 1 & K_{kX2X3} & K_{kX2X4} & K_{kX2X5} & K_{kX2X6} \\ K_{kX1X3} & K_{kX2X3} & 1 & K_{kX3X4} & K_{kX3X5} & K_{kX3X6} \\ K_{kX1X4} & K_{kX2X4} & K_{kX3X4} & 1 & K_{kX4X5} & K_{kX4X6} \\ K_{kX1X5} & K_{kX2X5} & K_{kX3X5} & K_{kX4X5} & 1 & K_{kX5X6} \\ K_{kX1X6} & K_{kX2X6} & K_{kX3X6} & K_{kX4X6} & K_{kX5X6} & 1 \end{vmatrix}$$

Скориставшись раніше розрахованими значеннями парних коефіцієнтів кореляції визначимо величини Δ^* та Δ .

$$\Delta^* = \begin{vmatrix} 0,0244392 & 0,250053 & 0 & -0,09482 & -0,18728 & 0,085494 & 0 \\ 1 & 0,317724 & 0 & -5,50532 & 0,008873 & -0,05592 & 0,024439 \\ 0,3177241 & 1 & 0 & -0,05137 & -0,00208 & -0,02797 & 0,250053 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ -5,5053169 & -0,05137 & 0 & 1 & -0,01918 & -0,0283 & -0,094824 \\ 0,0088727 & -0,00208 & 0 & -0,01918 & 1 & -0,00197 & -0,187281 \\ -0,059223 & -0,02797 & 0 & -0,0283 & -0,00197 & 1 & 0,085494 \end{vmatrix}$$

$$\Delta^* = 3,041997$$

$$\Delta = \begin{vmatrix} 1 & 0,317724 & 0 & -5,50532 & 0,008873 & -0,05592 \\ 0,3177241 & 1 & 0 & -0,05137 & -0,00208 & -0,02797 \\ 0 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ -5,5053169 & -0,05137 & 0 & 1 & -0,01918 & -0,0283 \\ 0,0088727 & -0,00208 & 0 & -0,01918 & 1 & -0,00197 \\ -0,059223 & -0,02797 & 0 & -0,0283 & -0,00197 & 1 \end{vmatrix}$$

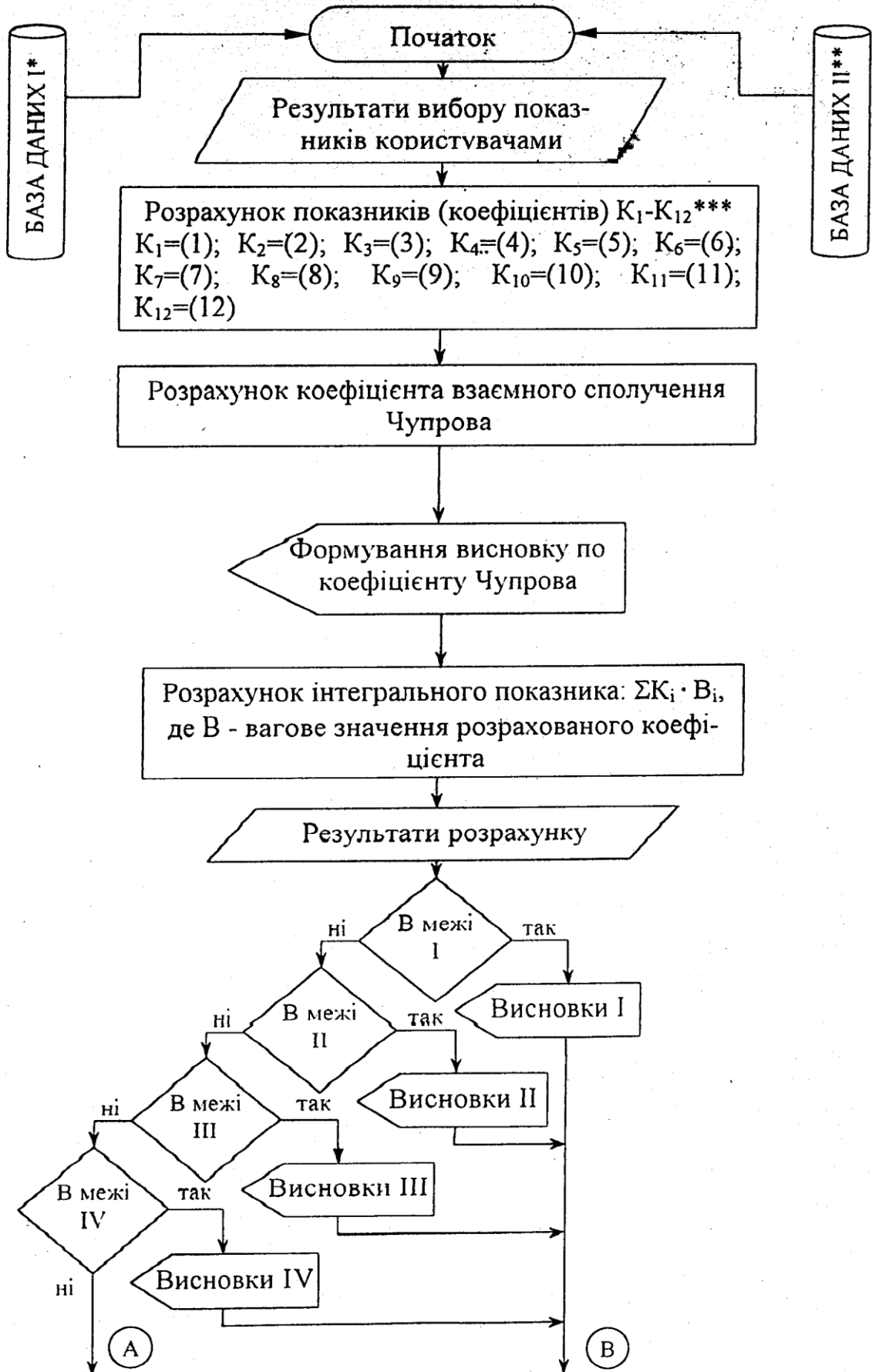
$$\Delta = 6,75987$$

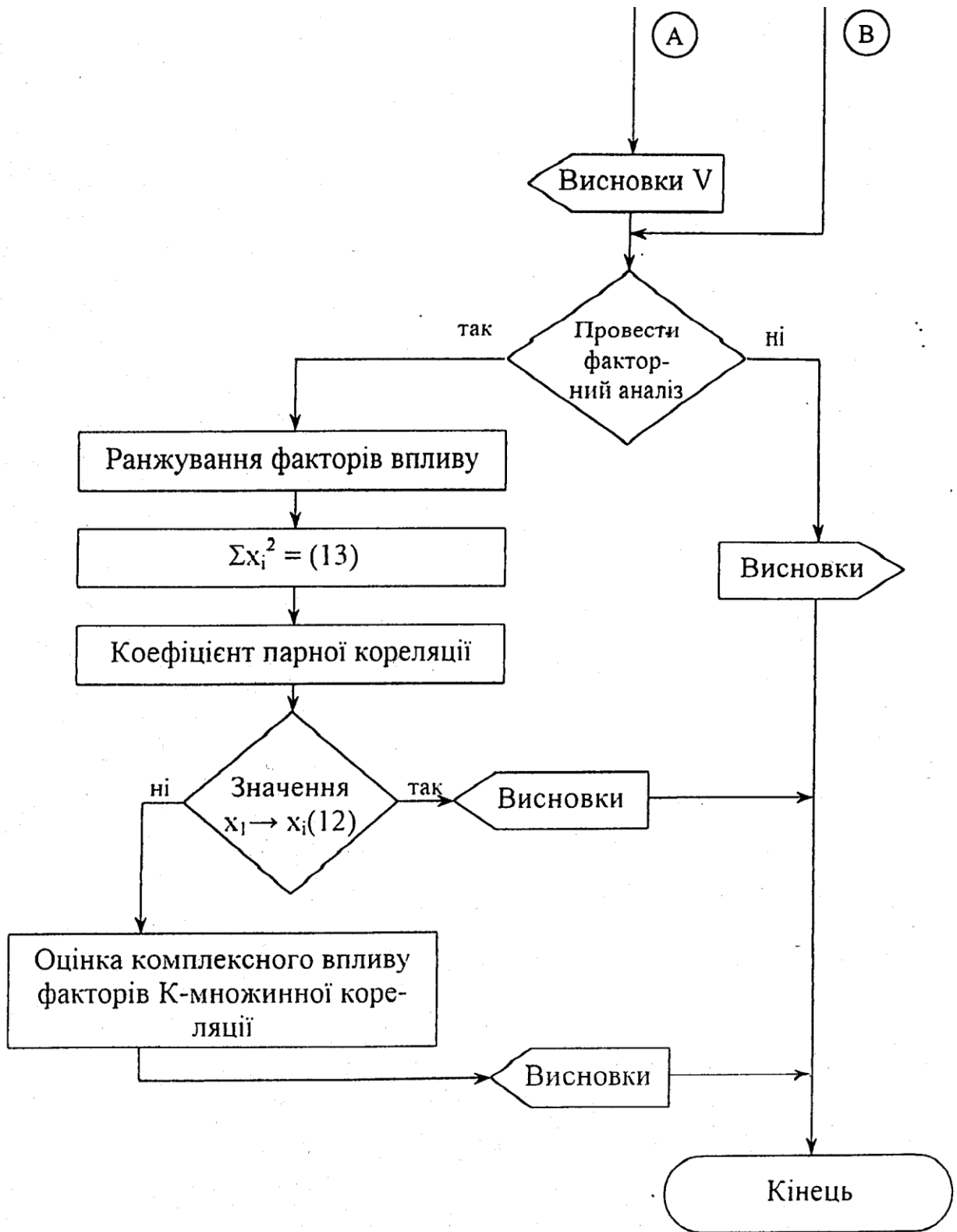
Підставивши знайдені значення у формулу розрахуємо сукупний коефіцієнт множинної кореляції:

$$SK_{mk} = \sqrt{\frac{3,041997}{6,75987}} = 0,670827$$

* ВАТ "Козівське хлібоприймальне підприємство".

Додаток X
Блок-схема алгоритму аналізу фінансового стану

- * - вихідна інформація (дані звітності)
- ** - програмне забезпечення
- *** - обрані користувачами показники

Додаток Т
Розрахунок парних коефіцієнтів кореляції*

Продовження додатку Т

* ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”

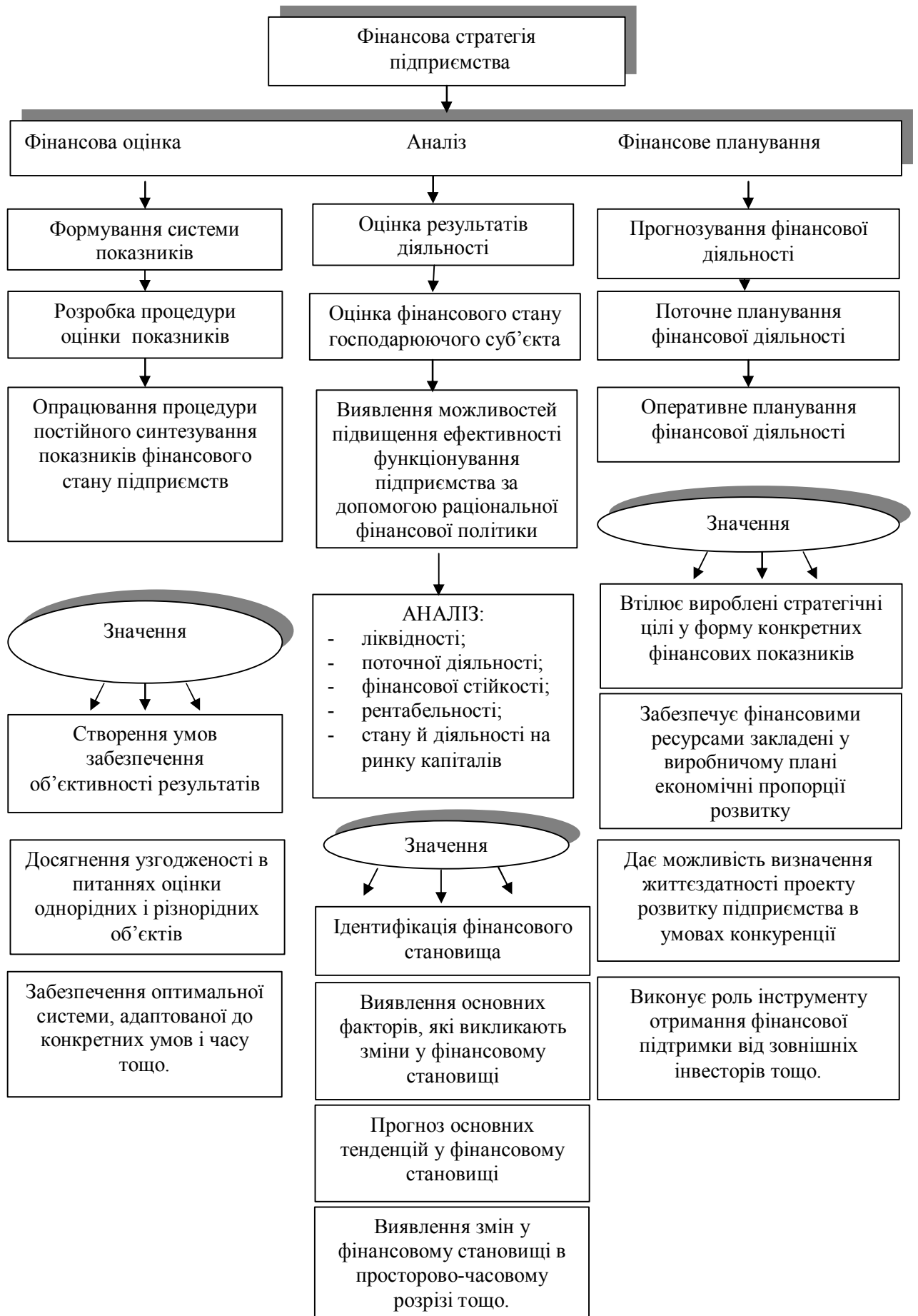

Рис.1.2. Фінансова стратегія підприємства та її складові

Підходи вчених до визначення поняття фінансової звітності в науковій літературі

Автор	Визначення	Джерело
Горицька Н.Г.	Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати його діяльності та рух грошових коштів підприємства на певну дату (за звітний період).	Бухгалтерский учет и финансовый анализ: практическое пособие. – К.: ООО Редакция газеты «Бухгалтерия. Налоги. Бизнес», 2001. –288 с.
Г.М. Давидов	Бухгалтерська звітність містить у собі дані про господарські засоби, їх джерела, фінансові результати та фінансово-майновий стан підприємства	Аудит: навч. Посіб. – 2-е вид.,перероб. І доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001. – 363 с.
Г.П. Журавель	Фінансова звітність повинна надавати інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства	Бухгалтерський облік: особливості в галузях економіки : Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 449 с.
Б. Нідлз	Фінансова звітність представляє собою найважливіший спосіб періодичної презентації обличчя фірми поза її межами	Принципы бухгалтерского учёта. Перевод с английского / Под ред. Я.В.Соколовой. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1994. -496 с.
П(С)БО 1	Фінансова звітність визначена як бухгалтерська звітність, яка відображає фінансовий стан підприємства і результати його діяльності за звітний період	Фінансова звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Практичний посібник. – К.: Лібра,1999. –336 с.
В.В.Сопко	Фінансова (бухгалтерська) звітність підприємств являє собою систему узагальнюючих показників, які характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємства за минулий період	Бухгалтерський облік : Навчальний посібник. – 2-е вид. перероблене і доповнене. – К.: КНЕУ,1999. –500с.
Н.М.Ткаченко	Бухгалтерська звітність являє собою систему узагальнюючих показників, що характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності за минулий період	Бухгалтерський облік на підприємствах України з різними формами власності: Навчальний посібник. – 3-е вид. доповнене й перероблене. – К.: А.С.К., 1998. – 784 с.

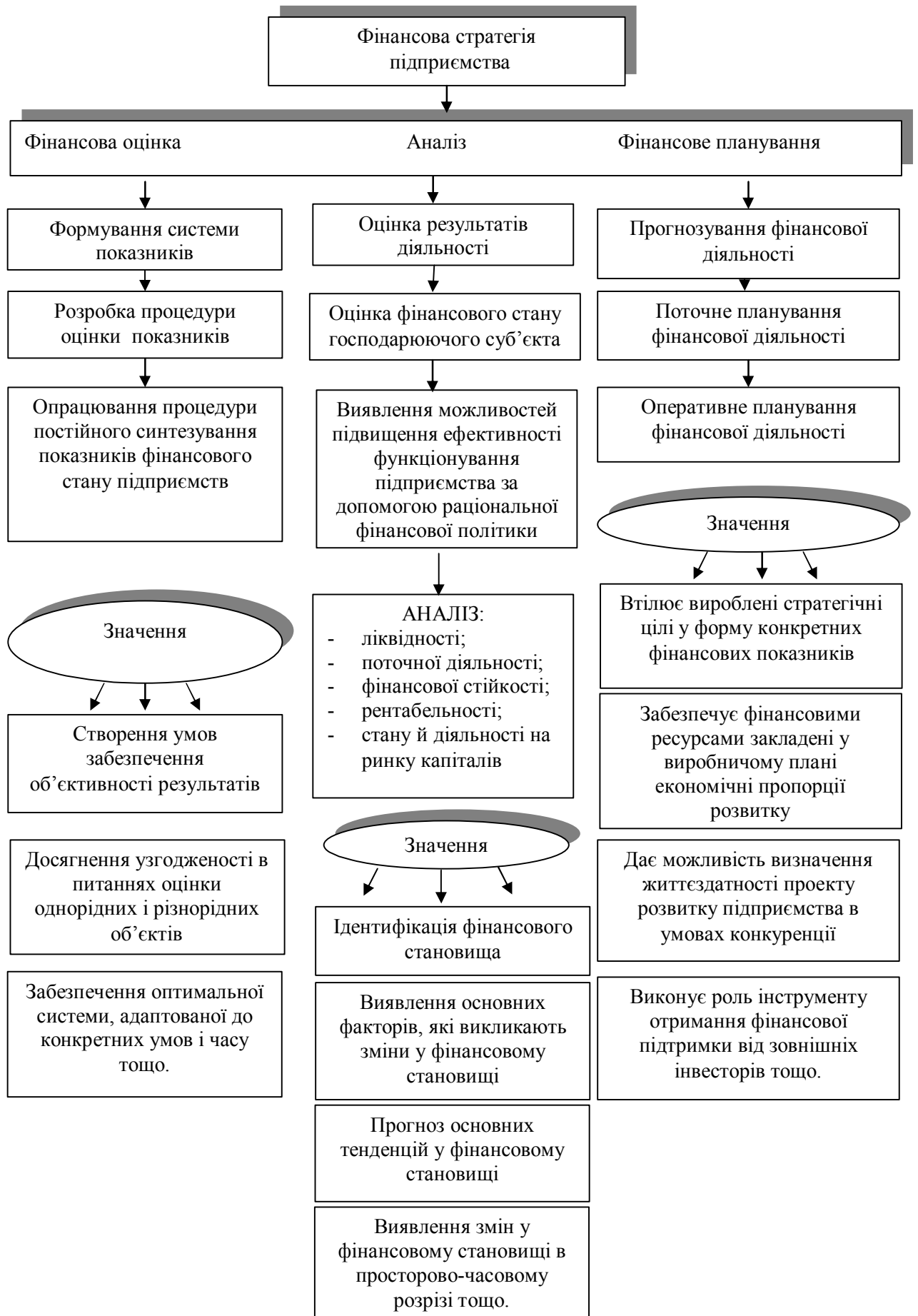

Рис.1.2. Фінансова стратегія підприємства та її складові

Підходи вчених до визначення поняття фінансової звітності в науковій літературі

Автор	Визначення	Джерело
Горицька Н.Г.	Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати його діяльності та рух грошових коштів підприємства на певну дату (за звітний період).	Бухгалтерский учет и финансовый анализ: практическое пособие. – К.: ООО Редакция газеты «Бухгалтерия. Налоги. Бизнес», 2001. –288 с.
Г.М. Давидов	Бухгалтерська звітність містить у собі дані про господарські засоби, їх джерела, фінансові результати та фінансово-майновий стан підприємства	Аудит: навч. Посіб. – 2-е вид.,перероб. І доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001. – 363 с.
Г.П. Журавель	Фінансова звітність повинна надавати інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства	Бухгалтерський облік: особливості в галузях економіки : Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 449 с.
Б. Нідлз	Фінансова звітність представляє собою найважливіший спосіб періодичної презентації обличчя фірми поза її межами	Принципы бухгалтерского учёта. Перевод с английского / Под ред. Я.В.Соколовой. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1994. -496 с.
П(С)БО 1	Фінансова звітність визначена як бухгалтерська звітність, яка відображає фінансовий стан підприємства і результати його діяльності за звітний період	Фінансова звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Практичний посібник. – К.: Лібра,1999. –336 с.
В.В.Сопко	Фінансова (бухгалтерська) звітність підприємств являє собою систему узагальнюючих показників, які характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємства за минулий період	Бухгалтерський облік : Навчальний посібник. – 2-е вид. перероблене і доповнене. – К.: КНЕУ,1999. –500с.
Н.М.Ткаченко	Бухгалтерська звітність являє собою систему узагальнюючих показників, що характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності за минулий період	Бухгалтерський облік на підприємствах України з різними формами власності: Навчальний посібник. – 3-е вид. доповнене й перероблене. – К.: А.С.К., 1998. – 784 с.

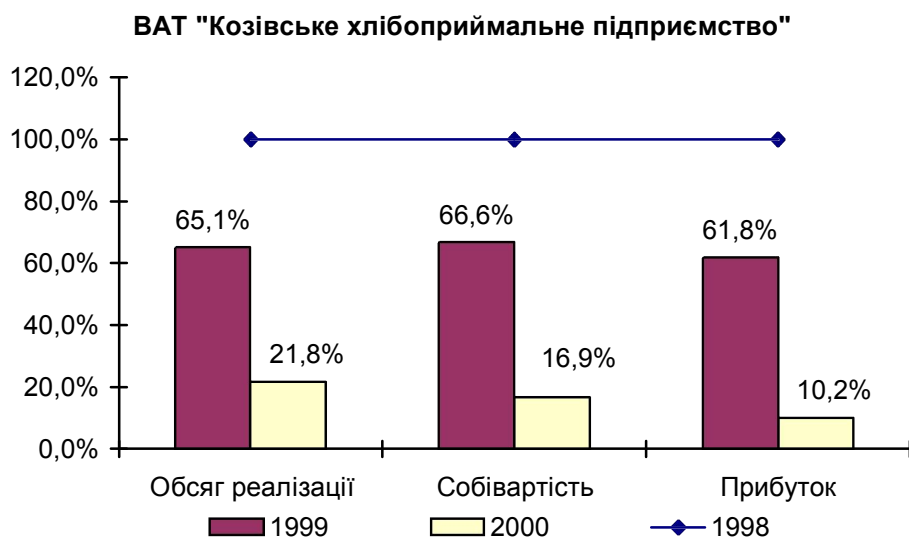
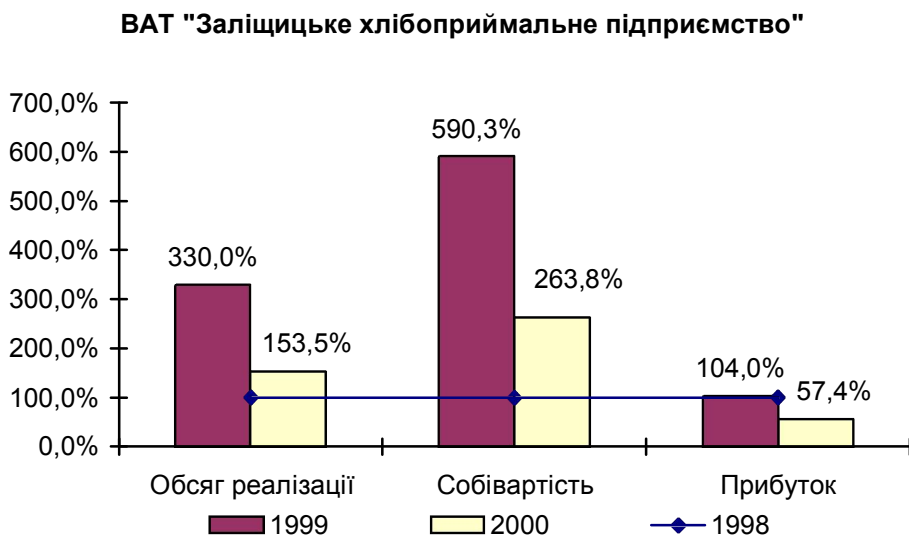
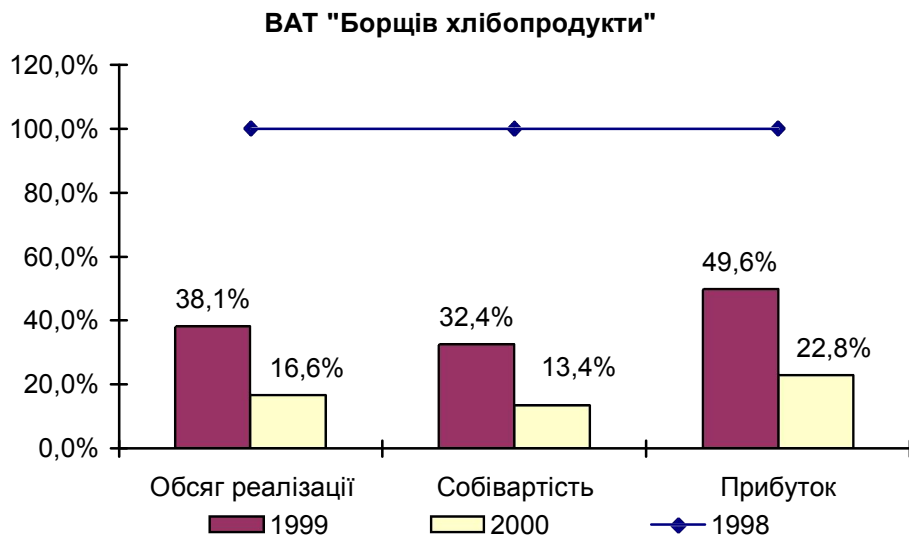
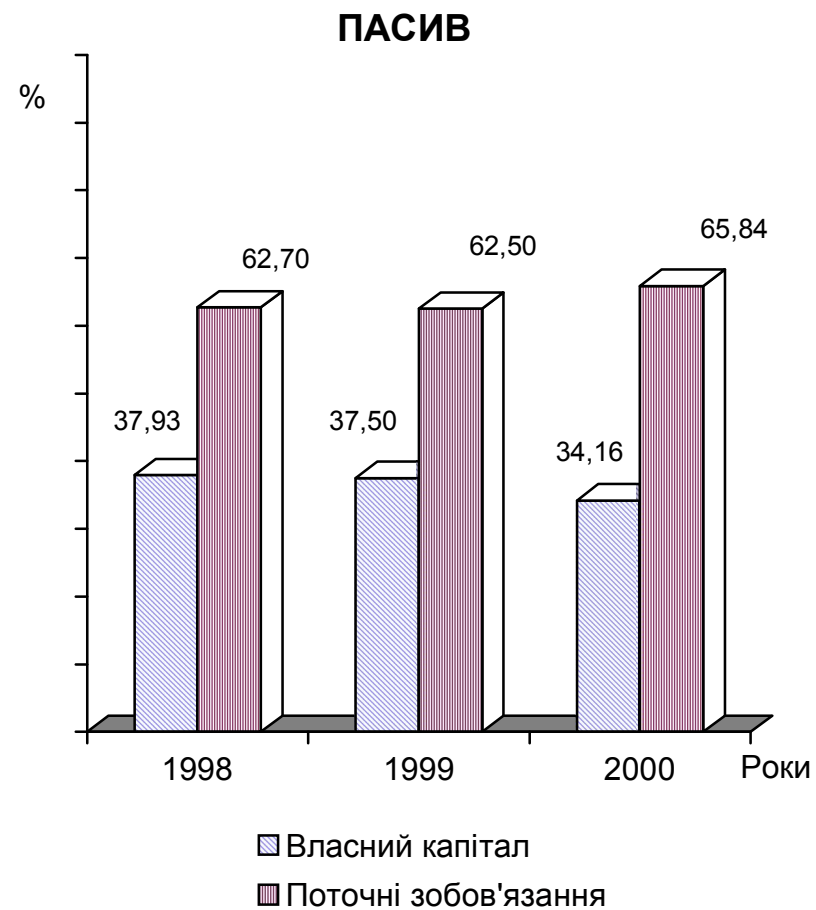
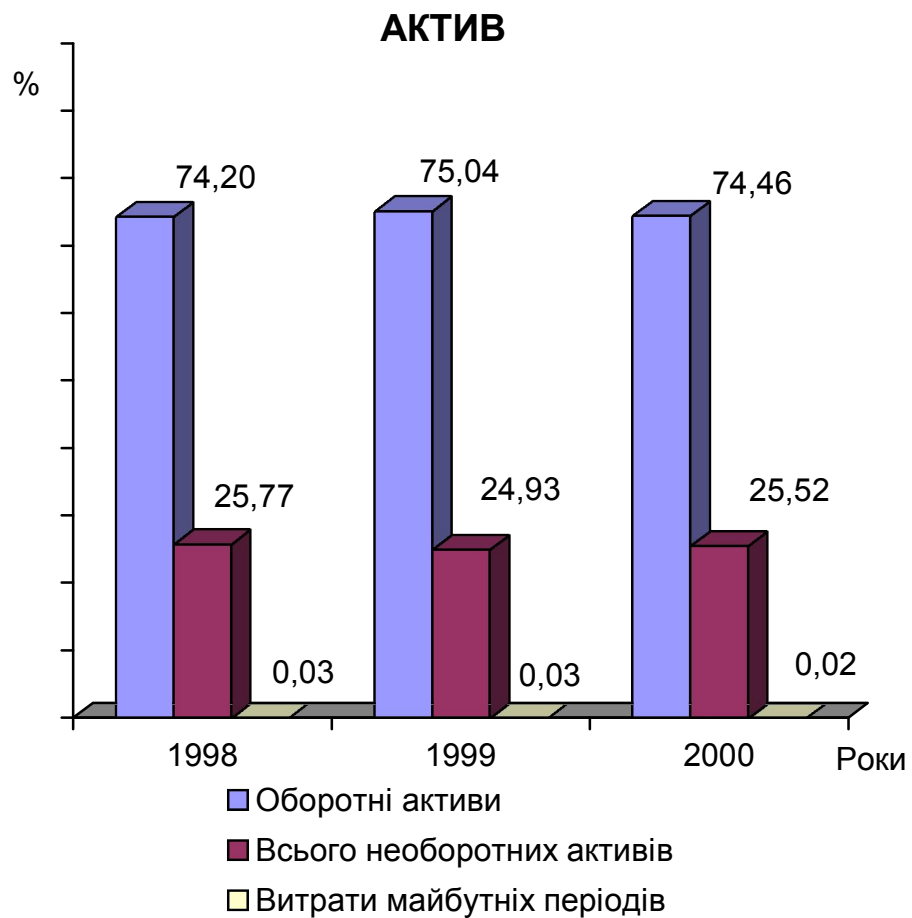
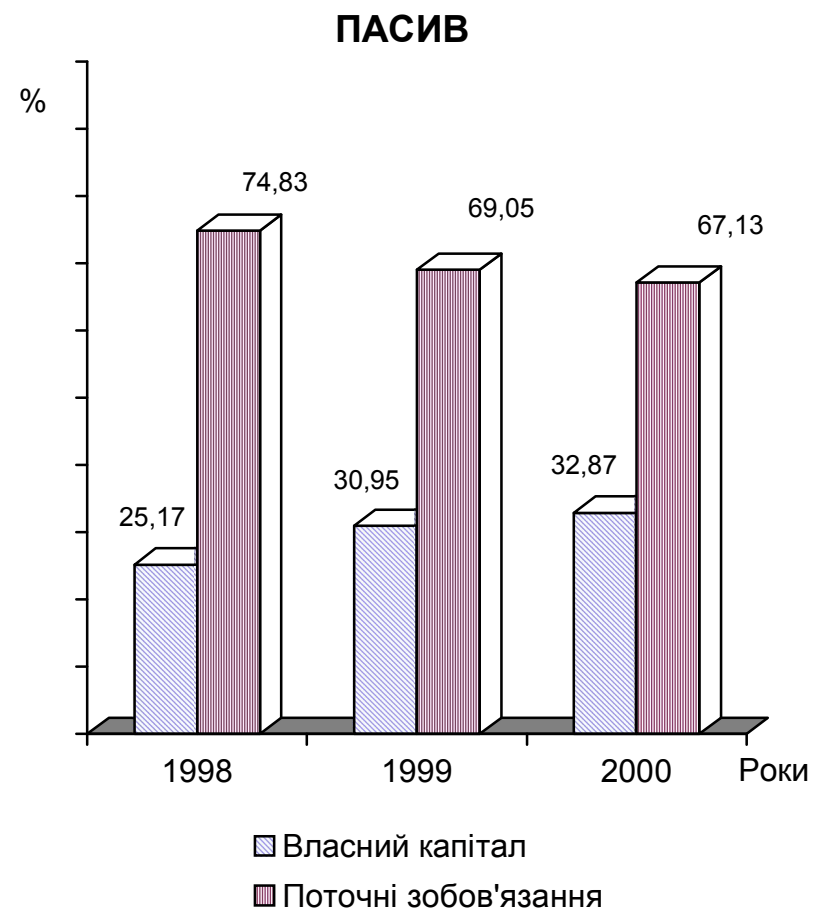
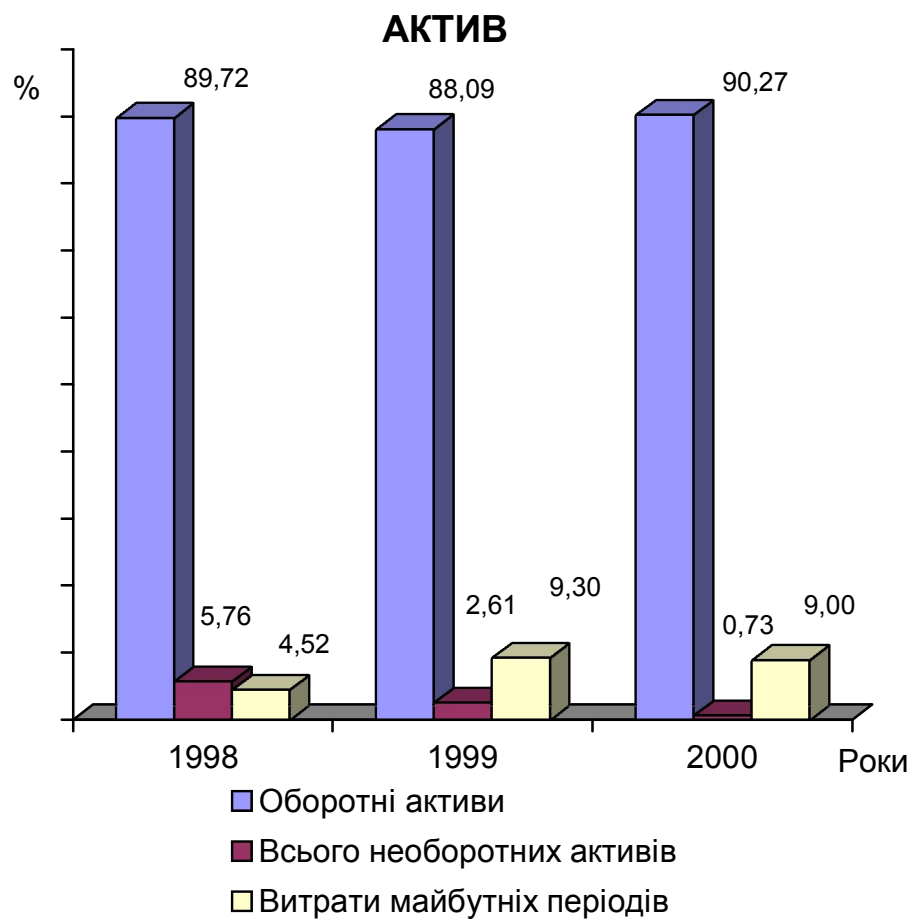

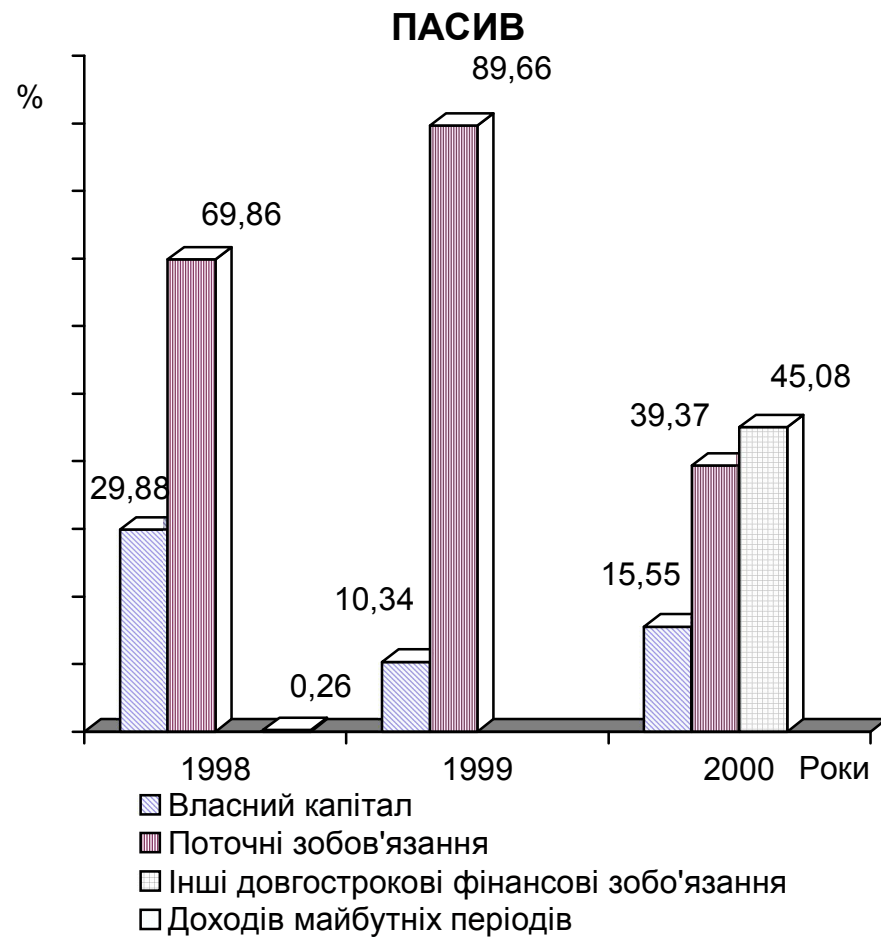
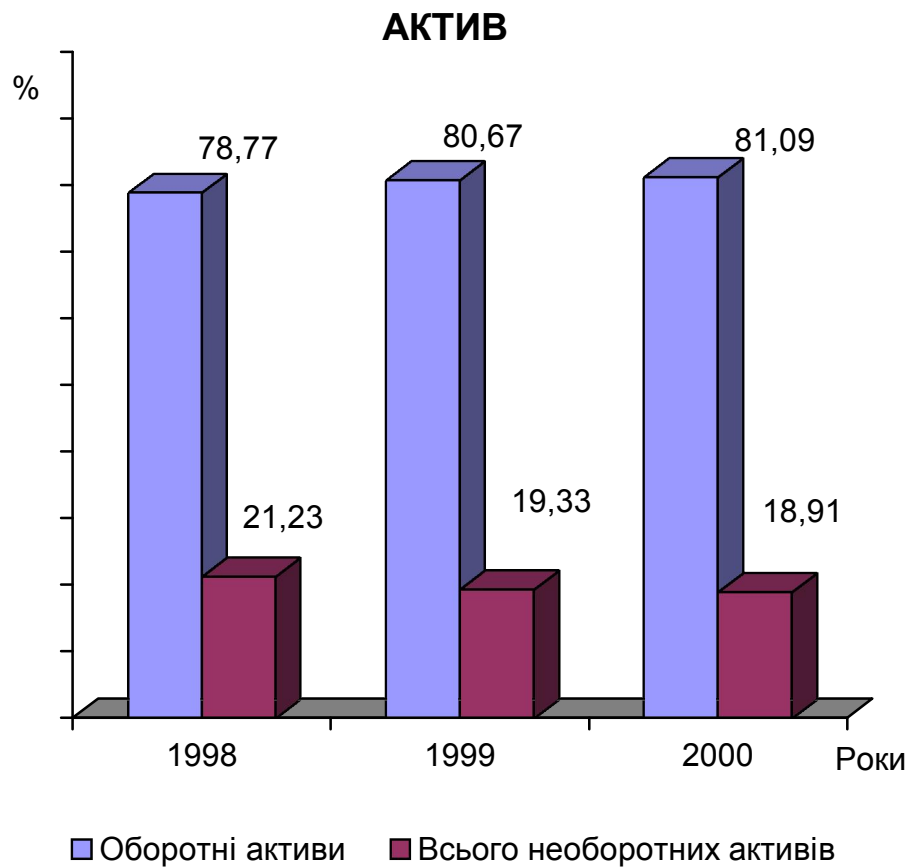
Рис.2.1. Динаміка основних показників діяльності досліджуваних підприємств

**Рис. 2.2. Структура балансу ВАТ “Борщів хлібопродукти”
(у відсотках до загальної валюти балансу)**

**Рис. 2.3. Структура балансу ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство”
(у відсотках до загальної валюти балансу)**

**Рис. 2.4. Структура балансу ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”
(у відсотках до загальної валюти балансу)**

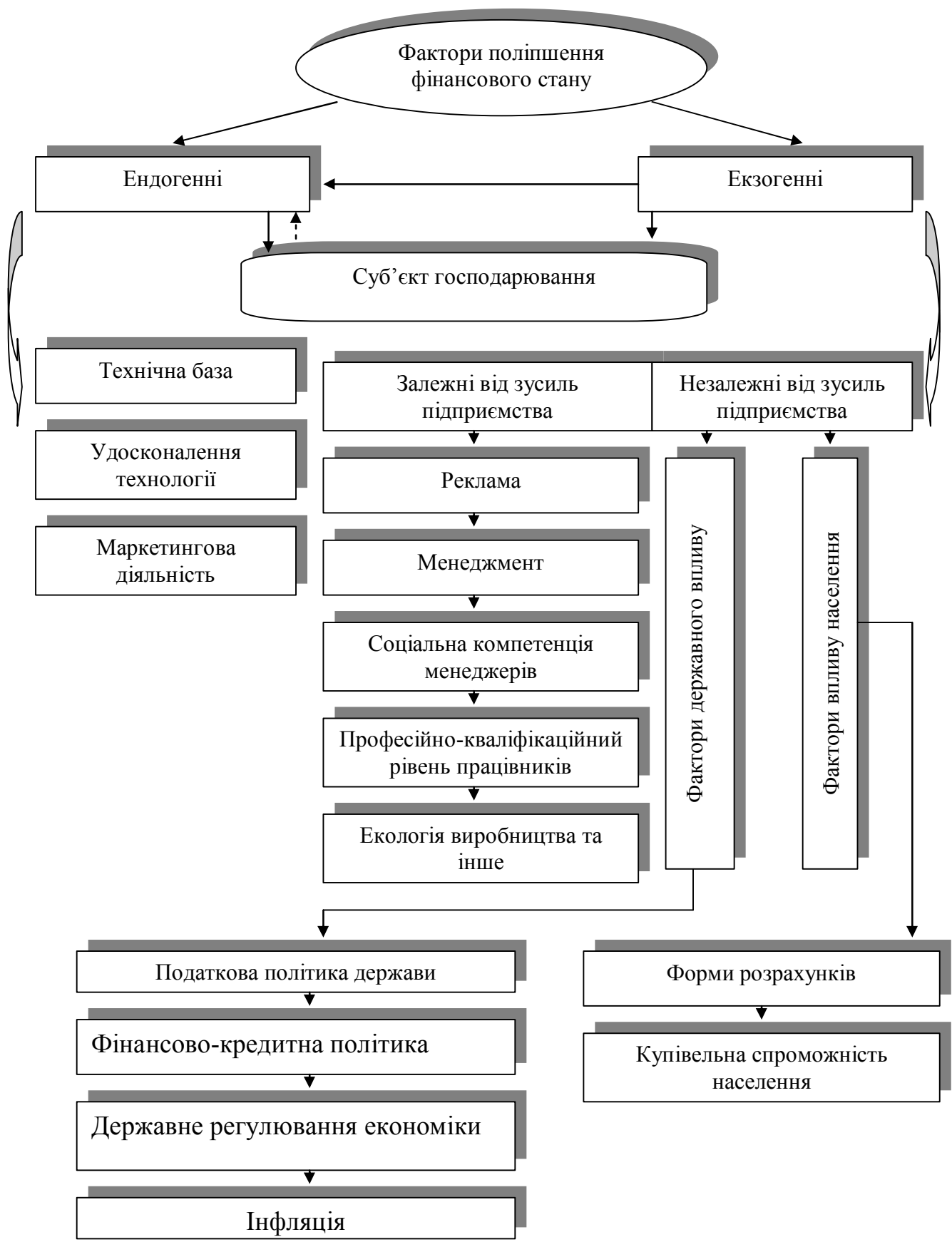

Рис. 3.4. Взаємозв'язок факторів поліпшення фінансового стану та механізм управління ними

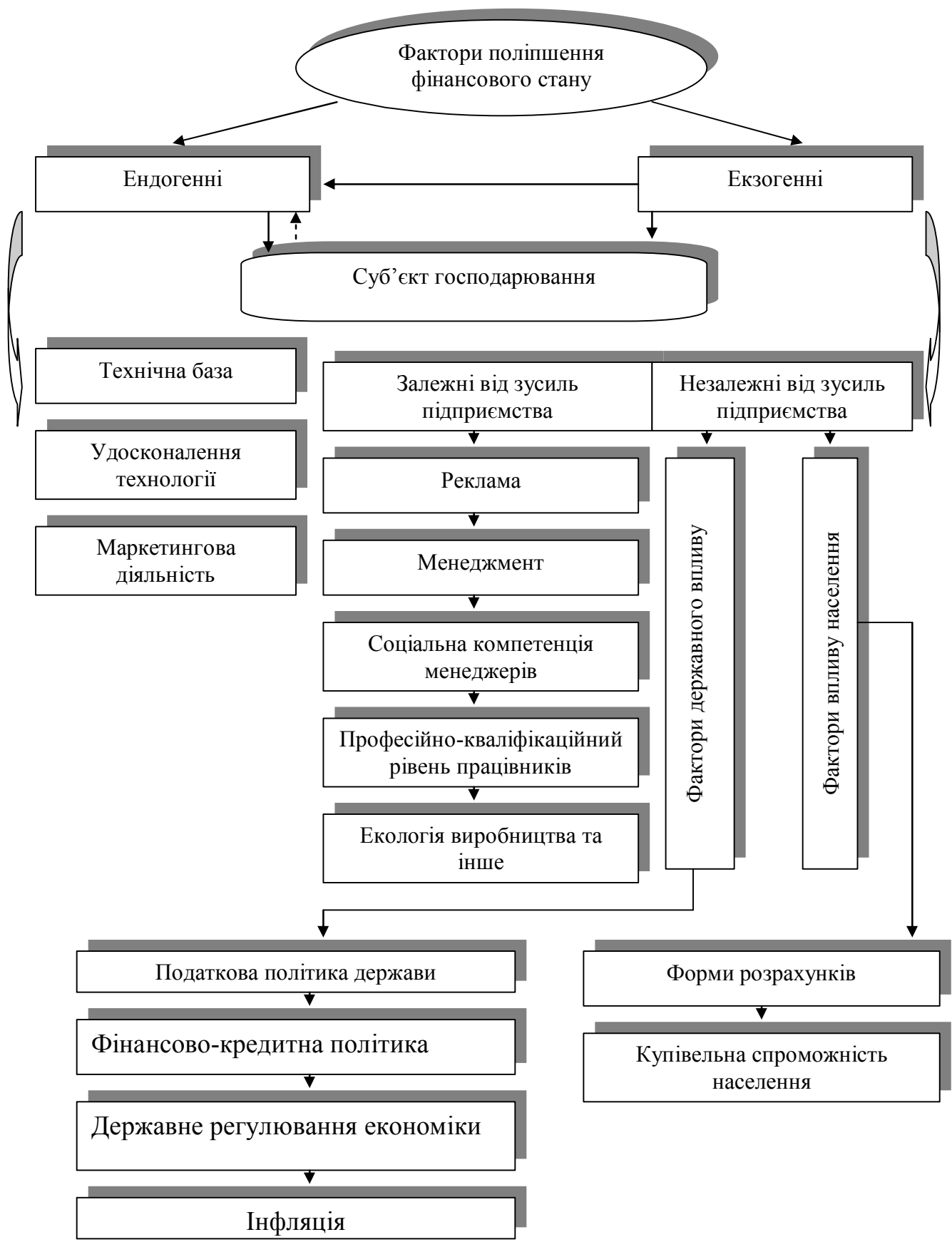

Рис. 3.4. Взаємозв'язок факторів поліпшення фінансового стану та механізм управління ними

Автоматизація аналітичних процедур і її складові*

* Методика аналізу фінансового стану з використанням економіко-математичних моделей.

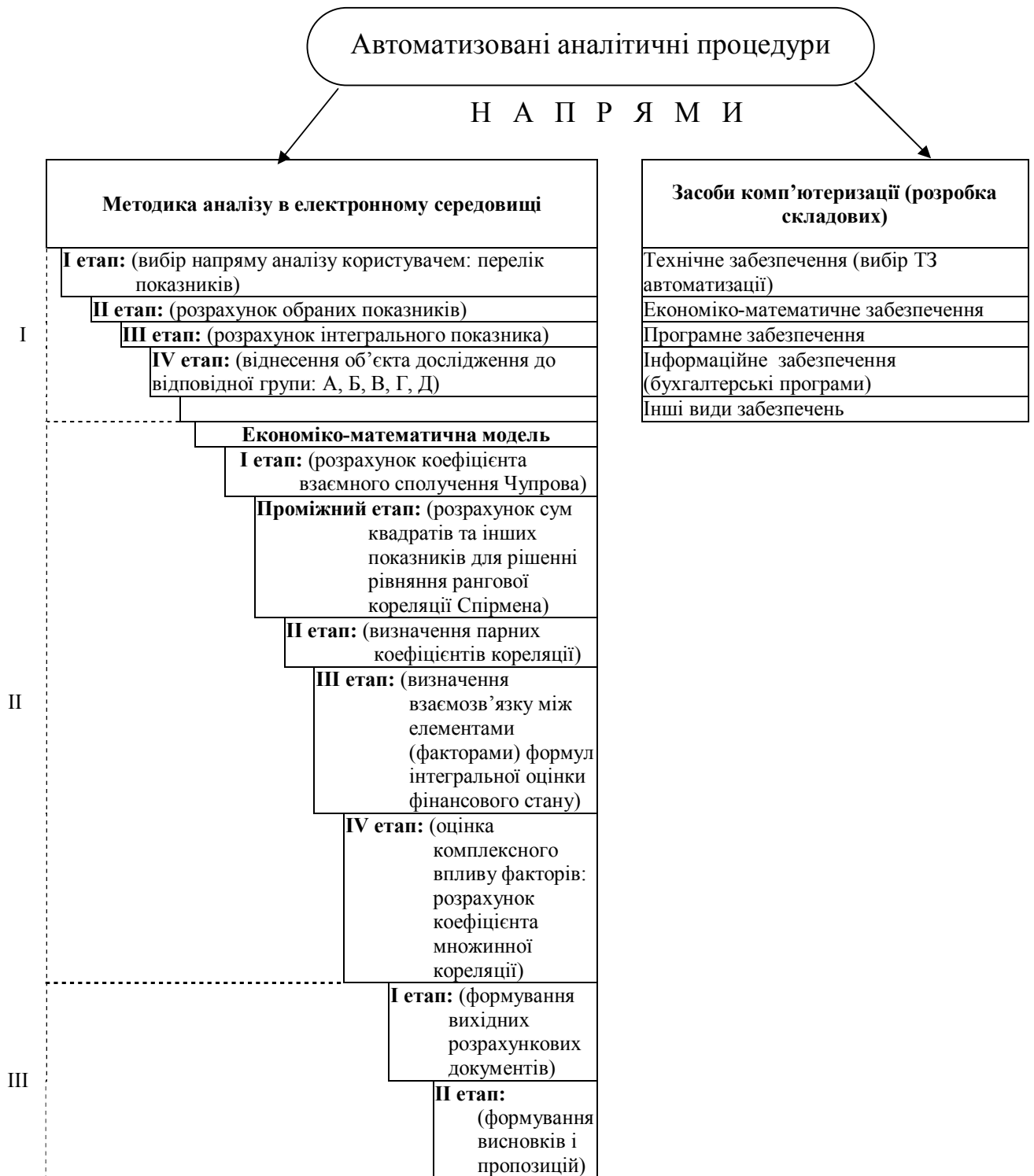
Рис.3.6 Автоматизація аналітичних процедур і її складові

Таблиця 3.5.

Розрахунок резервів поліпшення фінансового стану досліджуваних
хлібоприймальних підприємств Тернопільської області

Показники	Базове підприємство ВАТ “Заліщицьке хлібоприймальне підприємство”	ВАТ “Борщівхлібопродукти”		ВАТ “Козівське хлібоприймальне підприємство”	
	Розрахункове значення	Розрахункове значення	Відхилення +,-	Розрахункове значення	Відхилення +,-
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт покриття	1,35	1,13	-0,22	2,06	+0,71
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,25	1,05	-0,20	2,04	+0,79
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,005	0,0006	-0,0044	0,002	-0,003
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,33	0,34	+0,01	0,16	-0,17
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,67	0,66	-0,01	0,84	+0,17
Співвідношення позикового і власного капіталу	2,04	1,93	-0,11	5,43	+3,39
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	—	—	—	—	—
Рентабельність продажу	0,00008(0,008%)	0 (збитки)		0 (збитки)	
Коефіцієнт оборотності активів	0,00003 (0,003%)	0 (збитки)		0 (збитки)	
Рентабельність активів	0,00003 (0,003%)	0 (збитки)		0 (збитки)	
Рентабельність капіталу	0,0001 (0,01%)	0 (збитки)		0 (збитки)	
Рентабельність	0,0003 (0,03%)	0 (збитки)		0 (збитки)	

Автоматизація аналітичних процедур і її складові*

* Методика аналізу фінансового стану з використанням економіко-математичних моделей.

Рис.3.6 Автоматизація аналітичних процедур і її складові

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	
67	Сума	39,9272	0	0	0	0	0	0								
68																
69																
70																
71		Розрахунок парних коефіцієнтів кореляції														
72																
73	к у х =	(B31-D8*C8/4)/КОРЕНЬ((C31-24,7009)/4*(B31-1670,3569)/4)							=	0,0244392						
74																
75	к у х =	(C38-E8*C8/4)/КОРЕНЬ((D31-14,6689)/4*(B31-1670,3569)/4)							=	0,25005291						
76																
77	к у х =	(D38-F8*C8/4)/КОРЕНЬ((E31-0,000004)/4*(B31-1670,3569)/4)							=	#DIV/0!	Не має змісту					
78																
79	к у х =	(E38-G8*C8/4)/КОРЕНЬ((F31-1,5376)/4*(B31-1670,3569)/4)							=	-0,09482398						
80																
81	к у х =	(F38-H8*C8/4)/КОРЕНЬ((G31-41,7316)/4*(B31-1670,3569)/4)							=	-0,18728123						
82																
83	к у х =	(G38-I8*C8/4)/КОРЕНЬ((H31-593,8969)/4*(B31-1670,3569)/4)							=	0,07333928						
84																
85	к у х =	(B45-D8*E8/4)/КОРЕНЬ((D31-14,6689)/4*(C31-24,7009)/4)							=	0,59566237						
86																
87	к у х =	(C45-D8*F8/4)/КОРЕНЬ((E31-0,000004)/4*(C31-24,7009)/4)							=	#DIV/0!	Не має змісту					
88																
89	к у х =	(D45-D8*G8/4)/КОРЕНЬ((F31-1,5376)/4*(C31-24,7009)/4)							=	0,03414288						
90																
91	к х х =	(E45-D8*H8/4)/КОРЕНЬ((G31-41,7316)/4*(C31-24,7009)/4)							=	0,00887277						
92																
93	к х х =	(F45-D8*I8/4)/КОРЕНЬ((H31-593,8969)/4*(C31-24,7009)/4)							=	-0,05592239						
94																
95	к х х =	(B52-E8*F8/4)/КОРЕНЬ((E31-0,000004)/4*(D31-14,6689)/4)							=	#DIV/0!	Не має змісту					
96																
97	к х х =	(C52-E8*G8/4)/КОРЕНЬ((F31-1,5376)/4*(D31-14,6689)/4)							=	-0,06031802						
98																
99	к х х =	(D52-E8*H8/4)/КОРЕНЬ((G31-41,7316)/4*(D31-14,6689)/4)							=	0,02202408						
100																
101	к х х =	(E52-E8*I8/4)/КОРЕНЬ((H31-593,8969)/4*(D31-14,6689)/4)							=	0,03284282						
102																
103	к х х =	(B59-F8*G8/4)/КОРЕНЬ((E31-0,000004)/4*(F31-1,5376)/4)							=	#DIV/0!	Не має змісту					
104																
105	к х х =								=	#DIV/0!	Не має змісту					
106																
107	к х х =								=	#DIV/0!	Не має змісту					
108																
109	к х х =	(B66-G8*H8/4)/КОРЕНЬ((G31-41,7316)/4*(F31-1,5376)/4)							=	-0,01917621						
110																
111	к х х =	(C66-G8*I8/4)/КОРЕНЬ((H31-593,8969)/4*(F31-1,5376)/4)							=	-0,15423932						
112																
113	к х х =	(C66-G8*I8/4)/КОРЕНЬ((H31-593,8969)/4*(F31-1,5376)/4)							=	0,0196717						